VICTOR FRUNZĂ

Pentru drepturile omului în România

Ediția a II-a

Copertă și caricaturi de
OCTAVIAN MAVRODIN

Editura
VICTOR FRUNZĂ

BUCUREȘTI
1990

O MĂRTURISIRE

Sunt unul dintre voi. La ora dreptății și adevărului - înnoirea căreia am crezut cum poți crede doar în răsăritul soarelui - mă întorc precum pasărea la stol, rămînînd mai departe anonimul care nu v-a părăsit nici o clipă.

N-am făcut nimic deosebit. Eram doar cu sufletul bolnav de disperarea românească, față de creșterea acelui cancer care învăluise întregul organism al țării, riscînd să-l sufoce și să-l distrugă.

Disperarea și tristețea au născut decizia de a nu fi complice prin tăcere cu dictatura, cu totalitarismul, ci a fi al vostru cu toată suferința, gîndurile, cu tot ce poate îndura acel biet ghemotoc, unde credem că sunt localizate simțirile. N-am fost complice și am acuzat. Alungat, am rămas alături.

Priveam mai departe cum vremurile păreau că încremeniseră: aceiași țambalagii care-și închipuiau că sunt poeți, drapați în osînze, și le fluturau încercînd să vă facă să credeți că flutură tricolorul... De care și-au bătut joc. Același cer de plumb peste țară. Aceleași mutre încruntate, privind de sus mulțimi adunate la comandă, crezînd că le stăpînesc pe vecie ca pe o turmă. Precum țara toată - condamnată la izolare, la degradare, dereglare a ceasornicului istoric, la desființare - adunîndu-și energiile, mi-am spus într-un moment de decizie: „Trebuie!".

*

Mai înainte m-am chinuit, am amînat, am încercat să mă conving că mă înșel... Nu, nu era o iluzie optică: monstrul era un monstru...

Momentul decisiv de a rupe tăcerea a avut deci loc în anul 1978. Terminasem lucrarea *Istoria stalinismului în România*, (apărută ulterior sub titlul *Istoria P.C.R.*) și din cauză în efect am ajuns la concluzia că partidul și societatea comunistă au adus în România o ciumă: dictatura personală a lui N.Ceaușescu, care urma să distrugă țara. Eram în mîna lor, acolo, monstrul avînd atîtea capete cîte slugi avea, înarmate nu doar cu "indicațiile și orientările lui prețioase". Am încercat de cîteva ori să dau peste un corespondent străin... Nu sunt genul de om care să caute pe cineva la "Intercontinental", fără să bată la ochi, mai ales că scopul crează stingăcia. A trebuit să apelez la o soluție proprie.

...Și cunoscînd pe dinafară formulările principale ale unei scrisori critice, pe care o compusesem în speranța zadarnică să o înmînez la București unui reprezentant al presei occidentale, am făcut o cerere de plecare la Paris, care unui om remarcat prin "cumințenie" ("Tocmai de la el nu ne-am fi putut aștepta!", au spus mai tîrziu unii) nu i s-a refuzat. Am declarat mai tîrziu anchetatorilor mei, furioși că se aflau în fața unui fapt împlinit iremediabil, că am plecat la Paris numai și numai pentru a expedia de acolo o scrisoare publică. Și așa este!

Eram profesor cu titlul de conferențiar universitar la Facultatea de ziaristică. Instituția de învățămînt cu pricina nu se mai afla la Facultatea de filologie unde-și avea locul, ci la Academia de partid "Ștefan Gheorghiu", pentru că în concepția troglodită a impostorilor care decideau totul în țară, de la numărul de copii pe familie pînă la lungimea curpenilor de dovleac, ziariștii nu erau altceva decît niște ticluitori de telegrame de recunoștință și de aceea educația lor trebuia îndeaproape supravegheată de vechilii de care respectiva universitate nu ducea lipsă. Atît faptul în sine al criticării intangibilului, ingreșibilului, incriticabilului, incomensurabilului etc., cît și faptul că un glas se ridicase tocmai din "citadela de partid" i-a făcut pe dictator și pe lingăii lui să turbeze.

Scrisoarea mea critică a fost difuzată în primele zile ale lunii septembrie 1978 de către agenția Reuter; în zilele următoare a fost publicată de unele organe de presă și respectiv, difuzată de unele

posturi de radio din occident, iar luni 11 sept. 1978 m-am întors la București, cu un echilibru sufletesc pe care nu l-am cunoscut vreodată pînă atunci, venind din satisfacția datoriei de conștiință împlinite.

Locuința mea din str. Ion Călin 20 era "văzută" cu toate mijloacele mobilizate pompiereşte de securitate, încît mă şi mir că i-a răbdat grija să mă lase o oră să mă dezmeticesc. Pe uşă am intrat la ora 13, iar la ora 14 a şi sunat telefonul spre a fi convocat pentru a doua zi disdedimineață la facultate.

Convocarea la "Ştefan Gheorghiu" a fost o farsă ca multe altele ale regimului de dictatură, ca să se zică chipurile că "partidul" era cel care ancheta şi nu securitatea. Măsurile luate în perspectiva intrării mele în incintă fuseseră dintre cele mai drastice: începerea cursurilor fusese anulată, studenții şi cursanții au fost trimişi "la porumb", pentru a nu da ochi cu mine şi a nu fi contaminați de spirit critic antidictatorial, clădirea era suspect de goală, în schimb cadrele didactice, între care am recunoscut cîțiva colegi de catedră privind spre mine ca prin sticlă, se înşirau într-un lanț viu pe traseul pe care trebuia să-l parcurg pînă la vechea clădire (deci nu la Facultatea de ziaristică), spre a mă împiedica astfel cu "vigilență partinică" să pătrund în clădirea de studiu propriu zisă pentru a nu pune acolo bombe sau a provoca o revoluție. De altfel o întreagă armată de securişti de filaj mă însoțise încă de la trecerea frontierei la Stamora-Moravița pînă acasă, apoi pe drumul pînă la Leu (pe care l-am făcut pe jos, ca să le mai dau puțin de lucru). Cum de la intrarea pe teritoriul țării şi pînă la plecarea în exil care a avut loc doi ani mai tîrziu, în jurul meu securitatea a creat un zid al izolării aproape etanş, cel puțin în această primă perioadă impactul criticilor la adresa dictatorului l-am putut măsura prin această extraordinară mobilizare de securişti şi prin măsurile de carantină de la Academia "Ştefan Gheorghiu".

Menționez aci pentru a nu mai reveni asupra faptului, că supravegherea cu formații întregi de filatori, ascultarea radio şi telefonică, implantarea de agenți provocatori a avut loc fără întrerupere cu intensitate variabilă pînă la plecarea mea din țară, la 20 august

1980. Şi asta numai pentru nişte idei, a căror formulare aş spune că la acea oră se afla pe buzele tuturor oamenilor de bun simţ, mai ales ale celor apăsaţi cel mai tare de teroarea dictatorială şi aflaţi în afara formaţiei conducătoare.

Ancheta a fost condusă de nişte necunoscuţi - se recomadaseră Arsene şi Mohanu (fără menţionarea numelui propriu) - iar de ochii lumii mai participa şi un prorector al academiei, Balaure, apoi de fiecare dată venea cîte cineva nou, dar Leonte Răutu, care la acea oră era rector nu şi-a făcut apariţia şi nu l-am mai văzut niciodată. Cea dintîi "şedinţă" de anchetă, care a durat aproximativ opt ore, a constat dintr-un veritabil interogatoriu, după care am fost pus să scriu "tot". Zilele următoare ancheta a continuat cu o perseverenţă a celor care o conduceau, care m-a dumirit imediat asupra obiectivelor urmărite. De fapt nu mă miram, pentru că atunci cînd mi-am zis că trebuie să fie unul care să strige în faţă banditului că este bandit, şi că am s-o fac mai articulat decît alţii (nu mă socot aşadar singurul!), am pus în formula urmărilor şi ceea ce avea să mi se întîmple drept efect, fără să-mi fac iluzia că prin aceasta *lui* avea să i se întîmple ceva sau că avea să se trezească sau să plece. Nu! Într-atît a fost îndrăgostit de puterea, de funcţiile sale multiple, de bogăţiile pe care le-a acumulat (de fapt le-a furat) şi şi le-a ascuns ca o cîrtiţă, încît dacă te atingeai de puterea lui te putea face praf. Pe cîţi nu i-a făcut? Am scontat pe trezirea unor conştiinţe şi mai ales pe faptul că un om mic, fără funcţii (ulterior, maşina de contrapropagandă în străinătate a făcut din mine un fel de vedetă a partidului, lipindu-mi eticheta de "comunist" care la spirite puţin iniţiate din emigraţie a prins) putea să-şi ridice glasul şi că totuşi "Se poate!". Acest "Se poate!" l-am atins din momentul în care criticile mele semnate cu nume şi prenume au fost auzite de toţi românii care gîndesc, fiindu-mi aproape indiferent ce avea să mi se întîmple mai departe. Partida fusese jucată şi cîştigată de mine! Iar scenariul urmărilor pentru mine - neinteresant, de vreme ce fusese aplicat şi altora.

Aşadar, la anchetă opiniile critice, despre care necunoscuţii se prefăcuseră a se interesa la început, au fost repede expediate şi

nu mai erau evocate. Nu era o discuție de conținut, cum și-ar putea închipui cineva citind textele respective, o dezbatere de idei, fie și sub auspiciile securității, altminteri și-ar fi desmințit natura: cine a mai văzut ca la gestapo să se dezbată idei? Acolo se caută argumente care să legalizeze represiunea. Se căutau fire cu "agenturile imperialiste". De aceea trebuia să scriu, să scriu... Și iar să scriu. Doamne, ce plăcere nebună am de a scrie, a scrie și a șterge! Scrisul zilnic este gimnastica mea, este un alt mod de a respira, fără de care mor. Ei nu știau asta! Dar nu pot să scriu cînd mă obligă cineva să o fac și mai ales cînd mi se dictează despre ce anume să scriu. Iar cînd mi se și impune să scriu atitea pagini despre cutare lucru, pot să-mi ies din matcă. Am privit absurdele lor cereri de a scrie și iar a scrie ca pe un supliciu antecalculat, dar cînd după zece ore de tortură psihică în care am rezistat zic eu onorabil ofensivei celor trei (trei contra unu), încheiată cu lectura de către unul din inchizitori a ultimei declarații, Balaure ("Bhalaure") a avut pur și simplu tupeul de a-mi spune că este "prea scurt". I-am replicat că în materie de scris eu sunt specialistul și nu el și că o calitate a exprimării este concizionea, așa că refuz să mai lungesc poliloghia și așa supradimensionată.

"Agent imperialist" în cadrul "organizat" al comisiei de tortură psihică, iar în afară securitatea a lansat pe baza relațiilor mele rusești (soție ruso-gruzină, am o diplomă MGU "Lomonosov") zvonul că firește rușii m-au pus să scriu, dacă nu chiar ei mi-or fi compus textul. De altfel, am observat că se căuta cu lumînarea o dovadă a faptului că textul respectiv nu mi-ar fi aparținut, fapt confirmat și în cuvîntul adunăturii, convocate după o lună și ceva de anchetă neîntreruptă, în care a fost "înfierată" de slugile de la "Ștefan Gheorghiu" ale dictatorului, "trădarea" mea. Poate asta să fi fost cauza - printre altele - pentru care eram pus cu forța să scriu și iar să scriu? Și prin aceste afirmații mi s-a adus indirect un elogiu. Înseamnă că am găsit cuvîntul cheie care exprima adevărul. Am îndeplinit testamentul lui Eminescu. Am ajuns la miezul lucrurilor și asta l-a făcut să turbeze, pe Ceaușescu și anturajul lui.

Aveam semne că el era acela care dirija întrebările și firul care

era urmărit de anchetatori, pentru că după declarațiile de ieri, apăreau în ziua următoare alte pretenții, care nu erau ale celor care mă torturau cu întrebările lor cele mai absurde. Ceaușescu urmărea cu furie mersul anchetei. Isterizat că i-am criticat pasiunea de a fi adulat s-a dus fuga undeva în Ardeal (de fapt a plecat la o nouă vînătoare-masacru), pentru care iar au fost scoase pe străzi și la stadion sute de mii de oameni și pușì să-i scandeze numele. Iar cel al țării, ca de obicei, în coada numelui lui, pentru a demonstra că i se filfiie - scuzați! - de orice observație critică, chiar dacă este vorba de o injurie la adresa României, stigmatizată de noi cu glas tare, cu toată indignarea. Răsfoiți ziarele de la acel început de septembrie 1978, care stau ca martore!

Atunci mi-am zis: "Acum am o pauză în anchetă!". Și am avut-o. Din acel moment am știut aproape cu exactitate, citind *Scînteia* cînd o să se întrerupă ancheta pentru o zi-două: aproape niciodată nu m-am înșelat.

Am mai făcut o constatare mirată: în primele zile ale anchetei, cînd mobilizarea securistă împotriva mea atinsese paroxismul (nu mai menționez telefoanele unor provocatori), avui surpriza să citesc un poem kilometric al unuia, A. Păunescu, în care autorul îmi dădea indignat răspunsuri la unele afirmații tot critice (pentru că nici o clipă nu m-am dezis de ideile mele, să fi venit toți generalii de securitate.) Răspunsurile erau sub formă de proză rimată. Să vezi și să nu crezi?! Tovarășii securiști au și poeți cărora le pun la dispoziție proaspete, ultimele declarații scrise la anchete, pe baza cărora se compun odele patrihoților.

Ancheta începută așadar la 12 septembrie a durat pînă la dată de 16 octombrie. Ceea ce au urmărit nu au obținut. Le-ar fi picat foarte bine să accept că sunt "agent imperialist". Ce m-aș fi făcut atunci dacă de frică le-aș fi făcut pe plac? De unde trebuia să scot faptele care să le întărească? Sau poate le aveau ei gata pregătite, iar eu nu aveam decît să semnez ceea ce compuseseră laboratoarele lor? Nu au obținut nici retractarea criticilor. Au obținut numai starea de tortură psihică pe care am avut-o necontenit în acele zile și luni.

La data de 16 octombrie 1978 am fost din nou chemat telefonic la "Ştefan Gheorghiu", în acelaşi cabinet unde s-a ţinut ancheta, cel al unuia din prorectori. Încăperea era plină de indivizi necunoscuţi. Toţi cu cravate. Necunoscuţi, însă mi-am dat seama imediat că de data aceasta nu mai erau securiştii travestiţi în activişti, ci chiar erau de la partid. Unul - care nu a avut elementarul bun simţ de a se recomanda - m-a întrebat ultima dată (ca pe un condamnat) dacă nu cumva în ultimul moment doresc să retractez cele afirmate în scrisoare. Că în felul acesta s-ar reveni asupra urmărilor. Am stat neclintit pe poziţia mea. De altfel, Arsene la una din şedinţele de anchetă a insistat să retractez, să-mi exprim "regretul", iar eu - auzi neobrăzare! - i-am răspuns că nu numai că nu regret, dar că dacă după această experienţă ar fi să scriu din nou Scrisoarea, abia acum aş şti cum s-o aştern mai bine pe hîrtie!

În ultimul moment am fost anunţat că voi merge la adunarea de partid unde mi se va discuta situaţia. Cum s-au decis să mă ia prin surprindere, m-au asvîrlit în acel amfiteatru al cărui public fusese compus după toate regulile stalinismului: "studenţi" care nu făcuseră nici o zi de facultate şi pe care îi vedeam pentru prima dată, activişti necunoscuţi. Penibil pentru ei şi pentru felul în care s-au metamorfozat în stalinişti ai anilor cincizeci, de unde de altfel cîţiva şi veneau, a fost prezenţa colegilor de catedră şi a unor cadre didactice din Academie.

Felul în care s-a desfăşurat acea adunare o voi relata pe larg în cartea rămasă ca o datorie a mea, mărturie pentru viitor a felului cum ceauşismul i-a dus pe mulţi la piederea demnităţii, a profilului uman în ultimă instanţă. Toate tezele anchetei au fost repetate papagaliceşte în "indignarea" ipocrită, carieristă a tuturor mediocrităţilor staliniste precum Nestor Ignat, Mircea Manea, George Ionescu sau a ceauşisto-staliniştilor proaspeţi precum mălăieţul versificator D. Bălăieţ, căruia puţin i-a mai rămas să mă ia la bătaie, I. Haineş, C. Amariţei ş.a. N-a existat nici o notă mai personală. Cîţi or fi vorbit - cred că vreo douăzeci - mai toţi au făcut acel front comun cu dictatura, la o notă a isteriei care nu putuse

fi altfel decît pregătită minuțios, poate în discuții cu fiecare în parte. Mai tîrziu, Natela, care a suportat eroic, fără vină, urmările atitudinii mele anticeaușiste, și asupra căreia s-a abătut de asemenea diverse persecuții, mi-a mărturisit că m-am întors de la acea adunare "ca bătut". Bătut fizic, dar învingător. N-au obținut de la mine ce-ar fi voit să obțină, mai ales ca lecție pentru alții.

Perioada care a urmat în țară reprezintă un alt capitol al vieții mele. Dovada că dictatura ceaușisto-securistă nu m-a sperjat a fost trimiterea către Congresul al XII-lea al partidului a trei scrisori pe tema respectării drepturilor omului în România, a libertăților democratice. Scrisorile au număr de înregistrare și cine dorește să le cunoască în original le va putea afla desigur în arhivele comitetului central. Capitala era plină de corespondenți străini, dar cum îmi lepădasem deja unele iluzii din contactul meu cu realitățile relațiilor dintre dictatură și presa occidentală, m-am convins că aceștia nu erau interesați să contacteze disidenți. Era încă vremea cînd occidentalii sprijineau fără o analiză a situației poporului român, *idepedența* aventurierului de la cîrma țării. Eram spionat zi și noapte și nu-mi făcusem legături să le trimit măcar la Radio "Europa liberă". Așa că nu s-au auzit cînd trebuia. Dar stau ca mărturie că n-am tăcut.

Aceste scrisori au sporit presiunile care s-au făcut asupra mea în permanență de a părăsi țara. La un moment dat un simț mi-a spus că am de ales între închisoare și exil. Și m-am gîndit atunci la fiul meu. Dan avea în 1978 nouă ani. La anchetă fusesem insistent întrebat (desigur pe tonul cel mai răstit) de ce am ridicat glasul? Pentru că indivizii-anchetatori puneau accentul pe "Cine m-a determinat?" și nu pe "Ce anume m-a făcut să iau această decizie?", cred că de fapt răspunsul meu nici nu i-a interesat. Or, decizia de a "întreprinde ceva" a fost luată de mine din pricina fiului meu, știind că peste ani va veni în mod inevitabil din partea lui întrebarea: "Dar voi, voi de ce ați tăcut? De ce nu v-ați făcut datoria?". Este ceea ce am scris mai tîrziu în *Doina chetrei* din piesa *Marea gară nouă*: "Glodul n-atingă genuncii / Să nu ne blesteme pruncii!

Glodul n-atingă genunţii / Să nu ne blesteme muntii!".

Dan are astăzi douăzeci de ani, este din generaţia care a înfăptuit Revoluţia din România. O seamă de tineri de seama lui n-au mai pus întrebări ci s-au jertfit pentru ideea de libertate. Eu au înfăptuit-o, au dat chip libertăţii înseşi. Întrebarea pe care am prevăzut-o rămîne însă potenţial deschisă...

Şi iată că acum tot la el gîndindu-mă, de acord cu Natela, ne-am decis să facem pe plac puterii şi să plecăm.

Eu n-am ţară de părăsit. Şi de fapt n-am plecat nici o clipă dintre voi.

Despre toate acestea, cu ajutorul lui Dumnezeu vom mai scrie.

*

Această carte cuprinde între paginile ei arcul de timp între momentul deciziei de a-mi ridica glasul împotriva dictaturii comunisto-ceauşiste şi Revoluţia română din decembrie 1989. Textele propuse merg pe firul apei în sus într-o cronologie inversă. La început am inclus ultimele: "Cît mai poate trăi un cadavru politic" (fragmente, scris la 30 nov. 1989 şi publicat de gazeta *Curentul* din München în nr. 6000 din nov.-dec. 1989 şi un cuvînt rostit la microfonul postului de radio "Europa liberă" joi 21 decembrie 1989. În continuare vin Scrisorile din 1978 şi respectiv 1979, precum şi o seamă de scrieri publicistice, cele mai multe aşternute pe hîrtie în ţară şi trimise clandestin în vest, cîteva aflate în note şi definitivate în exil. După sosirea mea în Danemarca, la invitaţia marelui publicist de radio care a fost Noel Bernard, am citit la microfonul postului de radio al cărui director era, majoritatea acestor articole, difuzate în primele luni ale anului 1981. La rugămintea lui am scris şi portretul, oarecum în afara tematicii de ansamblu, consacrat lui Leonte Răutu. În anul 1982 am adunat toate aceste texte sub coperţile cărţii *Pentru drepturile omului în România*. Nedispunînd de utilaj specializat, respectiv de un compiuter, le-am cules singur la o maşină de scris marca IBM. Cartea aceasta a reprezentat şi începutul unei

înjghebări editoriale, care a luat o oarecare dezvoltare de-a lungul anilor.

Cititorii inițiați în atmosfera anilor de teroare ceaușistă vor înțelege precauțiunile pe care - mai ales în scrisorile din 1978 și 1979 - ca și în celelelalte texte elaborate în țară, le-am luat, prin formulele de politețe adoptate, prin tonul mai puțin radical decît se folosește astăzi în țară, după Revoluția română din decembrie 1989, cînd se vorbește despre dictator și regimul său.

În arcul de timp menționat se află următoarele: *Istoria Partidului Comunist Român* - pentru cei agasați de preceptele și dăscăleala ideologică, voi menționa că este vorba de o scriere în lumina adevărului - pentru elaborarea căreia mi-au trebuit zece ani; revista *Alergătorul de la Marathon*, care aduce mărturii privind dictatura ceaușistă, din care au apărut patru numere (ultimele trei au între 250-350 de pagini fiecare); articolele din gazeta *Curentul*, la care colaborez neîntrerupt din 1982, majoritatea consacrate analizei conținutului (găunos) al ceaușismului; *Liturghia la nai*, romanul unei crime din aceeași epocă; și în sfîrșit, varianta definitivă a comediei tragice *Marea Gară Nouă*, despre minciuna organizată, jucată într-o formă inițială și pentru foarte scurt timp la Oradea în stagiunea 1974-1975.

*

Talantul care mi s-a dat l-am înmulțit.

Sunt fiul rătăcitor care se întoarce la voi,fără a dori să tăiați pentru el vițelul cel gras. Mi-e deajuns să-mi dați o cană de apă la poartă.

...Pentru că lung și greu a fost drumul de întoarcere acasă.

Victor Frunză

Cu privire la volumul de față

Am socotit potrivit ca textele care au văzut lumina tiparului în ediția din 1982 a volumului PENTRU DREPTURILE OMULUI ÎN ROMÂNIA să fie reproduse identic după volumul original, fără a fi din nou culese pe baza tehnologiei actuale a editurii noastre.

Este și motivul pentru care ne cerem scuze în legătură cu numeroasele stîngăcii grafice întîlnite pe parcursul lecturii.

Editura

CÎT MAI POATE TRĂI UN CADAVRU POLITIC?

Propaganda comunistă este cea care deține patentul absolut al categoriei de "cadavru politic", în care a inclus pe rînd diverse personalități pentru care Stalin sau trepăduşii lui din țările satelite aveau o dușmănie organică, dar pe care nu le aveau în mînă ca să le anihileze.

Printr-o ironie a soartei, acum cînd toate regimurile din estul Europei au primit lovituri de grație din partea revoluțiilor pașnice în plină desfășurare, obligîndu-le să se autodizolve - operația începînd-se în Ungaria cu partidul comunist - și cînd desfășurările capătă viteză sub ochii noștri uimiți, regimul de teroare din România și mai ales exponentul acestuia intră ca într-o cutie făcută la comandă, pe măsură, în capcana lingvistică inventată pentru alții.

Chestiunea care se pune pentru, hai să zicem, observatori este cît de mult mai poate trăi un cadavru a cărui duhoare pestilențială (scuzați tautologia) a împuțit toată Europa? Pentru că, deși cadavru, nu putem nega realitatea crîntă și exasperantă: el este încă stăpîn, el se agață cu disperare de toate frîiele puterii, decretează, are diaree verbală numită discursuri magistrale, cere vigilență, amenință...

Ochiul sticlos de mort stă de veghe asupra unui popor întreg pe care-l supraveghează cu lupa să nu facă vreo mișcare periculoasă pentru existența lui, cîte ceasuri o mai fi avînd.

Numărătoarea inversă a început. Asta o știe și el. A început nu de săptămîni sau de luni, ci de ani. S-a ajuns demult la punctul zero, ceasornicul timpului a încremenit de ani la același zero, semn că demult trebuia să se fi petrecut ce se așteaptă și ceea ce este inevitabil ca într-o zi să aibe loc.

Normal ar fi deci ca prin urmare cadavrul politic să nu mai apuce Anul nou.

[...]

Impostorul, care se ține cu ghearele și cu proteza de multiplele sale fotolii, la o vîrstă care biologic nu-i mai acordă nici o șansă, s-ar fi speriat mai tare decît este speriat acum (că de fricos îi tremură rînza) dar n-ar fi cedat, nu ne facem iluzii. Cum cea dintîi propunere în ordine cronologică, în perspectiva Congresului al XIV-lea, ar fi fost înlăturarea și nu așa numita "realegere" a cadavrului politic pe funcția supremă din partid, l-ar fi făcut astfel șah-mat. Dar și de data asta dictatorul a cîștigat: lingăul Manea Mănescu s-a asigurat și pe mai departe de privilegii, propunînd chipurile "realegerea" lui, iar adunătura de buhăiți, gușați, fălcoși, numită Congresul al XIV-lea n-a discutat nimic, ci doar a bătut din palme.

Indignări subversive desigur că sunt. În proporție de masă. Știm acest lucru. Dar ele nu au nici o valoare atîta timp cît se manifestă doar în forul interior al fiecăruia și nu se exteriorizează, cu alte cuvinte nu devin act politic. Din peste trei milioane de membri de partid nu s-a auzit nici măcar un singur glas care să ceară înlăturarea bandei Ceaușescu. Doar glasul timid și în același timp eroic prin faptul că s-a făcut auzit în cadrul unei mutenii generale, cel al lui Dan Petrescu, nemembru al partidului, căruia i s-au alăturat cu nume și pronume cîteva alte semnături ale unor tineri "fără de partid", certifică faptul că în România curajul și speranțele se află în rîndul celor neînregimentați. Mina asta de tineri a pus în evidență și faptul că P.C.R.-ul este un fel de smîrc în care vegetează peste trei milioane de nevertebrate a căror unică problemă nu este salvarea generală, ci supraviețuirea individuală. În acest context se naște întrebarea: mai există oare un partid comunist în România? El s-a autodizolvat din momentul în care s-a predat în mîna dictatorului, ca instrument al satisfacerii perversităților sale totalitare.

Sunt curios să aud și să văd ce vor spune toți acei care la diferite paliere ale acestei formații trăncănesc sau tac, ce vor spune la ora adevărului? Adică Pecereul de acum, întrebat de Pecereul de atunci?

XX

Dacă va fi măcar o clipă cinstit cu sine va trebui să-şi declare decesul, petrecut prin sinucidere încă de prin 1968-1970. Şi să-şi facă actele legale de mort. Autodizolvîndu-se. Ar fi singura soluţie rezonabilă. După păcatul congenital al militării pentru dezmembrarea României mari, după distrugerea celor mai bune generaţii de oameni din perioada interbelică, după distrugerea României moderne cu instituţiile ei de la 1859, după lichidarea tuturor libertăţilor democratice şi a drepturilor omului, după instaurarea terorii la 1948, care durează cu mici sincope pînă astăzi, după ce este coautorul mutării României din Europa în Mongolia, după ce a instaurat mizeria materială şi morală, după ce a schimonosit sufletul românesc pînă la invaliditate, sfîrşind prin a se fi făcut instrumentul docil al celei mai sinistre dictaturi înstăpînită vreodată în istoria noastră, acest partid nu se mai mai poate spăla doar cu o simplă autocritică. El va trebui să se autodizolve. Ar fi singura soluţie rezonabilă. Şi într-adevăr dovada patriotismului său. Singura de la această oră.

Prin apatismul său poporul nostru pare acum asemenea unui muribund, care-şi aşteaptă parcă - fără să-şi mai afişeze măcar disperarea - ce i-a fost dat de soartă. N-ar trebui să fie aşa! Un cadavru politic nu poate trăi la infinit, asta trebuie să se ştie! Într-o bună zi el se va topi în neant.

Şi mai este şi înţelepciunea populară care ne spune că n-aduce anul ce aduce ceasul. Ceasul, acel unic şi aşteptat ceas pe care ni l-au refuzat toţi anii ultimelor decenii. Poate că el, ceasul acela va fi dărul anului 1990! An pe care în acest caz îl vom binecuvînta în veci!

(30 nov. 1989)
CURENTUL nr. 6000, nov.-dec. 1989

***

Dictatura este demult în război cu poporul român, dar masacrul de la Timișoara a întrecut în barbarie, cruzime și bestialitate toate ororile de care regimul ceaușist se face răspunzător de la instaurarea sa la putere.

Masca a fost dată jos: partidul a fost practic lichidat în 1968, de cînd Ceaușescu, inscenînd așa numita reabilitare a lui Pătrășcanu, cînd și-a ajuns scopul de a fi pus mîna pe securitate, cu care a condus țara. Partidul a mai fost menținut cu numele pentru ca să-l aplaude și pentru ca lingăi ca Manea Mănescu să-i "propună" "realegerea".

Rafalele de mitralieră cu care au fost aruncați în gropile comune (cum știm că numai fascismul hitlerist a procedat, dar nici el niciodată cu proprii cetățeni), acele rafale care au retezat viețile tinere de fii și fiice ale României, nu fac decît să pecetluiască actul de deces al acestui așa zis partid, existent doar prin aplauze..

Sub imperiul șocului acestor zile este greu de evaluat urmările pentru evoluția ulterioară a întregii noastre istorii din următoarele decenii (care sunt și primele ale secolului și mileniului următor). Dar ele vor fi. Putem spune de pe acum că sîngele acestor oameni nevinovați va trezi întreaga Românie dintr-o somnolență mult prea îndelungată și nepermis de îngăduitoare cu banda de la putere.

Conștientă, desigur conștientă, că a înfăptuit crime de asasinat în masă, dictatura continuă ridicolă, perfidă, ipocrită, iresponsabilă, demagogică, dar asasină, continuă să stea cu mîna pe trăgaci. Ca să șteargă tot prin sînge urmele faptului că și-a dat arama pe față.

Știind ce are să i se întîmple, nu va mai putea de aici înainte să închidă nici cu gloanțe gura unor oameni care-și strigă în piața publică dreptul de a fi liberi.

Călăule, ai mîinile mînjite de sîngele celor mai buni fii ai națiunii noastre! Te agați de putere cu disperarea condamnatului! Zadarnic: viu sau mort nu vei scăpa de judecata poporului român nici în gaură de șarpe!

Radio EUROPA LIBERA, joi 21 decembrie 1989

XXII

SCRISOARE DESCHISĂ

ADRESATĂ

SECRETARULUI GENERAL

AL PCR

Frankfurter Allgemeine Zeitung

Feuil

Fragen eines Parteimitglieds an seinen General-Sekretär

Der offene Brief des rumänischen Schriftstellers Viktor Frunza an Ceausescu

Viktor Frunza, Dozent an der dem ZK der Partei unterstehenden Hochschule für Publizistik in Bukarest, geboren 1935, gehört zu den angesehensten Schriftstellern und Dichtern Rumäniens aus der jüngeren Generation. Frunza hat 1953 in Moskau an der Lomonossow-Universität im Fach Journalismus graduiert und sich seither dem Publikum seines Landes durch Gedichtbände, Romane, die Essay-Sammlung „Das sentimentale Museum" und durch Hörspiele bekannt gemacht. Er ist Autor mehrerer Theaterstücke, die freilich zumeist nicht aufgeführt werden durften. Frunza ist Mitglied des „literarischen Fonds", also des rumänischen Schriftstellerverbandes, und gehört seit seinem 21. Lebensjahr der Kommunistischen Partei Rumäniens an. Auf einem kurzen Aufenthalt im Westen hat Viktor Frunza der Frankfurter Allgemeinen Zeitung den hier abgedruckten offenen Brief an den Präsidenten und Parteichef Ceausescu übereicht, in dem er die Zustände in seinem Lande einer Kritik unterzieht, die auf dem Boden eines „humanistischen Sozialismus" verharrt. Viktor Frunza lehnt es ab, sich mit anderen rumänischen Systemkritikern zu solidarisieren, zu einer „Fraktion" oder einer Menschenrechtsgruppe zusammenzuschließen; er will seinen Brief, den wir hier leicht gekürzt wiedergeben, als die Meinung eines verantwortungsbewußten Intellektuellen verstanden wissen. Er betrachtet sich daher auch nicht als „Dissident" und gedenkt konsequenterweise dieser Tage nach Bukarest zurückzukehren, zu seiner Frau und seinem neunjährigen Sohn. FAZ

Umgekehrt eine mutige Initiative, wenn wir denn Mut brauchen, um die Buchstaben und den Geist unserer Verfassung und unsere internationalen Abkommen zu respektieren, kann nur das Prestige des Sozialismus heben — sowohl im Inneren des Landes als auch außerhalb. (...) Es muß etwas geändert werden, eine neue wirtschaftliche Ordnung, eine neue Innenpolitik, verwirklicht werden, die näher den Menschen und ihren Interessen sind. Dies wäre das beste Plädoyer für Sie und Ihre Ideen. (...)

Neben dem Problem des freien Verkehrs der Menschen hat das des freien Gedankenaustauschs einen gleichwertigen Rang. Ich bin mit der Auffassung unserer Partei einverstanden, wonach es nicht genügt, die Kultur anderer anzunehmen, ohne auf andere Kulturen einzuwirken. (...) Es ist wahr, offiziell werden sogar einige Anstrengungen in

Offener Brief eines Mitglieds der Kommunistischen Partei Rumäniens an den Generalsekretär der Partei.

Geehrter Genosse Ceausescu, nach einer alten rumänischen Sitte möchte ich meinen Brief damit beginnen, daß ich Ihnen und Ihrer Familie Gesundheit, ein langes Leben und Glück wünsche.

Diese Zeilen schreibe ich vom Wunsche beseelt, eine der Grundpflichten eines Parteimitglieds zu erfüllen, die auch im Statut vorgesehen sind: im Rahmen seiner Ausbildung und seiner Möglichkeiten für den Aufbau der sozialistischen Gesellschaft in Rumänien zu kämpfen. Ich beginne diese Zeilen, indem ich vom Recht jedes Parteimitglieds und jedes Bürgers Gebrauch mache, sich an die höchsten Instanzen zu wenden. (...)

Sozialistische Demokratie?

In den ersten Augusttagen jährte sich zum ersten Mal der Streik der Bergarbeiter aus dem Jiul-Tal, der in den direkten Verhandlungen zwischen Ihnen und den Streikenden seinen Höhepunkt fand. Als Anfang August das ganze Partei-Aktiv der Hauptstadt versammelt wurde, um Ihre Rede anzuhören, habe ich gedacht, daß die Leitung der Partei, die über dieses denkwürdige Ereignis ein ganzes Jahr Stillschweigen übte, nun endlich den 2 500 000 Parteimitgliedern wie auch dem Volk die Beschlüsse mitteilen werde, zu welchen sie in bezug auf den Streik 1977 gekommen ist. Aber weder damals noch sonst hat sich etwas dergleichen getan. (...)

werden, die in roten Zahlen stecken, wie hoch diese Zahlen sind und wer die Verantwortung dafür trägt (...)

In der Frage der Menschenrechte haben Sie — wie es natürlich war — auch in Ihrer letzten Rede das Recht auf Arbeit als das höchste Recht besonders hervorgehoben. Eine aufmerksamere Analyse der Lage würde uns jedoch erlauben, festzustellen, daß das Recht auf Arbeit bei uns zugunsten des Staates und nicht der Menschen definiert wird, da ja der Staat den Wert der Arbeitskraft festlegt, die er einstellt, während der Arbeitnehmer nicht das Recht hat, den einzigen Wert, das einzige Gut zu verteidigen, das er besitzt. In dem Augenblick jedoch, in welchem der gleiche Staat die Arbeitskraft eines Menschen nicht mehr braucht und Posten einspart oder ganze Betriebe auflöst, wer — in unserer sozialistischen Demokratie — verteidigt diese Menschen? Wo ist die Gewerkschaft, die den Bürger, der bei uns doch die doppelte Eigenschaft von Besitzer und Hersteller hat, dann, wenn er brotlos wird, verteidigt? (...)

In jener Rede haben Sie den Anspruch erwähnt, welcher immer häufiger erhoben wird und der durch eine Reihe internationaler Dokumente gestützt wird, unter die Rumänien durch Sie seine Unterschrift gesetzt hat: das Recht auf freien Verkehr der Menschen und der Gedanken. Aber Sie haben den Auswanderungswunsch von rumänischen Staatsbürgern angegriffen — manche von diesen stammen aus nationalen Minderheiten — und haben durchblicken lassen, diese seien der Anziehung durch den Weltkapitalismus erle-

Demokratisierung der Innenpolitik, ohne schöpferische Mitwirkung möglichst vieler Menschen in ihren jeweiligen Berufen, ohne eine philosophische, künstlerische, literarische, schöpferische Arbeit kann man sich keinen wirklichen rumänischen Beitrag zur zeitgenössischen Kultur vorstellen. Die künstlerische Schöpfung ist ein individueller Akt; sie setzt Persönlichkeiten, nicht eingegliederte Künstler voraus. Die Teilhabe an der marxistischen Philosophie selbst ist eine Frage der persönlichen Bindung eines jeden, der etwas von seinem Gewissen auch dem Werk übermittelt, dazu können Überzeugungen weder vorgeschrieben, noch in Arbeitspläne oder Programme einbezogen werden; das wäre eine Rückkehr zu jenen Dogmatismen, die in traurigster Erinnerung geblieben sind. Leider erleben wir heute wieder einen solchen Dogmatismus, der die Maßnahmen bürokratischer Überwachung der ganzen Kultur mit der Behauptung zu rechtfertigen versucht, sie sei Patriotismus und Parteiergreifen. Was für ein Austausch der Werte kann da noch zustande kommen?

Lobhudelei

Die fehlende Demokratie in unserer Kunst berührt deren Nutznießer ebenso wie manche ihrer Schöpfer. Obwohl wir keine Zensurbehörde mehr haben, glaube ich nicht zu irren, wenn ich sage, daß wir zu jenen Ländern gehören, die eine unmerkliche, aber gleichwohl drastische Zensur besitzen. (...) Die Arbeiten, die zur Veröffentlichung vorge-

Textul *Scrisorii deschise* publicată de *Frankfurter Allgemeine Zeitung*
vineri 8 sept. 1978, nr. 196, pag. 23

Stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu,

Respectînd o veche datină românească, doresc să încep scrisoarea mea, urîndu - vă dumneavoastră şi familiei dumneavoastră, sănătate, viaţă lungă, fericire.

Am pornit să scriu aceste rînduri , animat de dorinţa de a îndeplini una din datoriile fundamentale ale unui membru de partid, prevăzute şi în statut: aceea de a milita pe măsura capacităţii si a pregătirii sale, la edificarea societăţii socialiste în România.

Am pornit să scriu aceste rînduri, uzînd şi de dreptul pe care fiecare membru de partid şi cetăţean îl are, de a se adresa forurilor superioare, în oricare problemă a vieţii de partid, sociale, economice etc.

Doresc să precizez, de la început, că nu mă adresez dumneavoastră pentru a solicita ceva în interes personal şi nici pentru a adăoga un nou text la scisorile si telegramele festiviste care se expediază pe adresa dumneavoastră, în mod organizat şi în can-

titate impresionantă.

In primele zile ale lunii august, s-a împlinit un an de la greva minerilor din Valea Jiului, care a culminat cu tratativele directe între mineri și dumneavoastră.

Cînd la începutul lunii august întregul activ de partid al capitalei a fost convocat pentru a asculta cuvîntarea pe care ați ținut-o și cînd în cuvîntul său de deschidere, tovarășul Manea Mănescu a menționat caracterul democratic al unor astfel de întîlniri, mi-am zis că, în sfîrșit, cu prilejul acestei aniversări, conducerea partidului - care a păstrat o tăcere desăvîrșită în jurul acestui eveniment memorabil, timp de un an de zile - va împărtăși celor două milioane și jumătate de membri, cît și poporului, concluziile la care a ajuns, privitoare la greva minerilor, din 1977.

Nici cu acel prilej, nici cu altul, nu s-a petrecut însă așa ceva.

Democrația socialistă, invocată cu atîtea prilejuri, nu a putut nici la un an de zile de la eveniment, să facă loc unei informări deschise, sincere, în legătură cu cele întîmplate pe Valea Jiului, cu cauzele și cu măsurile întreprinse.

După cîte cunosc, nu este singurul aspect al vieții noastre interne, acoperit de tăcere.

Se poate ajunge astfel, în mod firesc la concluzia - de altfel, eronată - că democrația socialistă este doar o realitate verbală, construită teoretic, pentru a acoperi realitatea faptelor; că atît partidul, cît și poporul nu au dreptul de a fi informați despre anumite momente ale vieții noastre politice; că presa însăși care ar trebui să fie pătrunsă de spirit partinic, în sensul susținerii intereselor masei de oameni ai muncii, este golită de acest spirit, imobilizată și paralizată (fapt prin care se explică de ce nu a

răzbătut, pînă astăzi, în paginile ei, la radio și televiziune, cel puțin un rînd despre greva minerilor și despre alte greve din România).

Desigur, mi se va reproșa că am o miopie politică foarte avansată sau chiar că m-am lăsat influențat de propaganda burgheză, dacă mă fac că nu cunosc numeroasele forme ale democrației socialiste apărute în ultimii ani, în care oamenii muncii au asigurat cadrul propice dezbaterii problemelor noastre esențiale.

Nu mă fac că nu le cunosc. Ci tocmai pentru că le cunosc, am curajul să afirm că în oricîte exemplare aceste forme ar fi multiplicate, fondul rămîne același; pentru că democrația lor înseamnă mimarea dezbaterii, prin cuvîntări scrise, vai, nu de cei care le rostesc (întrebați-i pe ziariștii din aproape toate județele), de cuvîntări refăcute și iar refăcute, în care de la problematică, pînă la laudele care vi se aduc dumneavoastră, totul este aprobat și programat cu minuțiozitate, încît doleanțele, năzuințele reale ale oamenilor muncii, rareori pot răzbate prin zidul gros care unește poporul de conducerea țării.

Pot spune chiar că sistemul nostru a devenit din ce în ce mai perfecționat și mai rafinat în a înălța atît de sus democrația socialistă, pentru a putea să ascundă cît mai mult și cît mai bine ceea ce trebuie ascuns de ochii poporului.

Expansiunea industrială fără precedent, absolut necesară pentru ajungerea din urmă a țărilor avansate, urmărește asigurarea independenței țării, dar omite din formulă nivelul de trai al poporului.

Realitatea o demonstrează, în timp ce aceeași democrație încearcă să ne dovedească contrariul; în timp ce tot ea reușește cu destul succes să treacă sub tăcere care sunt investițiile falimentare, din banii cui se acoperă falimentul unor întreprinderi, care sunt acestea și cine poartă răspunderea. Democrația noastră

nu admite ca oamenii să cunoască în ce mod li se cheltuie mijloacele.

In problemele drepturilor omului, cum era şi firesc, aţi pus accentul şi în ultima cuvîntare, mai presus de orice, pe dreptul la muncă. O analiză mai atentă a situaţiei ne-ar îndreptăţi însă să constatăm că dreptul la muncă se realizează la noi în favoarea statului şi nu în cea a omului, întrucît statul este cel care fixează valoarea forţei de muncă pe care o angajează, iar angajatul nu are cum să-şi apere, de fapt, singura avere de care dispune.

In clipa în care însă acelaşi stat, prin reducerea schemelor sau desfiinţarea unor instituţii întregi, nu mai are nevoie de omul-forţă de muncă, cine în democraţia noastră socialistă îl poate apăra ?

Unde este acel sindicat, din ţara în care cetăţeanul are dubla calitate, de proprietar şi producător, în care rămînînd fără pîine, să-l apere, însemnînd, de fapt, să se opună partidului ?

Desigur, am luat cazurile extreme, dar eu însumi am cunoscut atîţia oameni - inclusiv din meseria care îmi este cea mai apropiată, de ziarist - oameni rămaşi fără de lucru prin reducerea schemelor, care au încercat inutil să-şi apere cauza.

In acelaşi discurs, aţi menţionat cerinţa tot mai frecvent exprimată de opinia publică din ţara noastră, care la rîndul ei se bizuie pe o serie de documente internaţionale pe care România şi-a pus prin dumneavoastră semnătura, asupra traducerii în viaţă a dreptului la circulaţia oamenilor şi a ideilor şi aţi atacat emigrarea cetăţenilor români - unii făcînd parte din rîndul naţionalităţilor - ca reprezentînd ademenirea de către capitalismul mondial a forţei de muncă ieftine.

Nu mă îndoiesc că este real acest aspect, dar nici pe departe, prin evocarea lui, nu s-a între-

prins o analiză complexă a fenomenului, ci doar evidențierea unei părți, pentru a putea fi ascunsă o alta.

Se pun astfel mai multe întrebări în legătură cu această problemă a drepturilor omului. Astfel, de ce românii, al căror patriotism a fost dovedit în numeroase împrejurări în istorie - sentiment care nu necesită a fi stimulat prin campanii patriotarde - fug acum de acasă, în proporție din ce în ce mai îngrijorătoare ? Motivele sunt oare numai de ordin economic sau și politic ?

Motivele economice pe care le căutăm și în străinătate, sau mai ales acolo, se află în primul rînd acasă la noi și ele sunt de ordin politic.

Dintre ele, poate primul rămîne cel pe care dumneavoastră l-ați numit, în trecere, fără să-i analizați implicațiile, neaplicarea integrală a principiului eticii și echității socialiste.

Asta înseamnă că dreptul la circulația internațională a oamenilor, este discriminatoriu, contrar atît Constituției, în fața căreia toți cetățenii sunt egali, contrar și acordurilor internaționale pe care România le-a semnat.

Nu știu în ce principii marxiste se încadrează actualele legi prin care un pașaport se obține - chiar și pentru o scurtă excursie - numai dacă ți se dă "voie", mai întîi de către conducerea întreprinderii sau instituției, după care, în ministerul de resort altcineva trebuie, din nou, să-ți "dea voie".

Faptul că pe baza aceleiași legi fundamentale, unii pot circula, alții nu, că pe baza aceleiași legalități formale, unii se pot duce în străinătate, alții nu, că anume cineva trebuie să aprobe fiicei să-și vadă părinții aflați departe, părinților să-și vadă copiii, mi se pare mai mult decît o problemă pasageră de aplicare a principiilor eticii și echității, fie și de către stat.

Supuneți anulării actualele legi care-i împiedică pe cei mai mulți oameni să circule, să vadă cu proprii lor ochi, să gîndească cu propriul lor cap, dați fiecărui cetățean dreptul de a avea un pașaport, așa cum are un buletin de identitate, pe care să-l obțină fără o formularistică complicată, fără să ni "se dea" voie și vom constata, sunt convins, că această problemă pe care tot noi am creat-o, nu va mai exista !

Altminteri, fuga cu acte în regulă și fuga fără acte, vor deveni, treptat, tot mai mult, o calamitate națională.

Dimpotrivă, o inițiativă de un asemenea curaj - dacă curaj ne trebuie pentru a respecta litera și spiritul Constituției și acordurile internaționale - nu este în măsură decît să sporească prestigiul socialismului, atît în interiorul țării, cît și în afara ei.

Așadar, pentru a-i determina pe compatrioții noștri să nu mai fugă, trebuiesc luate nu măsuri în stilul românesc al adăogirii unor noi obstacole la cursa și așa plină de peripeții de tot felul, care poate dura luni de zile și pe care cine este decis să fugă, tot o parcurge, ci de schimbat ceva, de instaurat o nouă ordine economică și politică interioară, mai aproape de oameni, de interesele lor. Ar fi o foarte bună pledoarie în sprijinul ideilor dumneavoastră consacrate noii ordini economice și politice internaționale.

Alături de problema circulației oamenilor, de aceeași valoare este și cea consacrată circulației ideilor.

Personal, sunt de acord cu punctul de vedere al partidului nostru, conform căruia nu este suficient a prelua din cultura altora, a accepta pasivi circulația, într-un singur sens, de la alții, la noi, a ideilor, fără a impulsiona și mișcarea în sens invers, cu ideile noastre, ale celor din spațiul carpato-dunărean, spre exterior.

Este adevărat că pe plan oficial se întreprind eforturi în acest sens. Dar fără o democratizare largă a vieții interne care să facă posibilă participarea cît mai multor oameni la creație, cu ceea ce este capabil fiecare să aducă în domeniul său de activitate, fără o creație filozofică artistică, literară care să nu fie trecută prin stasurile concepute anume pentru artă, nu poate fi închipuită o autentică contribuție românească la mișcarea de idei a contemporaneității. Creația fiind un act individual, o asemenea participare se bizuie pe personalități și nu pe artiști încolonați.

Apartenența la filozofia marxistă este ea însăși o chestiune de structură intimă a fiecărui creator care transmite ceva din conștiința sa operei pe care o elaborează, încît nu poate fi nici dictată, nici încadrată unor planuri de muncă sau programe, fără ca aceasta să însemne întoarcerea la dogmatismul de cea mai tristă amintire.

Din păcate, un asemenea dogmatism îl retrăim astăzi, cînd un stalinism în haină nouă se dă drept marxism, iar supravegherea administrativă a întregii culturi, drept patriotism și partinitate. Despre ce schimb de valori mai poate fi vorba ?

Lipsa democratismului culturii noastre este resimțită atît de cei care ar trebui să fie beneficiarii ei , cît și de unii creatori.

Deși nu mai avem instituția cenzurii, cred că nu greșesc dacă afirm că ne numărăm printre țările cu o cenzură generalizată și deosebit de drastică .

Jocul de-a democrația a devenit un lucru curent. Lucrările propuse spre tipărire vor fi discutate mai întîi de oamenii muncii - ei sunt "beneficiarii" - pentru a fi acceptate sau respinse, deci se admite aprioric înlocuirea criticii de specialitate cu amatori, iar publicul larg, cu "delegați". Editurilor li se ia oxigenul - care pentru ele este hîrtia - fără ca să-și

mai poată face datoria față de creația originală. Astfel apare traficul de influență, aprecierea operei, fixarea tirajului nu pe baza lucrării în sine, ci pe baze mult prea lăturalnice.

Despre care schimb de valori mai poate fi vorba ?

Cu toate că era timpul să închei, nu pot face aceasta. Înainte de a evoca o altă aniversare din anul 1978, începută încă de prin decembrie și concluziile la care am ajuns.

Este vorba de aniversarea a 60 de ani de la nașterea dumneavoastră.

In luna aprilie s-au împlinit însă și zece ani de cînd ați rostit cîteva fraze care au devenit deosebit de actuale astăzi și pe care, în locul tovarășilor din conducerea propagandei de partid, le-aș fi pus drept moto întregii sărbători.

Ați spus acum zece ani că nu avem nevoie de idoli și că nu avem de ce să facem dintr-un om un portdrapel , pentru portdrapelul nostru este învățătura marxistă.

Sunt întru totul de acord cu dumneavoastră și de aceea, permiteți-mi să-mi exprim nedumerirea, de ce oameni care recomandă altora studierea documentelor de partid și a cuvîntărilor dumneavoastră, nu fac ei înșiși acest lucru ?

Pentru că, în ultimii ani, propaganda de partid a făcut din dumneavoastră un idol.

Aș dori ca toavarășii care vor fi tentați să-mi răstălmăcească cuvintele, să înțeleagă bine că meritele reale, deosebit de mari, pe care le aveți în fața poporului și partidului, prestigiul pe care l-ați cîștigat în lumea în treagă sunt un adevăr obiectiv și de necontestat.

In același timp, în calitate de comunist, îmi exprim dezacordul cu renașterea cultului personalită -

ţii, chiar dacă forma pe care o trăim astăzi, reprezintă o variantă nouă, "îmbunătăţită", împodobită chiar şi cu tricolor, al aceluiaşi fenomen pe care chiar dumneavoastră l-aţi condamnat cîndva.

Mă desolidarizez deschis de proslăvirea fără măsură a persoanei dumneavoastră în cuvîntări şi articole, de organizarea ridicatului în picioare a mii de oameni şi de scandarea numelui, (într-una din scandări, numele ţării apare pe planul al doilea, după cel al dumneavoastră !); de aducerea în pieţele publice a zeci de mii de oameni care vă vor scanda numele, de angajarea de poeţi care şi-au făcut carieră nu prin talentul real, ci prin iscusinţa linguşelii; de violentarea limbii române în a găsi combinaţii şi comparaţii care nu au mai răsunat pînă astăzi, cu fixităţi şi scheme, menite a vă face din om - supraom.

Apropiindu-mă de finalul scrisorii, nu contrazicîndu-mă faţă de ce am afirmat mai sus, doresc să vă aduc un elogiu pentru curajul pe care în numeroase împrejurări l-aţi dovedit şi pe care continuaţi să-l manifestaţi printr-o serie de iniţiative internaţionale. Tocmai acest curaj mi-a fost exemplu, cînd am luat decizia de a spune sincer, public, ceea ce gîndesc. Dacă consideraţi că au dreptate anume cei care sub un pretext sau altul, nu agreează tocmai acest curaj al dumneavoastră, vă rog ca în cazul meu - individual, dar similar să fiu tras la răspundere în modul cel mai drastic.

In calitate de cetăţean român şi de membru al partidului comunist, consider că locul meu este acasă şi cu sentimentul că nu am comis nici o faptă nedemnă, exprimîndu-mi dezacordul în unele probleme cu conducerea partidului, mă întorc acasă cu fruntea sus.

Intrucît, nu am făcut decît să mi îndeplinesc o îndatorire de conştiinţă.

Permiteţi-mi să-mi exprim consideraţia.

Victor Frunză
scriitor,
conferenţiar la Facultatea
de Ziaristică

Paris, aug. 1978

TREI SCRISORI
ADRESATE
CONGRESULUI AL XII LEA
AL PCR

Registratura c.c. P.C.R. nr. 135358
din 22 nov. 1979

SCRISOAREA

Stimaţi delegaţi
ai Congresului al XII-lea al PCR,

Importante sunt, desigur, documentele pe care domniile voastre sunteţi chemaţi să le dezbateţi şi mari sunt cuvîntările pe care le întrerupeţi cu aplauze furtunoase şi scandări.

Incît, în faţa acestei desfăşurări, pe care condeiele mobilizate le vor vedea încă de pe acum încărcate de istorie, exprimarea unei opinii personale în anumite probleme ale contemporaneităţii prezintă un multiplu risc: unul, ca punctele de vedere să deranjeze din nou prin francheţea şi mai ales prin nepotrivirea cu ceea ce este binecuvîntat de sus să se rostească; altul, ca printr-o seamă de procedee, care pot fi foarte multe la număr, să fie făcut să nu ajungă la cei cărora sunt destinate şi nici la cunoştinţa publică ; riscul de a i se căuta "inspiratori" oculţi; în sfîrşit, dar nu în cele din urmă, riscul de a se nega autorului dreptul de a se adresa acestui for, decît poate pentru a cere cu lacrimi în ochi şi cu fruntea plecată,

să-i fie iertate presupusele greşeli şi a fi reprimit în detaşamentul "de avantgardă", dar nicidecum spre a-şi exprima o opinie.

Pentru cei care ar contesta autorului acestor rînduri dreptul de a se adresa înaltului for de partid, în acest din urmă scop, voi răspunde că, într-adevăr, din PCR nu mai fac parte din 1978, prin excludere, dar hotărîrea a fost luată de sus şi votată în modul cel mai "democratic", din sarcină, în unanimitate, de o sală lipsită de individualităţi, speriată şi timorată. Dar tocmai pentru că a trecut prea puţin timp de atunci, drept arbitru al acestei decizii, chem nu Congresul al XII-lea, faţă de care îmi exprim toată consideraţia, ci viitorul, cu judecata lui imparţială.

Pînă atunci, mărturisesc adeziunea la idealul socialist al marxismului, cu contribuţia de umanism adusă ulterior de continuatorii mai îndepărtaţi sau mai apropiaţi de noi şi mă declar adversarul neîmpăcat al stalinismului, indiferent dacă apare sub forme mai mult sau mai puţin modificate faţă de original sau împodobit în culorile noastre naţionale.

O speranţă continuă să însoţească pe omul din realitate - şi nu pe cel din rapoarte sau din paginile idilice ale ziarelor, pentru care toate visurile şi idealurile au fost împlinite - şi anume, speranţa, după care dezvoltarea economică a ţării, de care partidul se vede atît de preocupat, chiar şi proiectele de ridicare a nivelului de trai material şi spiritual, se vor răsfrînge în modul cel mai direct nu numai asupra unui om luat ca totalitate, ca ansamblu şi nu numai într-un viitor care, pe măsură ce înaintăm, el se îndepărtează, ci asupra omului, luat ca individ, ca personalitate, iar ca epocă - azi.

Omul acesta, se pare, a fost uitat dincolo

de cordoane şi patrule, menite să demonstreze cu ochii în patru, unitatea de nezdruncinat dintre partid, conducere şi popor.

Nu, nu voi aborda, în primul rînd, acea nesuferită problemă a drepturilor, ci unele aspecte ale îmbinării datoriilor cu drepturile omului, luat ca individ şi unitate a societăţii.

Secole de-a rîndul, un ev mediu întunecat a moştenit sau şi-a creat singur forţe care l-au încătuşat pe om, împiedicîndu-l să-şi facă datoria şi să-şi împlinească chemarea faţă de lumea în care trăieşte, de a propulsa civilizaţia înainte. Omul s-a văzut, astfel, nevoit de a lupta ca să-şi împlinească chemarea. In acest fel, datoriile sale fundamentale el le-a convertit în drepturi, punîndu-le pe steagul său de luptă.

Astăzi, după aproape două sute de ani de la proclamarea Drepturilor Omului de către Revoluţia franceză şi la peste 130 de ani de la proclamarea lor de către români, alături de cele naţionale, pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj şi pe Cîmpia de la Islaz, drepturile omului sunt, în continuare, unul din cele mai dureroase aspecte ale societăţii româneşti, de la acest sfîrşit de veac XX.

Simpla sau complexa teoretizare a faptului că ele sunt asigurate prin puterea care ar aparţine poporului, garantate prin semnăturile reprezentanţilor ţării pe acordurile internaţionale, prin articolele Constituţiei României şi chiar prin unele legi, realizează acea faţadă, mai ales pentru străinătate, menită să devină, la nevoie, zid de care să se spargă orice reflectare veridică a realităţii.

Toţi aceşti factori menţionaţi, pe lîngă faptul că sunt articole de export, au şi un uz intern bine precizat: în faţa cetăţenilor proprii, ei sunt menţiţi a fi, în cazul că vreunul ar reclama pentru sine sau pentru toţi, ceea ce ar reprezenta o îngrădire, o încălcare a drepturilor fireşti ale omului, argumentul

că la mijloc este vorba de o iluzie optică, o deformare produsă de receptarea printr-o prismă proprie a unei realităţi aproape ideale.

Mai departe, abia din acest punct începe problema drepturilor omului, a dreptului de exprimare a opiniei, a libertăţii de a nu fi totdeauna de acord şi de a putea spune acest lucru, public.

In ochii multor concetăţeni care au extras pentru ei, din teoretizări, articole de lege, ca şi din instinct, experienţă şi teamă, ca principală învăţătură - tăcerea şi supunerea, orice încercare de a arăta în România spre drepturile omului, reprezintă un act temerar. Iar în faţa celor ce slujesc cu credinţă neostalinismului, aceasta reprezintă un act neprietenesc, ostil socialismului, dacă nu chiar ţării, pentru că stalinismul nu suportă decît o singură părere.

Deşi personal, m-am lepădat de multe naivităţi juvenile recente, continui a mă întreba şi a mă mira, de ce foarte mulţi oameni, unii cu disponibilităţi reale de a spune ceea ce gîndesc şi de a se face auziţi, tac ? S-ar înţelege că din responsabilitate. Deşi, anume responsabiltatea le-ar cere atitudine. Frica multora al căror cuvînt ar atîrna greu în balanţă, scoate în acelaşi timp şi mai mult în evidenţă curajul altora, al celor atît de puţini, foarte puţini pentru un popor de douăzeci şi două de milioane de suflete, care se sufocă din lipsă de drepturi elementare, dar rabdă sau chiar strigă lozinci sau spun lucruri exact contrarii celor ce gîndesc în sinea lor, atunci cînd li se cere şi chiar cînd nu li se cere s-o facă.

Trebuie să vin însă cu o mărturie: deşi militanţilor pentru drepturile omului, nici în România nu le este moale, contestatarii nu împărtăşesc soarta pe care ar fi avut-o în anii '5o, sub regimul stalinismului "clasic".

De aceea, nu pot ascunde recunoştinţa, aş spune sinceră faţă de vremea pe care o trăim, care datorită evoluţiei vieţii internaţionale, a pus frîu setei de sînge a stalinismului.

Cum "maestrul" este compromis, elevii săi au pudoarea numelui lui, pe care nu i-l mai pronunţă. Dar i-au preluat moştenirea.

Ce este drept, preluarea s-a efectuat în mod "critic", prin repudierea exceselor extreme şi prin accentuarea fineţurilor, rafinamentelor, stilului şi unui specific naţional evident.

Stă în puterea dumneavoastră, după aproape trei decenii de la moartea lui Stalin să lichidaţi stalinismul din viaţa noastră de toate zilele !

Stă în puterea dumneavoastră de a înlătura ca problemă controversa între viaţă şi teorie, între cei care cer respectarea drepturilor omului în România - încălcarea cărora îşi are originea în stalinismul intern - şi cei care pedepsec pe militanţii care cer respectarea drepturilor omului. !

Stă în puterea dumneavoastră înlăturarea acestei probleme, nu prin măsuri punitive, ci prin largi reforme democratice care să restituie poporului român acele libertaţi pe care le cucerise cu grele sacrificii, cu mult înainte de 23 August 1944, pe altele , la 23 August, de care însuşi PCR a uzat din plin, înainte de a deveni unica forţă conducătoare din stat.

PCR a luat naştere, printre altele şi datorită libertăţii de organizare, pe care nu o mai admite azi cetăţenilor ţării, în afara cadrului său, nici măcar în favoarea îmbunătăţirii sistemului socialist.

Este oare inutil să amintim de libertatea presei de care partidul comunist s-a folosit pînă ce a luat puterea, cînd a interzis-o apoi tuturor, chiar şi

membrilor săi, dintr-o teamă înțeleasă de unii ca slăbiciune, în fața cuvîntului scris și vorbit ?

Drastica reducere la tăcere a celor ce-și propun, în cadrul datoriei și dreptului la muncă al omului, fără a se tolera instituțiilor statului să dispună de ea în mod unilateral și samavolnic , pentru simplul motiv că aceste instituții se intitulează "socialiste" și se autodeclară ale "poporului"; ce-și propun **ca alternativă** a-l ajuta pe om să-și apere forța sa fizică și inteligența în fața absolutismului de tip nou al statului, care și-a subsumat totul, chiar și sindicatele - are la bază o viziune stalinistă, străină omului.

Desigur, drastica reducere la tăcere a celor care evocă spinoasa problemă a democrației, libertăți - lor, datoriilor și drepturilor omului, are în subsidiar viziunea stalinistă și totalitară a unei minorități, dacă nu chiar a numai cîtorva persoane, de a declara ce este bun și ce este rău pentru un popor întreg.

Oricît de puțin au gustat din foloasele li - bertăților și drepturilor omului, o țară și un popor cu o istorie atît de frămîntată, cum sunt România și poporul român, o tradiție a libertăților și drepturilor omului există totuși.

Incît, cum pot fi toate aceste libertăți și drepturi îngrădite, fără riscul de a întoarce înapoi ceasul istoriei, anterior cuceririi de libertăți individuale și fără riscul de a crea la oameni, fie și numai în sinea lor o nostalgie a comparațiilor ?

Se mai pune și întrebarea: lupta pentru unitate națională și independență, exaltată pe drept cuvînt ca o prioritate a evoluției noastre istorice, a înăbușit oare pînă a le anula, de-a lungul deceniilor, libertățile individuale, libertățile politice și religioase , ori s-au determinat reciproc ?

Deși, formal, PCR se declară continuatorul tradițiilor de luptă ale poporului român, inclusiv continuatorul tradițiilor socialiste, în fapte, singurele

tradiţii pe care le respectă cu sfinţenie sunt cele staliniste.

Să concretizăm, referindu-ne, de pildă, la tradiţiile socialiste:

Unul din primele organe de presă ale socialiştilor români, alături de "Basarabia", simbolizînd un ideal de unitate naţională şi antiţarist, a fost şi cel intitulat "Drepturile omului".

Prin publicaţiile sale, mai tîrziu prin Partidul Socialist, prin adunări, manifestaţii de stradă etc., socialiştii români au militat pentru condiţii omeneşti de muncă, pentru salarii corespunzătoare costului vieţii, pentru săptămîna de lucru de 48 de ore, repaos duminical etc. La sfîrşitul secolului trecut, ziua de 1 Mai era o cucerire sfîntă. Ce aţi făcut, tovarăşi conducători ai PCR, în ultimii cincisprezece ani, cu toate aceste cuceriri ale clasei muncitoare ?

Ziua de muncă de opt ore ? Daţi-le muncitorilor posibilitatea să vorbească liber şi să auzim de la ei, din cîte ore este formată, în numele îndeplinirii cutăror obiective cantitative, ziua lor de muncă, adeseori ? Să spună sutele de mii de muncitori şi muncitoare, de cîte ori între Congresele al IX-lea şi al XII-lea, în paisprezece zile de lucru consecutiv nu au avut nici o zi de repaos, în lipsa oricărui respect faţă de "glorioasele tradiţii de luptă" ale clasei muncitoare din partea celor ce i-au forţat să vină şi duminica la muncă ?

Şi am mai trăit în această perioadă şi proclamarea, în numele unor mai înalte obiective economice decît tradiţiile socialiste, a zilei de 1 Mai, ca zi de lucru !

Afişînd teoria discutabilă a mijloacelor de producţie aflate în mîna clasei muncitoare, i s-a luat acesteia dreptul de a dialoga cu cei care, în numele poporului deţin gestiunea economiei naţionale, dreptul

de a se organiza de sine stătător şi de a-şi apăra interesele, pe care socialiştii ştiau să le susţină.

Sindicatele, fiind dirijate de partid, unica forţă conducătoare în stat apără numai interesele statului de posibilele revendicări muncitoreşti, încît soarta muncitorilor rămîne la discreţia celor ce deţin puterea.

Pentru oamenii muncii, frustraţi în drepturile lor, rămîn două soluţii: petiţia individuală sau apărarea colectivă a drepturilor lor, prin sindicate libere, greve spontane, comitete. Nu, nu în scopul de a răsturna ordinea socială existentă, cum îşi propusese în 1921, la înfiinţarea sa, partidul comunist, cînd chiar cu acest obiectiv declarat a avut o existenţă legală cel puţin trei ani, ci cu scopul de a apăra interesele economice ale membrilor săi.

Ceea ce şi-a permis sieşi, organizarea muncitorilor, partidul nu mai admite muncitorilor înşişi, conform unor principii anacronice, dovedind, în orice caz, o aşezare la antipodul tradiţiilor socialiste.

Incît, singura soluţie legală la dispoziţia salariatului, a "angajatului", este petiţia, simplă sau cu audienţă, cu rugăciunea sau căciuleala de rigoare.

Aici se află sursa cîtorva din racilele care rod, pe tăcute, societatea noastră.

Şi un aspect al situaţiei înjositoare a omului în România de astăzi.

In calitatea mea de persoană fără de partid, nu mă pot amesteca şi nici comenta termenii pe care partidul îi utilizează în expunerea teoriilor sale. Dar acolo unde lucrurile ne privesc pe toţi, nimeni nu-mi va reproşa faptul că mă preocupă aceste chestiuni.

Desigur, normal ar fi ca după o lepădare de termenul "leninism" (vezi Cuvîntarea în faţa acti-

vului de partid al capitalei, august 1978), mai abitir se impunea înlăturarea stalinismului din întreaga viaţă economică, politică, socială, culturală a ţării.

Destalinizarea s-ar efectua, începîndu-se cu restabilirea integrală a drepturilor omului.

Dacă s-au găsit argumente pentru înlocuirea termenului de "leninism" cu acela de "materialism dialectic şi istoric" sau "socialism ştiinţific", este absolut de neînţeles de ce stalinismul în România nu numai că nu este ostracizat, ci, dimpotrivă, cunoaşte un reviriment în cadrul unei evoluţii cu specific românesc, reprezentînd contribuţia creatoare a PCR la dezvoltarea teoriei şi practicii staliniste mondiale .

Cu toată nostalgia din ce în ce mai puţin clandestină a conducerii PCR pentru Stalin, trebuie să amintim că anume în timpul vieţii lui Lenin şi nu pe vremea lui Stalin, au continuat să fiinţeze unele libertăţi. In Rusia lui Lenin a existat încă un pluralism politic, printre care cele două partide muncitoreşti, în afara PC (bolşevic):PSD (menşevic) şi Partidul Social-Revoluţionar, pluralism pe care Stalin l-a lichidat prin suprimarea fizică a indezirabililor, conform stilului său de conducere.

In ceea ce privea partidul organizat de Lenin:

> "abia Stalin a început să înfăptuiască minunea minunilor: un partid marxist fără libertate, fără curente, fără luptă de idei. De altfel şi mijloacele lui sunt din cale afară de minunate",

scria unul din ideologii de mai tîrziu ai conducerii societăţii de către un partid unic, Lothar Rădăceanu.

Cu tot comunismul de război şi înăsprirea măsurilor politice, în timpul vieţii lui Lenin a continuat să existe o oarecare libertate a presei care se prevedea ca după întărirea puterii sovietice să fie resta-

bilită integral. Este cunoscută înțelegerea sa pentru diversitatea curentelor artistice și literare, provenind și din faptul că era unul din cei mai cultivați oameni ai vremii sale, epoca făcînd posibilă înflorirea în Rusia a avantgardismului, de pildă.

Nu am citit nicăieri ca Lenin să fi fost comparat în timpul vieții sale, nici cu Petru I, nici cu cnejii ruși și nici proclamat cel mai iubit fiu al poporului rus, deși se știa încă de pe atunci că el este fondatorul statului sovietic.

Este locul să amintesc și de Nadejda Krupskaia. Deși a fost și ea o veche militantă a partidului și a trăit alături de Lenin pînă la sfîrșitul vieții acestuia, Krupskaia nu numai că nu a avut ambiții de a obține posturi, răspunderi și funcții în partid și în tînărul stat sovietic, ci, dimpotrivă, după cum reiese din o seamă de mărturii, s-a străduit tot timpul să treacă, pe cît posibil, doar drept "tovarășa de viață" a lui Lenin. Dacă Krupskaia dorea să pară ce nu era, acesta era efortul evident de a fi un om ca toți oamenii, un om obișnuit. In timp ce poziția ei îi dădea dreptul să dorească mai mult, în condițiile unor posibilități reale de a obține ce și-ar fi dorit.

Una din contribuțiile masive ale lui Stalin a fost, printre altele și lichidarea acelor libertăți și drepturi politice și civile care mai existaseră în timpul lui Lenin. Nu este deloc întîmplător că Krupskaia, supraviețuind spre nenorocul ei distrugerii multora din moștenirile lui Lenin, a intrat în conflict cu Stalin, singura soluție pentru ea, la care de altfel a și apelat, fiind apoi emigrarea.

Și în timpul fărădelegilor săvîrșite de Stalin, în anii treizeci, exista o constituție în Rusia, care prevedea o seamă de libertăți formale.

Abia generația următoare de oameni a avut dreptul să afle, oficial, despre încălcările grave ale

legalității și Constituției.

Tot Lothar Rădăceanu, din care am mai citat, devenit în 1948 unul din conducătorii PMR, scria la scurt timp după 1937, an în care și-au găsit sfîrșitul, în URSS și o serie de cadre din conducerea Partidului Comunist din România:

> "Constituția nouă a Rusiei e categorică. Ea asigură tuturor cetățenilor libertatea de gîndire. (...) Și de ce nimeni nu ar avea voie să se împotrivească lui Stalin, cînd nicăieri nu se găsește în lege sau în Constituție o dispoziție care l-ar declara sacrosant, infailibil și atotștiutor pe secretarul partidului ? Papa de la Roma are pentru credincioșii catolici aceste calități. In Rusia însă, secretarul partidului e și el - cel puțin oficial - un cetățean ca toți cetățenii, iar congresele partidului au drepturi să-i dea voturi de blam, să-l demită, pe scurt, să facă cu el ce vor... Dacă acuzații de la Moscova ar fi fost judecați pentru adevăratele lor fapte, tribunalele nu i-ar fi putut condamna și procesele s-ar fi transformat în procese ale libertății împotriva dictaturii. (...) Socialismul e incompatibil cu tirania. (...) Lichidarea dictaturii personale e problema de viață a Rusiei".

Nu se punea problema unei libertăți pentru

adversarii socialismului, aşa cum cerea în numele democraţiei Roza Luxemburg, însă revăzînd trecutul, preluînd nu metodele de jugulare a libertăţii, ci procedeele de punere a libertăţilor şi drepturilor cetăţeneşti restabilite în slujba înfloririi socialismului, cea mai inteligentă poziţie ar fi nu ostracizarea sau, în cazul cel mai bun, trecerea sub tăcere, ci discuţia, atitudinea deschisă pro şi contra.

Găsesc şi pentru noi, cei de aici şi cei de acum, cei dintr-un stat în care forţa conducătoare unică este partidul comunist, că acele păreri ale Rozei Luxemburg sunt de o acută actualitate:

> "Fără o presă liberă, neîmpiedicată, -scria comunista germană în 1919- fără libertatea completă a dreptului de organizare şi de întrunire, nu poate exista domnia maselor mari. Libertatea numai pentru membrii unui partid, oricît ar fi de mulţi, nu este libertate !"

Ca fost membru al PCR, ştiu cîtă libertate au membrii de rînd ai partidului, iar acum, ca simplu cetăţean trăind socialismul, de profesie scriitor şi ziarist, mă abţin să declar de cîtă libertate de expresie se bucură şi un profesionist al cuvîntului, dacă nu este dispus să vadă totul în roz, libertate care poate merge pînă a i se interzice şi profesia, încît Roza Luxemburg poate părea de la înălţimea succeselor repurtate pînă astăzi, o romantică idealistă, dacă îşi închipuia că în socialism numai adversarii sunt lipsiţi de de libertăţi !

> "Dacă nu există control public - continuă comunista germană - experienţa ră-

mîne numai în cercurile înguste ale funcţionarilor guvernamentali şi corupţia nu se poate înlătura. Fără alegerile generale,FĂRĂ COMPLETA LIBERTATE A PRESEI ŞI A INTRUNIRILOR , (subl. ns.), fără lupta liberă a ideilor, moare viaţa în oricare instituţie politică, devine o imitaţie de viaţă, în care birocraţia rămîne singurul element activ. Nimeni nu se poate sustrage acestei legi. Viaţa politică adoarme. Cîteva duzini de conducători de partid (...)dirijează şi guvernează. Aceştia sunt conduşi în realitate, de o duzină de capete mari, iar o duzină (de sute) de muncitori este chemată, din cînd în cînd, la adunări, ca să bată din palme la discursurile conducători - lor, să aprobe în unanimitate rezo - luţiile propuse. Este vorba, în realitate, de o guvernare de clică,de o dictatură, e adevărat, dar nu de dictatura proletariatului, ci de dictatura unei mîini de politicieni, în sensul regimului iacobin. Mai mult chiar, astfel de situaţii duc la o însălbătecire a vieţii publice".

Avertismentul Rozei Luxemburg - care nu ar putea fi bănuită postum de legături cu "duşmanii", nici că ar fi fost manevrată, cum se întîmplă la noi de îndată ce omul îşi exprimă o părere incomodă - aşadar avertismentul ei s-a adeverit valabil pentru o întreagă epocă şi zonă geografică. Ceea ce frapează în deosebi este actualitatea şi potrivirea cuvintelor ei la România de astăzi.

Reţin dintr-o serie de aspecte ale drepturilor omului, subliniate şi de Roza Luxemburg, problema libertăţii presei, a dreptului sfînt al fiecăruia de a fi informat şi de a se putea exprima în orice chestiune crede de cuviinţă că poate aduce o contributie oarecare.

Cheia nerespectării drepturilor omului se află la noi în monopolul de tip absolutist asupra mijloacelor de informaţie, prin care se camuflează nu numai încălcările, ci şi problema însăşi.

Obiectivitatea ne obligă să recunoaştem că aspectele de respectare a acestor drepturi -atunci cînd are loc- sunt scoase în evidenţă cu multă satisfacţie, mai ales în scopul direct al obţinerii ca efect, unei creşteri de prestigiu a conducerii.

Paralizată în ceea ce priveşte chemarea ei reală - deşi se mimează cu gîfîieli prezenţa opiniei publice în paginile scrise sau în emisiunile de radio şi televiziune - presa din România de astăzi a fost redusă mai mult la rolul de proces verbal al activităţilor oficiale şi de album fotografic al evenimentelor publice de familie.

Festivismul cel mai insipid şi vorbăria demagogică de tip nou risipesc fără cea mică mustrare de conştiinţă întinse păduri naţionale, care au crescut secole, în speranţa să ajungă carte de căpătîi, nebănuind că la capătul drumului, le aşteaptă o cumplită decepţie.

O opinie publică cu gura legată şi o presă redusă la lăudători, întregesc de ani de zile peisajul celei mai cenuşii vieţi politice interne din ultimul secol şi jumătate al României.

Presa este barometrul respectării tradiţiilor naţionale şi europene. Spectacolul ce ni-l oferă este acela al unei triste involuţii, pînă la atingerea stadiului de subdesvoltare în care ne aflăm acum. Pînă unde vom

merge înapoi ?

Dovada abdicării de la orice tradiţie a marii prese româneşti din trecut, o are oricine la îndemînă : în interzicerea - firește, cu teorii partinice de circumstanţă - a oricărei libertăţi de exprimare a unei opinii care nu se potrivește cu cea de"sus"; în suprimarea cu unele menajamente de fațadă, dar suprimare,a oricărei tentative de critică (în afara "criticii" "cu voie de la poliţie" sau a "criticii" care este o laudă iscusit deghizată); în crearea de asemenea condiţii care să facă imposibilă repetarea criticii; în denigrarea celor de altă părere; în actul lipsit de cea mai elementară etică, de a nu se acorda, prin aceleași mijloace publice,dreptul la replică celor în cauză. Dar mai ales, în tentativa, de o oarecare naivitate, de a nu "lăsa urme" pentru viitor, în sensul de a nu lăsa să pătrundă nimic din ceea ce nu place autorităţii, la cunoștinţa nu doar a opiniei publice sau a prezentului, dar nici la cunoștinţa viitorului.

Pretenţia de a cenzura însuși viitorul,conștiinţa generaţiilor care vor veni după noi și dacă se poate și ce se va scrie în cărţile de atunci despre prezent, este noutatea absolută a vremii noastre față de anii cincizeci.

Inregistrăm doar ca total nerealistă,dorinţa de extindere a puterii, dincolo de limitele ei naturale , reprezentînd într-o altă manieră, canonizarea de tip mistic a acesteia.

Intenţia de a nu lăsa "urme" pentru viitor, prin ignorarea totală a unor evenimente contemporane , dintre care unele legate direct de respectarea drepturilor omului, mai are și alte implicaţii.Iată alte cîteva : arestările și procesele comuniștilor, în România antebelică, nu numai că nu erau secrete, dar constituiau obiectul unor largi campanii de presă, desigur, nu de ostracizare a celor aflaţi în boxe, ci de apărare. Acest

lucru, reamintim, se petrecea în societatea "strîmb alcătuită". Astăzi, în societatea ce-i spunem că este mai bună, procesele politice au loc în cel mai mare secret, cu uşile ferecate, ca opinia publică să nu audă despre ele.

Logica, conform căreia, despre ceea ce nu vorbeşte presa, chiar dacă "se aude", nu există, sau chiar dacă a fost, întrucît nu se potriveşte cu teoria şi cu sarcina, n-a existat, logica aceasta nu stă în picioare, ci scoate şi mai mult în relief, starea deplorabilă a presei.

Pînă şi Cehoslovacia care intentează procese asemănătoare celor din anii '5o - mă refer la recentul proces al grupului de semnatari ai "Cartei 77" - poate să încerce adevărate complexe de inferioritate faţă de recordul României, care-şi ţine secrete procesele politice.

Dacă aveţi dreptatea de partea dumneavoastră, ce aveţi de ascuns, tovarăşi conducători, cînd interziceţi presei româneşti să scrie despre procesele din ţara noastră ? Cine are dreptatea de partea sa nu se teme să le aducă în faţa opiniei publice !

Prin secretele care le înconjoară, aţi depăşit chiar şi procedeele anilor '5o, cînd unele din ele erau relatate, pe larg, desigur din punctul de vedere al politicii de atunci, nu pentru apărarea celor din boxe, ca în perioada antebelică, ci pentru a se justifica înfundarea lor, dar ele erau relatate, totuşi.

Faptul că se doreşte "îndreptarea" greşelilor din anii '5o, cînd abuzurile şi înscenările au lăsat "urme" în presă, este de la sine înţeles: în primul rînd, mărturiile din presă ar fi o recunoaştere proprie a încălcării Constituţiei şi propriilor semnături pe acordurile internaţionale, privind drepturile omului.

In al doilea rînd, se înlătură "pericolul" de desfăşurare a evenimentelor, similar destalinizării din

anii '60, cînd s-au recunoscut unele greşeli şi încălcări ale legalităţii, iar victimelor - din care multe nu mai erau pe această lume - li s-au cerut scuze.

Lucrurile se simplifică astăzi, prin suprimarea oricărui acces al opiniei publice la informaţie şi a dreptului de a-şi exprima opinia, pentru ca posteritatea să nu aibă cumva cunoştinţă de cei cărora ar urma să le ceară şi ea cuvenitele scuze.

Dacă dogmele privind "partinitatea presei", de fapt conducerea ei după vrerea unui grup foarte restrîns de persoane, permit numai exprimarea a ceea ce măgulește vîrfurile, dacă dogmele nu admit, deasemenea, crearea unor publicaţii independente care să reprezinte vocea opiniei publice ca mijloc de a dialoga cu autoritatea; dacă un "zid al democraţiei", la Pechin, a ajuns să ne uimească, pe noi, cei aflaţi la mii de kilometri de Asia şi să ne trezească sentimente de invidie şi de admiraţie, ca în faţa unei performanţe, la care, noi, europeni prin poziţie şi cultură, nu putem nici aspira - tristă este situaţia democraţiei în România perioadei Congresului al XII-lea al PCR. !

*

Respectarea şi continuarea tradiţiilor de luptă ale poporului, afirmaţie cuprinsă şi în Programul partidului, se doreşte desigur să nu fie o frază goală de conţinut.

In acest caz, dintre toate tradiţiile şi cuceririle democratice ale trecutului, în primul rînd, trebuie să se restabilească libertatea presei, dreptul inalienabil al fiecărui cetăţean de a şi exprima părerea public, fără teama de a fi pedepsit, cînd ea deranjează pe cineva, aşa cum respectat era acest drept, chiar şi în timpul celor mai opresive dictaturi din trecut.

Intrebaţi i, stimaţi delegaţi, pe cei doi pro

tagoniști ai unui reportaj, publicat în "Cuvântul liber", în 1936 - pe autor, Eugen Jebeleanu și pe atunci tînărul, N. Ceaușescu - dacă pentru opiniile lor politice a interzis cineva apariția în presă a relatării respective, precum și numele lor ?

Dacă se respectă tradițiile de luptă pentru libertate, dacă nu este vorba de un nou stalinism, unde este cuvîntul liber de altă dată ?

In 1939, în plină dictatură carlistă, a avut loc o demonstrație antifascistă de 1 Mai, pe marginea căreia, anul acesta, s-a scris, consumîndu-se multă cerneală. Toți cei care au exaltat manifestația și organizarea ei, au trecut sub tăcere, cu totul semnificativ, faptul că, deși era o perioadă de dictatură, presa a putut scrie liber despre manifestație.

Comparația se impune de la sine: presa românească de astăzi a avut gura legată în cazul multor evenimente interne, fără a mai vorbi de unele întîmplări internaționale.

Unele concluzii se pot trage. Foarte incomode, de altfel, pentru cei care au în mîinile lor frînele societății.

Problema informației, a democrației, a libertății de exprimare, de opinie, a dezbaterii de idei este atît de acută, încît ea nu mai suferă amînare.

Cum noul a îmbrăcat în viața politică internă frumoasele straie dacice, direct peste pulpana stalinistă, pe care n o pot ascunde, destalinizarea presei este urgența întîi.

Semnul existenței unui stalinism disimulat în toate chipurile, se află în cenzura generalizată, fără instituție, în tămîia risipită cu dărnicie singurul domeniu unde nu se cere efectuarea de economii în "democrația" din indicație, în monologul întrerupt doar pentru scandare, în mutismul atîtor oameni....

Dacă prin aceste considerații v am neliniș

tit într-un fel, pentru a nu mai fi preocupați de ele, există o soluție:

Scandați !

28 sept. - 16 oct. 1979
București

SCRISOAREA a II-a

Stimaţi delegaţi
ai Congresului al XII-lea al PCR,

Oricît de indiferenţi aţi putea rămîne la chestiunea drepturilor omului, abordată în scrisoarea precedentă, ştiu că la o replică trebuie să mă aştept.

Încerc să ghicesc în ce mod mi se va replica. Vreau să cred că mi se va răspunde conform normelor civilizaţiei, în presă, în văzul şi auzul tuturor, în respect pentru democraţie. Şi mai ales, bazat pe contraargumente. Această cale ar fi de dorit de ales.

Desigur, unul dintre contraargumentele previzibile pentru adversarii abordării temei libertăţilor şi drepturilor omului în România este considerentul suveranităţii şi independenţei ţării, recîştigate în 1964, prin Declaraţia din aprilie şi consolidate prin acte de politică externă care au adus României renume şi prestigiu internaţional.

Pentru a veni în întîmpinarea partizanilor acestei idei, să-mi fie permis să mărturisesc credinţa, după care Declaraţia , document neegalat prin impor-

tanța și perspectiva istorică pe care a deschis-o țării de nici un alt act adoptat de la 23 August pînă astăzi, este, după opinia mai jos semnatului, chiar insuficient prețuit și nu îndeajuns scos în evidență.

Implinirea a 15 ani de la adoptarea ei în aprilie a.c., a trecut neobservată, întrucît mijloacele de propagandă au acordat prioritate aniversării demonstrației de 1 Mai 1939, a cărei valoare pentru contemporaneitatea noastră este pur calendaristică și nu prezintă nici pe departe implicațiile Declarației din aprilie 1964.

Nu se subliniază, de asemenea, aproape deloc, ba se trece chiar sub tăcere, meritul istoric în recîștigarea independenței și restituirea demnității naționale, a lui Gh. Gheorghiu-Dej, conducătorul de atunci al partidului și șef al statului, ca operă de vîrf și de final al vieții sale. Acest act, desigur, nu poate șterge cu buretele crimele, abuzurile și greșelile săvîrșite în timpul cînd Dej s-a aflat la cîrmă - unele recunoscute ca atare și corectate de el, cîte a mai avut timp să corecteze - care nu-l absolvă de răspundere, fie și postumă.

Dar acel act îi invită, în același timp, pe exegeți, istorici, politologi, scriitori etc. la o tratare nesimplistă a fenomenului.

In genere, nu se prea recunoaște că întreaga politică externă a României de la 1964 pînă astăzi a fost trasată prin acea Declarație istorică și că opera diplomatică a președintelui Nicolae Ceaușescu nu ar fi fost posibilă fără Declarația din aprilie, rod al unei evoluții îndelungate a lui Dej însuși, creată și lăsată de el ca testament politic, continuatorilor săi.

Marele rol istoric al Declarației din aprilie 1964 constă în destalinizarea relațiilor externe ale României, asigurarea în perspectivă a unei dezvoltări libere și de independență politică. Referindu-se la in-

dependența în relațiile externe, ea a acordat posibilitate de inițiativă și creație, practic nelimitată, precum și libertate în acte politice, conducătorilor.

Ceea ce nu se spunea în Declarație, dar cuprindea implicit, era promisiunea existentă în conținutul ei ca după relațiile externe să se destalinizeze și viața politică internă.

Se spune că pe patul de moarte, Gh.Gheorghiu-Dej își dorise cu glas tare încă cel puțin cinci ani de viață. Avea el atunci în vedere ducerea Declarației din aprilie spre finalizare, prin restabilirea democrației, a libertăților și drepturilor cetățenești ?

Chiar dacă la întrebarea noastră nu vom afla un răspuns, era o sfîntă datorie a continuatorilor operei sale să nu împingă viața politică a României înapoi, la stadiul în care se afla în epoca stalinistă, ci dimpotrivă, să dovedească prezentului și viitorului că atîtea sacrificii și suferințe, atîta sînge vărsat de oameni din toate clasele sociale nu au fost zadarnice.

Oricît de creatoare ar fi opera românească în domeniul politicii externe, deci, oricît de destalinizate ar fi aceste relații, perspectiva pe care Declarația o oferea pentru viața politică internă, pe atunci una reală, a rămas după un deceniu și jumătate încă un desiderat, o datorie neonorată.

Aceasta este principala contradicție a societății românești actuale și principala frînă în calea unei evoluții normale a societății socialiste.

Prăpastia care se cască între politica externă și cea internă a conducătorilor, între principii de altfel nobile în afirmare și felul în care arată aceleași principii în aplicare, prăpastie care nu numai că este văzută de toată lumea, ci cum se spune sare în ochi, determină și ea o anumită conduită. Presa, propaganda, oratoria de partid slujesc toate unui singur scop: să o acopere, să o nege.

In România de astăzi parcă jucăm cu toții o piesă după cunoscuta poveste pentru copii cu un rege gol și cu o curte care vedea cum stau lucrurile, dar repeta într-una că regele este îmbrăcat.

Acestui scop slujește, de pildă, clișeul partinic care menționează "unitatea dialectică" între politica externă și cea internă a țării, cînd lucrurile, de fapt, stau exact invers.

Vom exemplifica, pentru a nu rămîne în sfera afirmațiilor abstracte, cu foarte judicioasa apărare de către PCR în relațiile între partidele comuniste și muncitorești a punctului de vedere conform căruia nu există un deținător al adevărului absolut, fie el for politic sau persoană, un depozitar al adevărurilor marxiste care să se poată erija în judecătorul suprem al altora. Iată că pe plan extern, PCR apără dreptul la existență a multitudinii de opinii, din ciocnirea cărora să reiasă adevărul.

In interior însă lucrurile se inversează. Aceiași oameni care la Sofia, Budapesta, Moscova, Berlin sau Varșovia combat cu vehemență una, reîntorși la București se metamorfozează brusc și în fața propriului popor se fac teoreticienii și practicanții exact ai acelor teze cărora s-au opus. Ei persecută pe cei care, la rîndul lor, afirmă în numele acelorași principii, dreptul la existență a unei multitudini de opinii, din ciocnirea cărora să reiasă adevărul, le iau dreptul la replică, ba după cum am citit în presa de partid, se afirmă că aceștia fac jocul unor cercuri reacționare din străinătate, dacă nu chiar fasciste. In aceleași capitale, se susține însă, conform principiului schimburilor de idei, abținerea de la invective.

Incît, pentru un popor de douăzeci și două de milioane, avem și deținători ai adevărului absolut și depozitari ai adevărurilor marxiste.

Ar fi o fericire, dacă pentru un popor ar

gîndi măcar cele aproape trei milioane de comuniști, în rîndul cărora să înflorească dezbaterea liberă, pro și contra, diferențele de opinie, după care, limpezite și alese prin decizia majorității să fie prezentate poporului ca hotărîri, teze, idei valabile pentru toți.

Dar nu, pentru toți gîndește "depozitarul tuturor adevărurilor" din toate domeniile de activitate, iar abia în faza următoare, cele douăzeci și două de milioane de români, dovedind că nu mai au probleme să gîndească, să participe la lupte de idei, să aibe opinii proprii, după ce vor "dezbate" din indicație pentru o fațadă de democrație care nu trebuie să lipsească, vor aplica "în mod creator" tezele și hotărîrile despre care se știe chiar înainte de a se fi elaborat, că vor fi "adoptate în unanimitate".

Avem, așadar, nu numai produse alimentare sau obiecte de consum de o anumită calitate pentru export și de un alt fel pentru cetățenii proprii, ci și principii de două categorii: unele de export, cu totul altele pentru consumul intern.

Iată-ne ajunși, așadar, în 1980 și promisiunea pe care Declarația din aprilie 1964 o conținea, privind restabilirea drepturilor și libertăților cetățenești, nu a fost onorată.

Cum drumurile istoriei sunt lungi, deși viața individului este scurtă, să nădăjduim că o altă generație de conducători, în viitorul I sau viitorul al II-lea, va împlini această speranță pe care poporul a legat-o de Declarația din aprilie 1964 și o altă generație de oameni va fi cea care se va bucura de libertățile și drepturile cetățenești, a cîta oară cucerite !

*

Printre replicile care se dau de obicei celor care evocă problema drepturilor omului este și cea

auzită sau sugerată frecvent, după care ordinea socială existentă, dezvoltarea economică pe plan intern, independența și suveranitatea pe plan extern, iar pentru individ - restituirea conștiinței naționale sunt suficiente motive a considera că în întregime chestiunea este rezolvată în modul cel mai fericit.

Cei care se prefac a confunda drepturile și libertățile cetățenești cu suveranitatea poporului, probabil că se ascund după formula aritmetică după care un popor este suma cetățenilor țării, o sumă numerică și una sufletească de oameni care au tradiții, limbă, istorie, sentimente comune.

In același timp, libertatea națională, suveranitatea, independența cîștigate de un popor sunt bun al tuturora, dar fără să fie suma independenței cetățenilor țării, asemenea sumei care formează poporul.

Independența, suveranitatea nu sunt divizibile. Ele se referă la actele de interes național, interne și externe, pe care le întreprind conducătorii în numele țării.

Libertățile și drepturile omului se referă la posibilitatea fiecărui individ de a-și pune întreaga sa putere fizică și intelectuală, forța sa de creație, în mod liber, fără constrîngere din afara sa, în slujba înfloririi țării, a națiunii, așa cum consideră el de cuviință.

Suveranitatea și independența unei țări nu se pot identifica cu suveranitatea și libertatea individului, ci la nevoie pot fi chiar și paravanul care ascunde orice abuzuri și încălcări ale drepturilor celor mai sacre ale omului. Mai ales într-un sistem ca al nostru, în care controlul obștesc asupra puterii este nul, iar sub același subtrefugiu al "suveranității" și "neamestecului" controlul opiniei publice internaționale este pur platonic.

Conștient de frustrarea pe care o înfăptu-

este, partidul vorbeşte şi el de drepturi şi libertăţi, dar gustate numai în colectiv. Avem aşadar sau vom avea: o fericire colectivă, o libertate colectivă, drepturi ale colectivului. Individul este anulat din această viziune care, de altfel, contează în măsura în care fără el nu se poate face nimic.

Pe această viziune de ansamblu, de sus, care-l anulează pe om ca persoană, se reazimă nesocotirea informării individului, ca şi pasiunea conducerii pentru mînarea oamenilor în coloane, cu zecile de mii, spre pieţele publice, unde ei urmează să rostească în cor, ca la o ceremonie sacră, vreo cîteva cuvinte, care prin repetare nesfîrşită să creeze o nouă stare mistică.

Din conştiinţa pe care în sinea sa o are în privinţa frustrării individului de drepturile lui imuabile şi cum chiar şi fericirea colectivă este o minunată pasăre abstractă, intangibilă, pe un gard al viitorului, s-a oferit omului o recompensă cu caracter ceva mai imediat, la dispoziţia fiecăruia în parte: satisfacerea mîndriei şi demnităţii naţionale.

Trebuie remarcat însă următorul fenomen: în ciuda restituirii parţiale a adevărurilor istorice, confiscate cîndva de stalinismul "clasic", se manifestă şi acum, ca şi în epoca de cea mai tristă amintire, o impietate faţă de istoria naţională, deşi de un cu totul alt ordin: ea a fost pusă să slujească cultului personalităţii.

Avem, astfel, specialişti în practicarea articolului de gazetă sau cronicilor rimate utile de altfel unor cariere muncite, păstrate cu sudoarea limbii şi mult mai bine plătite decît munca cinstită a muncitorilor sau cooperatorilor - în scopul de a chema spiritul marilor voievozi pentru ca prin el să se acorde un certificat de valabilitate eforturilor ce se fac de a-l canoniza pe conducătorul partidului şi statului încă din timpul vieţii printre sfinţii neamului. Cît şi cu sco

pul de a pecetlui prin găsirea de similitudini cu epocile voievodale, ca intangibilă, realitatea actuală.

Pe baza efigiilor de voievozi devine astfel aprioric nejustă și antipatriotică orice critică sau observație privind felul cum este organizată sau construită această realitate.

In instituirea sceptrului de tip nou al societății - sceptru fără coroană, pentru că altfel am trezi asociații de idei și comentarii - similitudinile cu epoca lui Mihai Viteazul, ca să-l luăm ca exemplu pe acest mare voievod medieval, prezintă chiar și la cea mai superficială analiză o serie de puncte slabe.

La realizarea unității naționale, idee purtată prin veacuri, realizată efemer de Mihai Viteazul și devenită realitate abia în 1918, partidul comunist nu a participat, pentru simplul motiv că a luat ființă mai tîrziu, în 1921, ca urmare -printre altele - și a libertăților și drepturilor cetățenești pentru care, după generația de la 1848, militaseră și socialiștii, de care Partidul Comunist din România, secție a Internaționalei a III a, s-a desprins ca disidență.

Exaltarea figurii voievodale a lui Mihai Viteazul poate fi înțeleasă cel mult ca o autocritică a partidului pentru faptul că decenii de a rîndul a militat împotriva consolidării unității naționale, realizate după secole de aspirație, teze menționate astăzi în numeroase documente și cuvîntări cu caracter de document, ca greșeli ale trecutului, ca poziții eronate, avînd sursa în faptul că partidul era dirijat din afară.

(Incît, ținînd cont de poziția patriotică a comuniștilor români din generațiile de astăzi, odată cu dezavuarea acelor teze din trecut, este firesc să dezavuăm și acele învinuiri care puteau fi întîlnite destul de des la reacționarii care semnau în presa burgheză a vremii, precum că ei, comuniștii, erau chiburile vînduți "pentru un blid de linte" !)

Îşi iau asupra lor riscuri foarte mari cei care găsesc similitudini între cele două epoci, cea a lui Mihai Viteazul cu cea de astăzi şi pentru că ar ajunge la o concluzie, privind situaţia poporului din acea vreme, care ar defavoriza prin comparaţie, însăşi epoca "Ceauşescu".

Se ştie că în timp ce în politica externă - cum am spune în limbajul zilelor noastre - marele voevod de la 1600 a militat pentru unitate naţională, în politica sa internă a fost unul dintre cei mai opresivi domnitori.

> "Acest act barbar, făcut de un prinţ ce a lucrat atîta pentru libertate, anevoie s-ar putea pricepe",

scria Bălcescu, referindu-se la Aşezămîntul prin care se statornicea pe deplin robirea ţăranului, legarea lui "veşnică" de pămîntul pe care se afla.

Era epoca vînzării oamenilor pe bani. Singurul element care-i deosebea de vite era faptul că stăpînul nu-i putea omorî, fără să fie osîndit ca ucigaş. Se stinsese

> "egalitatea străbună de drepturi şi de stare în ţările noastre şi formară acea monstruozitate socială ca o ţară întreagă să robească la cîtiva particulari",

scrie marele nostru revoluţionar.

Tot Bălcescu spune următoarele cuvinte pe care nu le-am aflat citate de nici un articler de ocazie:

> "Aşa, robia fu răsplata claselor de sus ale societăţii către clasele de

jos care le-au hrănit, le-au respectat totdeauna, le-au păstrat în poziţia lor şi au jertfit şi muncă şi bani şi viaţă pentru patrie şi libertate (...). De atunci încoace, poporul (...) nu mai vru a se jertfi pentru o patrie unde nu i s-au lăsat drepturi şi pentru o libertate de care el nu se putea bucura; şi ţara, în loc de a se renălţa, merse cu grăbire spre scădenie. Timpuri nenorocite o copleşiră din urmă".

Dacă există o similitudine a luptei pentru independenţă din epocile feudale cu cea de astăzi, există, vai, şi o frapantă asemănare a stării omului din România contemporană şi pe care gălăgioşii se prefac a nu o vedea, cu soarta omului de atunci, cînd român însemna înainte de toate - iobag.

Incît, cuvintele lui Bălcescu, pot avea acum, pentru cine are urechi să audă şi ochi ca să vadă, semnificaţia unui strigăt deznădăjduit de avertisment şi previziune, plin de actualitate.

De noi toţi depinde ca el să nu fie un strigăt în pustiu !

*

De aceea, mă adresez domniilor voastre, delegaţi ai celui de al XII-lea Congres, să fiţi la înălţimea rolului pe care îl aveţi, fiind prezenţi în acest for nu prin conformism, ci prin gîndire creatoare şi curaj al opiniei.

Mă adresez domniilor voastre să acceptaţi şi şi la rîndul dumneavoastră să recomandaţi conducerii

partidului ca obiective imediate, care să fie neîntîrziat traduse în viaţă:

I. Restabilirea tuturor libertăţilor şi drepturilor omului de care comuniştii s-au bucurat în trecut şi pe care PCR, la preluarea puterii, le-a îngrădit. Restabilirea lor va face astfel ca atît Constituţia, cît şi semnăturile pe acordurile internaţionale, privind situaţia omului, să concorde cu realitatea practicii politice.

Dacă sistemul existent în România doreşte să afirme într-adevăr superioritatea sa, aceasta trebuie să reiasă nu din declaraţii de principiu, care trebuiesc crezute pe cuvînt, ci pe realităţi. Domeniul prioritar prin care se demonstrează superioritatea unui sistem este acela al libertăţilor omului, pentru că omul este şi va fi întotdeauna pe locul întîi. Cel al dezvoltării economice - devenită la noi o obsesie în sine, la care omul este pus să muncească din greu, cu imense sacrificii materiale şi morale şi în acelaşi timp, îndepărtat pe cît se poate de foloasele ei - va fi întotdeauna pe locul al doilea.

Restituirea către individ a libertăţilor sale firesti în cadrul socialismului, va conduce la o ataşare a omului, naturală şi neforţată pentru acest cadru. Abia atunci el îşi va sufleca mînecile, cu dăruire, fără să mai fie nevoie de nici o dăscălire ideologică şi patriotardă, pentru a realiza o ţară prosperă, iar la nevoie îi va apăra cuceririle cu întreaga sa fiinţă, pentru că sunt cuceririle sale.

II. Respectarea tradiţiilor revoluţionare ale poporului, respectarea tradiţiilor socialiştilor români pe care comuniştii şi-i revendică drept înaintaşi, prin repudierea viziunii staliniste asupra omului şi prin recunoaşterea valabilităţii general-umane a noţiunilor de

democrație, libertate a cuvîntului, a presei, a conștiinței politice și religioase, prin respectarea cuceririlor economice și politice ale clasei muncitoare, inclusiv prin respectarea dreptului la liberă asociere sindicală a oamenilor muncii, respectarea dreptului de grevă, a demonstrației de protest libere, a dreptului de a protesta și demonstra individual etc.

III. Abolirea tuturor directivelor sau indicațiilor cu caracter secret sau de uz intern, a obstacolelor, măsurilor și discriminărilor de tot felul care limitează sau chiar anulează propriile legi, care contrazic propria Constituție și care determină la cetățeanul de rînd sentimentul că autoritățile au două interpretări pentru aceleași documente interne și internaționale: una pentru străinătate, cu totul alta față de propriul popor.

IV. Abrogarea actualelor practici autocrate și discriminatorii privind dreptul de circulație internațională al cetățenilor țării, în așa fel încît fiecare cetățean major să poată obține pe baza unei simple cereri și a unei adeverințe că nu are datorii insolvabile către stat, în termenul cel mai scurt, un pașaport, pe baza căruia să poată pleca din patrie și să se poată înapoia cînd socotește de cuviință și nu dacă i se "aprobă". "Aprobarea" este în sine însăși negarea dreptului.

Anularea "acordării" inițiale a " dreptului " de a călători de către conducerea întreprinderii sau instituției unde lucrează petiționarul, cel puțin din respect pentru omul care a ajuns să se vadă, asemenea înaintașilor săi din vremea iobăgiei, "legat" de locul de muncă.

Liberalizarea emigrărilor și simplificarea aprobărilor pentru căsătoriile dintre cetățenii români și cetățenii altor state.

V. Ridicarea embargoului cvasitotal asupra informației. Informarea omului în legătură cu tot ce se petrece în țară și peste hotare, precum și cu ceea ce privește viața sa, nu poate fi privită ca un drept, ci ca o datorje de căpetenie a fiecăruia. Astăzi nu se mai poate trăi, fără a te situa într-un context de evenimente. In numele nici unui principiu, nici un grup mai mare sau mai mic de persoane nu-și poate însuși dreptul să monopolizeze și să manevreze informațiile care-l privesc pe cetățean și problemele țării.

VI. Recunoașterea dreptului la opinie, fără controlul autorității de partid și de stat, exprimată prin intermediul presei, dreptul de a elogia sau critica, dezbate sau propune liber ceea ce consideră el demn a face și nu ceea ce îi vine ca directivă, fără teama de a suporta consecințe, atunci cînd opiniile sale nu concordă cu cele ale autorității.

Recunoașterea dreptului de exprimare a opiniei și prin alte mijloace aflate la îndemîna cetățeanului. Dreptul unor grupuri sau persoane fizice de a edita și răspîndi ziare.

Asemenea publicații nu ar contrazice prin nimic principiul partinității presei, dacă acest principiu va fi abordat în spiritul, într-adevăr marxist, revendicat fără osteneală de teoreticienii partidului, abandonîndu-se viziunea stalinistă anchilozată, după care "partinitate" înseamnă monopol absolut asupra mijloacelor de informație.

Printr-o presă tipărită și audiovizuală a opiniei publice, care să funcționeze în paralel cu organismele de presă ale partidului ca mijloc de control și creație, atît profesioniștii scrisului cît și opinia publică vor avea un cîmp larg al inițiativei, de o eficiență la care mijloacele actuale, așa cum sunt ele organizate, dirijate sau scrise, nici nu pot aspira.

Libertatea de opinie, de exprimare, astfel restabilită, va crea un binefăcător mecanism de autoreglare a societății.

Politica partidului, fiind realizată de oameni, aceștia nu sunt infailibili și pot fi incompetenți, pot greși, pot fi subiectivi, pot fi corupți, pot săvîrși gregreșeli de gravități diferite.

O presă a opiniei publice care să funcționeze independent, paralel cu presa oficială, pe lîngă aspectul respectării drepturilor omului ar constitui un fericit mijloc la dispoziția societății pentru a preîntîmpina fenomene care - datorită lipsei de libertate a cuvîntului - deși sunt văzute nu pot fi criticate, pentru ca peste ani și ani, ele să fie categorisite în mod oficial de "greșeli ale trecutului". Istoria PCR cunoaște suficiente asemenea recunoașteri tardive. Dacă se dorește într-adevăr ca nu numai fenomenul recunoașterii inevitabile peste ani ci și al greșelilor să nu se mai repete, trebuie să se găsească și să se înlăture cauza însăși. Or, cauza recunoașterii tardive a erorilor din trecut stă în faptul că în timpul comiterii lor, nimeni și nimic nu le-a stat împotrivă.

Un asemenea mecanism poate să existe în socialism și el este numai libertatea cuvîntului, concretizată și printr-o presă a opiniei publice.

Atîta vreme cît va exista îngrădirea libertății de exprimare, va exista și pericolul repetării greșelilor din trecut, pericolul încălcării cuvîntului dat poporului de către partid. Exemplul se înalță cît un munte în fața noastră: partidul a promis în mod solemn țării, în două rînduri - prin Gheorgiu-Dej în 1961 și prin N. Ceaușescu în 1968 - că nu vom mai avea un cult al personalității: și-l avem !

VII. Acceptarea reînființării, sub îndrumarea și controlul opiniei publice, fără amestec din partea

instituţiilor statului şi ale partidului organizaţiilor sale obşteşti, a Ligii Drepturilor Omului (L.D.O), care a funcţionat în România interbelică.

Reînfiinţarea acestei organizaţii, sub auspiciile opiniei publice, va constitui o dovadă în fapte a afirmaţiilor partidului, privind respectarea şi continuarea tradiţiilor democratice ale ţării.

Dacă se va afirma, cum de altfel este de aşteptat, că o asemenea organizaţie nu ar avea obiect, întrucît partidul, ca forţă conducătoare unică în stat, organizează şi "garantează" drepturile omului şi că nu ar exista cazuri de îngrădire sau încălcare a acestor drepturi, se poate da următorul răspuns: cu atît mai mult se poate dovedi respectarea acestor drepturi, prin admiterea reînfiinţării, pe baze independente, a Ligii Drepturilor Omului. Chiar şi afiliată la FUS, organizaţia respectivă nu ar avea însă de ce să fie controlată tocmai de aceeaşi autoritate care este şi legiuitoare şi executivă în materie de drepturi ale omului, organizaţie care să raporteze opiniei publice numai lucruri îmbucurătoare.

Neadmiterea înfiinţării unei asemenea Ligi, dimpotrivă, ar însemna pentru opinia publică o confirmare a afirmaţiilor unor cetăţeni izolaţi şi a unor organizaţii internaţionale, precum că în România au loc încălcări ale drepturilor omului şi care, din motive lesne de înţeles, trebuie să rămînă ascunse.

In orice caz, faptul că forurile care semnează în numele ţării tratatele internaţionale şi care sunt chemate să aplice şi să garanteze drepturile omului sunt aceleaşi cu forurile care efectuează controlul, după care, tot ele informează opinia publică internă şi străină, fiind împuternicite să aprecieze totodată starea respectării acestor drepturi, în cadrul forurilor internaţionale, se crează situaţia după care aprecierile nu pot fi decît autolaudative, la superlativ, fără să se garanteze totdeauna obiectivitatea şi veridicitatea lor. Din

această pricină, reînfiinţarea Ligii Drepturilor Omului este un imperativ al vremii noastre !

VIII. Recomandarea declarării exprese a unei amnistii generale a deţinuţilor politici, precum şi a celor condamnaţi pentru delicte de drept comun, a căror pedepsire are însă un substrat politic.

Stimaţi delegaţi
ai Congresului al XII-lea,

Problema libertăţilor şi drepturilor omului, nu este o cauză individuală a unuia sau altuia dintre cetăţeni. In consecinţă, ea nu mai trebuie să capete o rezolvare, de la caz la caz, individuală.

Problema libertăţilor şi drepturilor omului este o cauză naţională, a tuturor şi trebuie tratată ca atare !

Susţineţi această cauză, pentru că prin ea susţineţi însuşi poporul din care faceţi parte !

Sfînt este adevărul despre libertate, scris în acel poem de jeluire a soartei triste a ţării, care este "Cîntarea României" :

> "Libertatea e îndoită: cea din lăuntru şi cea din afară...Ele sunt surori si una fără alta nu poate trăi. (...)Tot lucrul are nevoile sale,aşa şi libertatea mulţi vrăjmaşi are, pentru că ea este partea cea mai frumoasă din moştenirea strămoească...Ca să păstrăm această moştenire, sau ca s-o luăm înapoi cînd ni s-a hrăpit, trebuie o mare stăruinţă şi priveghere, jertfe necurmate şi o unire strînsă între oamenii de acelaşi sînge, astfel ca toţi să stea

pentru unul şi unul pentru toţi".

17 oct. - 2 nov. 1979
Bucureşti

SCRISOAREA a III-a

Stimaţi delegaţi
ai Congresului al XII-lea al PCR,

Opinia publică românească a aflat din relatările agenţiilor de presă internaţionale, transmise prin intermediul posturilor străine de radio, precum şi din unele publicaţii străine, la care puţini cetăţeni români au acces, despre procesul unui grup de militanţi cehoslovaci, semnatari ai documentului, cunoscut prin denumirea de "Charta '77".

După cum apreciază o serie de publicaţii din străinătate, dintre care unele aparţinînd unor partide comuniste şi socialiste, procesul a reeditat practicile anilor '50, de tristă amintire.

Mijloacele de informare de masă din ţara noastră, conduse de PCR, au păstrat o semnificativă tăcere în jurul acestei înscenări.

Tăcerii în legătură cu procesul de la Praga, i se pot da mai multe interpretări:

1. Deformarea conceptului de informare a o-

piniei publice.

2. Invitație tacită la "neamestec" reciproc în "afacerile interne" ale proceselor politice.

3. Deformarea conceptului de solidaritate internațională.

4. Solidarizare cu autorii înscenării etc.

Cum dumneavoastră sunteți astăzi cei care reprezentați și vorbiți în numele poporului român, trebuie să spuneți cu glas tare că poporul român - care asemenea poporului frate cehoslovac a trăit ani grei de dominație a cultului personalității lui Stalin, nu-i este indiferentă recrudescența proceselor politice de tip stalinist.

In numele conștiinței, a omeniei românești, precum și a umanismului socialist, menționat în documentele partidului, vă solicit adoptarea unei hotărîri prin care conducerea partidului să fie însărcinată, ca în convorbiri cu conducătorii de partid și de stat cehoslovaci, cît mai repede cu putință, să ceară anularea întregului proces.

In numele tradițiilor noastre muncitorești, a atitudinii de stînga din totdeauna a celei mai înaintate pături a intelectualității românești, cereți opiniei publice să nu rămînă indiferentă, impasibilă la ceea ce s-a petrecut în Cehoslovacia.

Indiferența la abuzuri și înscenări, niciodată și pentru nici un considerent nu poate onora !

Mulțumesc,

4 nov. 1979, București

ȚARA

FARA

DISIDENȚI...

IANUS CEL CU DOUĂ FEŢE

Cu un anumit timp în urmă, cînd închisorile din România deveniseră neîncăpătoare - cam fiecare al zecelea locuitor al ţării se afla sau urma să ajungă după gratii - cineva s-a decis să le mai descongestioneze puţin. Atunci li s-a dat drumul şi unora dintre cei care încercaseră să treacă clandestin frontierele ţării.

Inainte de a-i fi eliberat, li s-a pus însă în vedere să se prezinte în cîteva ore de la sosirea acasă, la circa de miliţie din raza de domiciliu.

Unul n-a procedat aşa şi primul lucru pe care l-a făcut a fost să se aprovizioneze cu un codru de pîine, după care s-a dus întins spre frontieră, pe unde mai încercase să treacă.

Ceea ce nu-i reuşise prima dată, i-a izbutit în prima lui noapte de libertate.

Era îmbrăcat într-un trening ponosit, pe cap avea un basc, iar în picioare nişte tenişi, asa cum ieşise de la puşcărie.

Avea atunci douăzeci şi doi de ani şi o tenacitate de fier. Cu pîine subsuoară drept hrană, el a traversat Iugoslavia pe jos, pe ploaie şi frig.

Cine l-a văzut cu tenişii rupţi,cu treningul făcut ferfeniţă, a crezut probabil că are de a face cu un cerşetor sau cu unul din acei tineri de astăzi care au un dispreţ total pentru o ţinută îngrijită.Ei nu bănuiau că, dimpotrivă, au în faţă un om valoros, măcar prin tenacitatea lui ieşită din comun.

Aşa a ajuns tînărul nostru la Viena, care pentru el însemna începutul unei vieţi noi,în libertate.

Asemenea fapte, unele cu mult mai senzaţionale, relatate la timpul lor de presa şi de celelalte mijloace de comunicare din occident, se petrec dacă nu în fiecare zi, cel puţin săptămînal şi nu li se mai acordă importanţa.

In schimb, ele pun în lumină realitatea faptelor şi a celor două feţe ale regimului de dictatură personală din România, care asemenea celor două feţe ale lui Ianus sunt în mod dramatic opuse una-celeilalte.

Pe avers, distingem o faţă zîmbitoare, cu fruntea oarecum descreţită. Din pricina zîmbetului, ea pare străinilor neavizaţi demnă de o oarecare atenţie. Pentru că zîmbetul de pe ea lor li se adresează. Este un produs românesc de export, exclus consumului intern. Fiind prin excelenţă orientat spre exterior, acest profil al lui Ianus pare să slujească mult trîmbiţata independenţă şi suveranitate de stat, de care chipurile se bucură poporul român astăzi.

Dar, la fel ca la fariseii din Biblie,grija cea mare a "suveranilor" este spălarea paharului numai pe dinafară.

Românii înşişi, atasaţi obiectivelor externe ale ţării, nu încetează a se întreba de ce libertatea ţării înseamnă numai libertatea conducătorilor, fără a fi şi a fiecărui cetăţean în parte ?

A vorbi de libertate în România, cu glas ta-

re, este ca şi cum ai vorbi de funie în casa spînzuratului, fiind şi periculos. Deşi Constituţia menţionează absolut toate libertăţile ţărilor democratice;le menţionează, apoi le condiţionează şi le retractează imediat. De aceea, oricăruia îşi ia libertatea de a se face purtătorul de cuvînt al celor doritori de libertate, i " se aplică " Constituţia.

Nu numai zîmbet, ci şi miere de export este pe buzele lui Ianus comunist român, cînd stă la masa tratativelor externe.

El a acceptat chiar să stea de vorbă la el acasă cu o echipă de politologi americani, despre ... drepturile omului.

Specialiştii români, cu sarcină de la partid de a face din negru-alb şi din alb-negru, au pictat în faţa partenerilor lor un tablou roz în care, de fapt, nici ei nu cred.

Publicul românesc, tratat de presă numai cu telegrame de "recunoştinţă" fierbinte, autoexpediate de partid pe propria sa adresă, precum şi cu poeme săltăreţe, nu a aflat nimic despre acest dialog. Ceea ce se cunoaşte - şi aceasta, din relatările venite din străinătate pe calea undelor - este faptul că a avut loc un "rodnic" dialog al surzilor.

În orice caz, dacă doreau să arate că vin la masa discuţiilor cu gînduri sincere şi nu cu intenţia de a crea o diversiune, compatrioţii noştri puteau invita să depună mărturie, de la adresele pe care Securitatea le cunoaşte cel mai bine, pe cei care ar fi putut vorbi din experienţă proprie despre felul cum stau lucrurile cu libertatea de organizare sindicală, cu libertatea de conştiinţă şi de exprimare, cu libertatea presei etc.

Şi în presa de partid se vorbeşte despre drepturile omului.

Drepturi inalienabile, cum sunt dreptul la viaţa, la pace, la munca, sunt luate în braţe de pro-

paganda oficială, în scopul evident de a deturna atenţia şi interesul de la libertăţile individuale şi de a le opune libertăţilor colective, pe care nu le neagă nimeni, pentru minimalizarea celor dintîi. Astfel, încălcarea şi nerespectarea drepturilor omului în ţara noastră va părea în sfîrşit o bagatelă, un fapt minor, nedemn de luat în seamă.

Minimalizarea libertăţilor umane vine tocmai din faptul că li se cunoaşte valoarea şi pentru că setea de ele este a tuturora. Mai ales, în această ţară, unde nu poate exista decît o singură părere, impusă de sus, după care toată lumea va trebui să repete mecanic aceleaşi idei şi aceleaşi cuvinte sau cel mult broderii lingvistice pe aceeaşi temă.

Aceasta este a doua faţă a lui Ianus.

Incruntată, posacă, urîtă, ea este orientată spre interior, spre cetăţenii ţării.

Femeia care se aşează la coadă la carne la patru dimineaţa, să apuce unul din cele 40-50 de pachete de "porc de 34", ea are cunoştinţă de felul cum arată această faţă. La fel muncitorii aduşi pe bază de tabel, ca o turmă de oi, la "marele miting popular", unde autorităţile locale de partid au sarcina să adune în piaţa centrală a oraşului o sută de mii de oameni pentru a scanda numele "celui mai iubit fiu al poporului", venit într-o aşa numită "vizită de lucru" - şi ei au cunoştinţă de această faţă.

O vede şi ţăranul căruia i s-a luat pămîntul pînă în pragul casei şi care într-o bună dimineaţă s-a trezit că pereţii între care îşi duce viaţa, moşteniţi din moşi strămoşi, se sprijină şi ei pe un pămînt pe care a ajuns chiriaş.

Poate nu observă această faţă încruntată turiştii străini, veniţi pe plajele litoralului românesc într-o vacanţă care îi costă un sfert din salariul lor de funcţionari, pe o lună. Dar nu se poate să le scape cu

cîtă invidie se uită în farfuria lor băştinaşii, deşi pentru o vacanţă, aceştia din urmă au pus la bătaie bruma de economii de pe un an întreg şi vor mai strînge cureaua mult timp şi după întoarcerea acasă.

Faţa posomorîtă o simt pensionarii, oameni i cu veniturile cele mai mici şi cu sentimentul inutilităţii, promovată ca politică de stat; o simte oricare cetăţean, nevoit să stea în aceeaşi zi la cîteva cozi; o cunoaşte bine cel care primeşte în plic sigilat răspunsul laconic: "Cererea dvs. pentru efectuarea unei călătorii turistice în ...(urmează denumirea ţării, scrisă de mînă) nu a fost aprobată". Scurt !

O simte fiecare om de rînd, de la copiii de grădiniţă - "Şoimii patriei" - cărora li s-au furat cîntecele copilăriei şi li s-au dat în loc poezii şi cîntece despre partid şi despre "conducătorul iubit" - pînă la omul cel mai înaintat în vîrstă, la vederea patrulelor înarmate cu carabine şi aparate de radio emisie-recepţie care mărşăluiesc pe străzi, ca într-o ţară aflată sub ocupaţie străină.

Acestei feţe întunecate a politicii interne nimeni dintre cetăţeni nu are nici libertatea, nici mijloacele necesare de a-i striga să se descreţească, să le zîmbească şi lor, aşa cum zîmbeşte spre exterior.

Nu au nici hotărîrea să o facă. Spre diferenţă de polonez, românul înghite şi tace.

Intr-un singur loc, românii au şi ei libertatea să strige în gura mare, chiar şi în grupuri, dorinţele, nemulţumirile, antipatiile: la meciurile de fotbal, în susţinerea echipei preferate. Ca suporteri, ei nu întîmpină nici o opreliştе.

Dar şi pe tribunele stadioanelor cineva s-a gîndit că omul de rînd este de temut în grup, chiar şi neorganizat, devenind o forţă potenţială.

In consecinţă, cîini poliţişti sunt coborîţi din furgonete speciale şi tinuţi, "pentru orice caz", la

adăpost, la îndemînă, pe toată durata meciurilor și sunt retrași numai după ce pe stadion n-a mai rămas nici un spectator.

Cu asemenea libertate, bine păzită cu cara-bine și câini, nu este de mirare că nemulțumirea care mocnește, rar reușește să izbucnească pentru a fi au zită în lume.

Cu o asemenea democrație supravegheată zi și noapte de patrule, agenți de filaj, agenți de securi tate, recrutați dintre cunoștințe, vecini și eventual, chiar și prieteni, nu este de mirare de ce România ra re țară fără disidenți, fără contestație.

Noi nu avem un Soljenițîn, deși închisorile din anii stalinismului "clasic" sau "Canalul" nu au fost cu nimic mai prejos în grozăvii, decît "Arhipelagul" Gulag, descris de el.

Nu avem nici din rîndul savanților sau oa menilor de litere și artă de prim rang o conștiință, așa cum este Saharov, deși neostalinismul românesc l a coborît pe om la o nouă condiție de feudalitate, iar de datoria lor ar fi fost să întreprindă ceva pentru poporul din rîndul căruia au ieșit.

Nici cel puțin un teoretician ca Djilas nu a-vom în România, deși realitatea noastră oferă un mate-rial inegalabil prin bogăția lui, pentru concluzii teo retice sau literatură, acoperind un spectru care se în tinde de la dramatic la tragi-comic.

Spre diferență de Cehoslovacia sau de Polo-nia, unde în pofida unor greutăți imense, semnatarii "Chartei '77", "Comitetul pentru apărare socială" sau acum, sindicatele independente "Solidaritatea" au reușit să se impună, așa ceva în România nu este de închi-puit. Deocamdată !

Nici ediții de foi volante care să-l apere pe

omul apăsat de nevoi și dezarmat în fața samavolniciei statului nu circulă - chiar dacă prin minune se tipărește vreuna - nici ediții "Samizdat" nu sunt posibile.

Tot acest tablou al unei societăți stătute și înăbușitoare ar părea pe vecie instaurat, dacă nu ar exista nimeni care să-și pună problema acțiunii și să-și ridice glasul împotriva degradării existenței umane sub toate aspectele, împotriva tuturor cordoanelor de câini patrupezi și bipezi, care asemenea unui nou sistem de sîrmă ghimpată, îngrădesc înainte de toate, conștiințe.

Dar toți acei oameni care ajung să fie exasperați de atmosfera tot mai greu de respirat în care trăiesc, aflați în fața opțiunii dintre sacrificiu și inerție, sfîrșesc prin a accepta, resemnați, situația lor.

Pentru a se amăgi, ei se agață de speranța - pe care, de altfel, tot ei o știu zadarnică - într-o schimbare în bine, ce ar urma să le-o aducă de la sine ziua de mîine.

Cei mai mulți săvîrșesc greșeala înaintașilor de pe vremea iobăgiei, despre care în cărțile de istorie pentru școlari se scrie că așteptau îmbunătățirea soartei lor de la "împăratul".

Cu toate acestea, și în România au vibrat conștiințe, care în momentul opțiunii și-au înfrînt frica, alegînd sacrificiul.

Exemplele cele mai proeminente: contestația, inițiată și condusă de Paul Goma; ținuta civică și morală a criticilor adresate reprezentanților sistemului, de către muncitorul Vasile Paraschiv; critica de pe poziții tradițional-creștine, adresată întregului edificiu al societății, de către preotul Gh. Calciu-Dumitreasa; de pe cele ale unei istorii însușite pînă la nevoia de a interveni direct, pentru a înlătura răul în desfășurarea ei viitoare, formulată de profesorul de istorie Vlad Georgescu; necesitatea istorică resimțită de societate de a se însănătoși prin organizarea "Sindicatului liber", afirmat prin curajul lui Ionel Cană și Gh. Brașoveanu; protestul lui Dîmbovi-

ceanu sau Dascălu; contestația prin tăria morală și fermitatea pe care o dă credința la miile de adepți ai cultelor neocreștine, neoprotestanții, penticostalii etc., - exemplele ar putea continua - toate acestea, deși sunt cunoscute, trebuesc din nou reafirmate. Vrea partidul sau nu vrea, contestația face parte din istoria contemporană a țării.

Cea mai importantă mișcare, prin semnificațiile ei multiple, a acestor ani, a fost însă greva minerilor de pe Valea Jiului, din august 1977.

Eroică, în adevăratul sens al cuvîntului, greva a demonstrat din nou - dacă mai era nevoie de așa ceva - că minerii sunt acea parte a clasei muncitoare care se comportă asemenea conștiinței unei țări întregi.

Prin amploarea fără precedent, prin faptul că a depășit ca proporții și organizare cunoscutele greve din 1929, de pe aceeași Vale a Jiului, ea este cea mai importantă mișcare de revoltă a minerilor din secolul XX românesc.

Ea a avut loc nu sub și împotriva țărăniștilor, nu sub și împotriva liberalilor, ci sub cei "15 ani-lumină", trîmbițați pe toate canalele de comunicație, și împotriva lor.

Degradarea politică și morală a sistemului de dictatură personală, menținut împotriva voinței poporului, a fost pusă în evidență din plin de aceasta mișcare, după cum urmările ei au demonstrat încă o dată aceleași adevăruri.

Greva a fost receptată imediat la valoarea ei reală, în primul rînd ca o amenințare la adresa dictaturii personale. Nu au fost aduse trupe și nu s-a tras în mineri. Nu de dragul lor. Sau pentru că acei ce au în mîini pîinea și cuțitul ar fi oameni de omenie.

Nu, ei învățaseră pur și simplu lecția poloneză din 1970, cînd, după ce s-a tras în muncitorii

din Gdansk, a căzut Gomulka.

De aceea au procedat mai prudent sau mai bine spus, cu şiretenie: şi au cîştigat !

S-a acţionat pompiereşte. In primul rînd, trebuia înlăturat pericolul principal. Dar faptul e fapt: dictatura personală, pentru început, a dat înapoi - de fapt s-a făcut numai că dă înapoi - şi a satisfăcut pe loc toate doleanţele şi revendicările greviştilor.

Revendicările nu aveau aspect politic, erau cu precădere economice şi de aceea puteau fi satisfăcute fără a tulbura cu nimic ordinea anterioară a lucrurilor, mai bine spus, dezordinea lor.

Totuşi, cîştigul de cauză era o victorie, mai ales că ea fusese obţinută nu asupra patronului capitalist, ci prin confruntare directă cu obtuzitatea socialistă personificată.

Victoria lor a fost pregătită de toţi minerii printr-o solidaritate exemplară, printr-un secret păstrat de toţi ca un jurămînt de frăţie, care poate demonstra oricui, că oricît de ridicat ar fi numărul de securişti pe cap de locuitor, în ultimă instanţă gîndirea şi voinţa oamenilor tot nu pot fi anihilate.

La rîndul lor, minerii au săvîrşit greşeala care avea să-i coste atît de scump, a încrederii în promisiunile obţinute, condiţionate de renunţarea la protestul lor , precum şi de a nu fi instituţionalizat forma lor de organizare.

Ceea ce părea că s-a încheiat paşnic, a fost, aşa cum trebuiau şi ei să prevadă, numai o aparenţă; o manevră iscusită în scopul cîştigării de timp.

A urmat operaţiunea cosmetică de aranjare a prestigiului dictaturii personale, binişor şifonată, în faţa populaţiei ţării care aflase de toate cele întîmplate pe Valea Jiului.

Ceea ce nu s-a văzut la începutul lunii august, pentru că puterea este teribil de pudică, atunci

cînd este vorba să-şi arate bubele, mai ales, cum este cazul unei bube politice ca aceasta, s-a văzut cu mare tam-tam mai tîrziu, cu cîteva săptămîni.

Atunci, spiritul organizatoric local a dat un adevărat examen, trecut cu brio, în aranjarea mascaradei "manifestaţiilor unanime de dragoste şi ataşament" ale minerilor, care cu "dragoste fierbinte" l-au rugat "pe cel spre care se îndreaptă cele mai profunde sentimente de preţuire ale poporului" să primească titlul de "Miner de onoare". Şi titlul a fost primit !

Din nou stăpîn pe situaţie, "minerul de onoare" nu a iertat însă afrontul adus de cei în faţa cărora a stat în picioare cîteva ore, dîndu-le explicaţii peste explicaţii şi - ce contează, acolo, cuvîntul de onoare ! - s-a răzbunat în primul rînd pe organizatorii grevei, apoi pe participanţi.

Am asistat apoi la o desmințire dată prin Agerpres, prin care se anunţa că o grevă a minerilor, chipurile, nici nu a existat. Printr-un mecanism de percepere a minciunii, perfecţionat printr-o experienţă de decenii, cei care sunt luaţi de stăpînirea de partid drept proşti - proşti, dar mulţi ! -au avut confirmarea că adevărul se află exact la antipod.

Că o ţară întreagă este mințită în ochi, nu a mirat şi nu miră pe nimeni cît de puţin. Minciuna este şi ea un instrument la care se apelează de amar de vreme, pînă ce a devenit politică de partid şi de stat, cu circulaţie cotidiană. Trîmbiţată zilnic, pe toate canalele de comunicaţie - mai ştii ? - poate să aibă şansa să fie crezută. Nu s-a spus, de pildă, pe la începutul anilor '60, la o vestită plenară, prezidată de Gheorghiu-Dej, că partidul se mîndreşte cu faptul că nu are de reabilitat pe nimeni ? A afirmat aceasta - vezi presa acelor ani, dacă aveţi acces la ea - şi conducătorul de astăzi al României, care pe atunci, era doar un membru prea-plecat al echipei lui Dej.

Se pune întrebarea, cînd a spus el adevărul: atunci sau după aceea, cînd au fost reabilitaţi Pătrăşcanu şi Foriş ?

Dacă minciuna carieristă sau de conjunctură nu caracterizează cît de puţin politica ierarhiei superioare, se pune întrebarea, de ce actualii conducători ai ţării - vorbind la plural, avem în vedere nu numai capul, ci şi gîtul care manevrează capul în direcţia dorită de acesta din urmă - nu au fost cinstiţi, drepţi şi să-şi ia inima în dinţi, spunîndu-i lui Dej: « Tovarăşe Gheorghiu, ştiţi, nu-i adevărat ! Şi noi avem pe cine reabilita, de ce să ne ascundem după degete ? »

De la minciuna aceea, se pare că nu am avut o alta care să o întrecă, pînă ce a venit comunicatul Agerpres, despre faptul că o grevă a minerilor nu a avut loc.

Să lăsăm la o parte codul moral al presei,pe frontispiciul căruia stă slujirea adevărului cu orice preţ - acolo unde există reala libertate a presei, ea continuă să dea şi astăzi exemple de adevărată abnegaţie, cînd pentru adevăr, înfruntă guverne, preşedinţi puternici, partide majoritare - după cum, sensul ei de a fi este consemnarea clipei istorice care apoi, cu trecerea timpului, să servească celor ce reconstituie istoria. Prin remorcarea presei la carul minciunii prezidenţiale prin acest "Comunicat", avem încă o dată dovada disprețului puterii pentru ceea ce trebuie să fie presa, ca una din valorile umane cîştigate şi de civilizaţia românească, după eforturi de secole.

Deocamdată, destinul unor conducători ai grevei minerilor, printre care cel al lui Dobre, a rămas complet necunoscut.

Semn al faptului că dosarul istoricei mişcări din Valea Jiului, din august 1977, a rămas deschis.

Va sosi şi acea zi, cînd despre grevă şi despre urmările ei se va cunoaşte tot ceea ce trebuia

să se ştie din prima zi, dacă în ţara noastră ar exista într-adevăr presă şi nu un simulacru, cu statut de lăutar la urechea celor mari.

Va sosi şi acea zi, cînd cei care vor trebui să răspundă vor răspunde, oricîte eforturi fac ca ea să nu vină sau să fie cît mai îndepărtată.

Va sosi o zi, cînd eroilor mineri - în viaţă sau postum - li se va ridica şi lor un monument, la fel de triumfal, ca şi victimelor represiunii din Gdansk.

Trebuie să credem şi credem în acea zi, aşa cum ştim că mîine, la orizont, ascuns sau strălucitor, va răsări din nou soarele !

DESPRE TĂCEREA ROMANEASCĂ

La șirul marilor succese obținute de partid, cu insistență scoase în evidență prin toate mijloacele, unul este tabu, deși ar merita toate laudele: felul cum cei care îndrăznesc să facă opinie separată, să se pronunțe sau să acționeze în favoarea drepturilor omului, sunt reduși la tăcere și cum este ascunsă existența acestei opoziții.

Sistemul românesc de partid și de stat, cel mai tare se teme de publicitate. Deși, paradoxal, tocmai publicitatea este iubită de el cel mai mult, dar numai cînd se face în jurul familiei conducătoare. In legătură cu informarea privind contestația, intervine teama și mutenia.

Dînd Cezarului ce este a Cezarului, reușitele în acest domeniu sunt remarcabile. Drept urmare, cei mai mulți opozanți și-au pierdut numele în anonimat. In felul acesta și răfuiala cu ei este ușurată.

Contestatarul izolat complet și necunoscut se

află, după aceea, fără şansă de scăpare. în ghearele puterii care poate face cu el ce vrea: să-l cruţe oarecum, arătîndu-i presupusa "mărinimie" sau să-l distrugă.

Specific ţării noastre rămîne aşadar fenomenul unei importante disidenţe anonime.

La baza lui stă ascunderea cu toate precauţiunile de rigoare a tuturor cazurilor politice şi grija ca ele să nu ajungă la cunoştinţa publica. Nu a opiniei publice naţionale, pentru că, de fapt, neputîndu-se exprima, nu există. In ce ţară, militanţi pentru o organizare sindicală liberă, pot fi aruncaţi în închisori, cum nu s-a întîmplat militanţilor sindicali nici în cele mai negre guvernări dinainte de 23 August, fără ca măcar un singur glas responsabil din interior să întrebe ce se întîmplă cu ei şi care este pretinsa "crimă" ce au săvîrşit, pentru o răfuială aşa de dură? In ce ţară un om poate fi azvîrlit în închisoare, ca în vremea inchiziţiei, pentru faptul devenit vină, că a predicat opinii filozofice, opuse religiei oficiale de partid, fără ca nimeni, dar absolut nimeni în interior să-şi fi pus problema-nu a dramei justiţiei - ci a motivelor pentru care procesele politice sunt ascunse, fără a se da publicităţii cel puţin o informaţie, fie ea şi mincinoasă ? Oare ţara aceasta, în care oamenii au ajuns să fie fără auz şi fără glas, se numeşte România ?

Indiferent de muţenia opiniei publice româneşti, o disidenţă care nu-şi doreşte un monolog într-o cameră pustie - în camera aceea, mai devreme sau mai tîrziu are toate şansele să ajungă - ci impactul în opinia publică, trebuie să apeleze la canalele de comunicare de masă, să se facă auzită. In felul acesta, ea îşi dovedeşte şi justeţea cauzei sale.

Unul din punctele forte ale semnatarilor Apelului lui Paul Goma sau ale organizatorilor "Sindicatului liber" a fost existenţa unui canal de comunicaţie cu presa şi cu agenţiile de presă occidentale. Absenţa

acestei comunicații a fost slăbiciunea grevei minerilor.

În era televiziunii, a imaginii în general, a narcisismului căpeteniilor îndrăgostite de propriile chipuri, ea a fost atît de bine izolată, încît după cunoștința noastră nu există nici o mărturie fotografică sau cinematografică pentru a sluji istoriei, în speranța deșartă a cenzorilor prezentului, că viitorul va fi și el desinformat, așa cum desinformată este opinia publică actuală, ținută prin forță cu gura închisă.

Este tot atît de adevărat că aflat în fața "organelor în drept" - în drept să strîngă cu ușa - canalul de comunicare devine un bumerang care se întoarce împotriva celui care l-a folosit. De preferat rămîne însă bumerangul care oricum, mai întîi lovește în adversarii democrației și ai libertăților cetățenești, înainte de a se întoarce împotriva celui care l-a adoptat.

Desigur, nu numai pentru că presa occidentală este slab reprezentată la București, lumea largă nu primește știri despre disidența din România. Dar lipsa de informații ușurează mult lichidarea oricărei manifestații de către pompierii politici, înainte ca ea să fi devenit o forță și să fi căpătat vreo influență asupra vieții interne.

În lipsa știrilor despre țara noastră, România capătă treptat pe plan informațional aspectul unei provincii izolate, cu o viață stătută, în care jandarmul ignorant este persoana cea mai respectată și mai deșteaptă decît toți, pentru că toată lumea îi ține de frică.

Elementul esențial îl reprezintă, în ultimă instanță, nu corespondenții sau contactele directe cu presa internațională, ci decizia omului, aflat în fața opțiunii.

Fenomenul politic românesc se distinge printr-un uimitor interes al oamenilor din toate straturile

sociale şi de toate vîrstele, faţă de orice acţiune care exprimă gîndurile şi starea lor de spirit şi prin solidarizarea lor morală cu ea. Acest lucru este valabil şi pentru cei care prin preocupări, mod de cîştigare a existenţei, nu au nici o legătură cu mişcarea de idei respectivă.

Interesul majorităţii oamenilor este însă, din nefericire, pasiv. Iar de la pasivitate la apatie nu este decît un pas.

Un concetăţean cu care am discutat în mai multe rînduri, mi-a mărturisit la un moment dat că deşi răbdarea lui a ajuns la limită, n-ar încerca pentru nimic în lume ceva asemănător disidenţei. De ce ?

« Uită-te în jurul dumitale, mi-a răspuns el. Ai să-i vezi pe toţi solidari cu cei care se încumetă să critice sistemul...Ba ar mai avea şi de adăogat ceva critici noi, la o adică...Dar imediat ce te-au lăsat, se vor grăbi la învăţămîntul politic de partid, să nu cumva să întîrzie. Acolo, vor arăta o altă faţă şi vor repeta papagaliceşte, cu ochii în broşură, fraze despre "omul nou". Mai ştii, poate chiar ăsta este "omul nou", cel cu două existenţe...Nu merită, zău aşa ! »

Oponentul meu avea, desigur, dreptatea lui.

Există în marea masă a oamenilor, pe de o parte, o neistovită sete de schimbare a răului existent, în bine; iar pe de alta, un conformism structural şi o indispoziţie, provenind din comoditate şi teamă de a întreprinde ceva în favoarea acestei schimbări spre bine.

Unii spun că este specific românesc acest mod de a înghiţi orice şi a tăcea, de a suporta încă o povară şi a o duce fără crîcnire, de a primi cu resemnare fiecare noua lovitură de biciuşcă şi a tăcea.

Deşi, din cînd în cînd şi din loc în loc se mai aude de cîte o izbucnire, spontană ca o revărsare de ape, repede făcută să amuţească, în genere, aprecierea corespunde realităţii: românii par a fi printre cei

mai răbdători în faţa stăpînului care-i aşează pe spinare, povară peste povară, iar omul le duce, în continuare, fără să murmure.

Noi nu am avut o răscoală, ca aceea de la Berlin, în 1953. Nu ne-am răzvrătit, cum s-au ridicat maghiarii, în 1956. Deşi poţi auzi uneori spunîndu-se: « Maghiarii sunt mai liberi decît noi şi au de toate, pentru că s-au răsculat în 1956 ! » Nici cehii n-au stat cu braţele încrucişate, deşi, la fel ca în cazul maghiarilor, răspunsul pentru ei a fost intervenţia. Iar acum, polonezii, printr-o mişcare de revoluţionare a socialismului, prin respectarea cadrului acestuia. Ceea ce au cîştigat ei, este nu numai dreptul de a se organiza în sindicate libere, de a-şi alege singuri reprezentanţii, ci în primul rînd, dreptul de a hotărî tot ceea ce priveşte soarta lor peste capul conducătorilor, care nu-şi mai pot permite de a le dicta prin "indicaţii şi orientări de o excepţională importanţă teoretică şi practică", contrare intereselor lor reale.

Românul în schimb îşi încovoaie din greu spinarea şi tace. Dacă ar fi cel puţin o tăcere ameninţătoare, de temut! Dar nu, dimpotrivă, de cele mai multe ori este o tăcere convertită în vorbărie. O tăcere deturnată.

Românul ia cuvîntul la adunări şi şedinţe — uneori chiar dacă nu i se cere - şi laudă "linia politică generală" a partidului. Iar dacă are şi puţină stofă de lichea intelectuală - şi slavă Domnului, unii o aŭ din abundenţă - articolaşul sau poezioara lui va da din coate să-i apară cît mai în faţă.

Nemulţumirea de masă are pe reversul ei, docilitatea şi conformismul de masă.

Încît, de fiecare dată cînd pe firele scurte ale partidului se transmite sarcina de a se aduna mulţimi de zeci de mii de oameni, dacă este nevoie şi în cîteva ore, sarcina devine ordin.

Drept urmare, în ziua şi la'ora fixată, toţi aceşti nemulţumiţi în particular sunt convertiţi fără dificultate în susţinători ai dictaturii personale. Ei sunt mînaţi, de multe ori fără să li se explice unde, de ce şi pentru cît timp, spre piaţa centrală a oraşului sau spre stadion, unde mai întîi vor face repetiţii pentru a striga în cor şi a scanda o lozincă cu numele aiatolahului materialismului dialectic şi istoric geto-dacic, cînd acesta va descinde încruntat din helicopter.

Există aşadar o pătură întreagă de nemulţumiţi. Cei mai "activi" dintre ei, fără să se manifeste, de regulă realizează dublicitatea în care se complac şi neputinţa unei atitudini.

Marea masă este însă inactivă, în sensul că nemulţumirea nu o manifestă nici cel puţin cînd rămîne faţă în faţă cu propria ei conştiinţă.

Cufundaţi pînă peste cap în grijile zilnice, în procurarea extenuantă a mijloacelor de trai, în grijile zilnice care uzează personalitatea, oamenii din această categorie îşi pun probleme doar de strict interes personal.

Se crează la un moment dat impresia că "forţa conducătoare" îngreunează tot mai mult existenţa, cu intenţia vădită de a sustrage cît mai mult oamenii, de la preocupări de ordin general. Independent de incompetenţa cronică generalizată, aventurismul şi voluntarismul care au dus economia ţării foarte aproape de faliment, adevărată este şi concepţia oficială, după care nu trebuie lăsaţi o clipă să respire, timpul să le fie ocupat la maximum şi supravegheat în fiecare moment. In puţinul timp liber care le rămîne, ei vor fi absorbiţi cu totul de problemele personale, fiecare fiind mulţumit cînd şi-a văzut desideratele imediate împlinite.

In felul acesta, pentru mulţi problema libertăţii nici nu se pune. Oamenii nu cunosc decît vag gustul ei. Trist de tot este că cei mai mulţi, nici nu

şi-o doresc. Odată ce există posibilitatea rezolvării micilor şi marilor probleme în mod individual, nu există nici un pericol pentru sistem.

Din această categorie se desprind acei care în mod eronat consideră că unica formă posibilă a libertăţii este emigrarea. Deci, ei luptă pentru acest drept, de regulă pentru ei.

Dacă această forţă, reprezentînd un potenţial uman realmente important datorită tinereţii, capacităţii intelectuale şi fizice a celor decişi să părăsească pentru totdeauna ţara, mînaţi de regulă de considerente economice, ar dori şi ar izbuti să-şi canalizeze dezideratele spre obţinerea în primul rînd a celorlalte libertăţi, cum sunt: libertatea presei, libertatea de organizare sindicală independentă sau libertatea de circulaţie - ca să amintesc doar cîteva din libertăţile persecutate azi în România - altul ar fi chipul ţării.

Candidaţii la emigrare sunt totuşi deasupra celor care nu au nici o noţiune despre drepturile omului. Ei formează o categorie aparte de disidenţi: paşaportarii. Pe parcursul maratonului lor, ei deschid mai bine ochii la realităţile societăţii ce-şi spune socialistă, din România.

Şi cu cît deschid ei mai bine ochii, cu atît şi securitatea - din înalt ordin de partid - îşi deschide mai larg braţele, să-i strîngă la pieptul ei...

"INTELIGHENŢIA" ŞI LIBERTATEA

In multe din ţările răsăritului european, intelectualii sunt sursa principală de disidenţă. Atît intelectualitatea creatoare, cît şi cea ştiinţifică.

Ce face intelectualitatea românească ?

Ea este extrem de divizată.

O pojghiţă foarte subţire a abdicat de la condiţia ei de bază.

In genunchi, cu fruntea la pămînt, ea sărută, după cel mai autentic ritual bizantino-otoman, papucul şahinşahului de partid şi de stat.

Combinaţiile lingvistice dintre cele mai sforăitoare au depăşit demult faza lipsei chiar şi celui mai elementar respect faţă de "Inalta doamnă, Limba românească", după cum o numea un poet, supusă acum la cele mai mari cazne din istoria ei, de o pleiadă de meşteri în a scoate panglici pe gură.

Este depăşită orice asemănare şi cu faza superlativelor adresate la timpul respectiv lui Stalin.

Fenomenul, la ruşi, venea şi din tradiţia proslăvirii fără simţul măsurii a ţarilor, de către poeţii

de curte.

Obiceiul de a se ridica în slăvi o persoană în viaţă, este pare-se, la noi, cu totul recent istoriceşte. In regimurile anterioare actualului sistem,a existat, după cunoştinţa noastră, o excepţie , cînd regelui Carol al II-lea i s-a dedicat un volum colectiv de ode în epoca dictaturii regale (1938).

Deci, tradiţia, dacă nu vine de la curtea ţaristă prin intermediul odelor pentru Stalin, vine de la Carol al II-lea, adică, dacă nu de la un regim autocrat străin, de la unul de dreapta autohton.

In plus, filonul tradiţiei naţionale, atît de necesar prezentului oricărui popor, este exacerbat de toţi aceşti ţambalagii în versuri sau proză, pe toate tonurile, tunător şi şoptit, solo şi în cor, pînă la caricatură.

Avem astfel un tablou aproape complet al unui foarte grav conflict, în care presupuşii intelectuali din această categorie se pot afla cu interesele reale ale societăţii şi vremii noastre.

Nu se poate spune despre ei că sunt victima propriilor lor convingeri sincere, că "rătăcirea"lor este pornită din adîncul fiinţei, de absolut bună-credinţă, urmînd ca în era post-dictaturii personale şi a cultului personalităţii, care va veni fără nici o îndoială mai devreme sau mai tîrziu, trezirea lor să fie şi ea credibilă, sinceră. Nu, ei ştiu încă de pe acum valoarea reală a convingerilor lor. In ciuda dosarului pe care din spirit de prevedere şi-l fac pentru orice caz cu piese "necomformiste" şi chipurile, critice, sincere sunt doar parvenitismul, lichelismul, dorinţa de zornăială cu orice preţ, fără nici un scrupul, a numelui lor, care, chipurile, aşa intră în conştiinţa publică.

Din fericire, numărul acestor parveniţi este limitat la minimum. Impresia că ar fi mulţi vine de la tălăngile asurzitoare pe care şi le pun la gît şi şi

le agită, pentru a nu mai lăsa loc valorilor autentice.

Marea majoritate a intelectualilor își consumă în tăcere neputința de a schimba ceva.

Nu s-ar putea spune că lipsa de curaj caracterizează cele mai treze conștiințe din rîndul acestora. Dimpotrivă. Dar curajul se menține între anumite limite și nu atinge punctele nevralgice ale sistemului. De aceea rareori se întîmplă să deranjeze excelențele lor partinice.

Fiecare creator, editor, regizor știe cu exactitate milimetrică, pînă unde poate merge curajul, să nu deranjeze.

Sistemul autocenzurii este primul filtru, botniță a curajului, după care treaptă cu treaptă, alte site, una mai deasă decît cealaltă, vor face ca pînă la urmă, într-o operă finită, autorul să-și recunoască doar cu aproximație intențiile.

În orice caz, după 1971, anul cînd întreaga viață culturală a fost brusc cufundată într-un nou obscurantism, de tip medieval, avem cu prea puține excepții exemple de curaj care să fi și scandalizat totodată.

Confruntările, puține cîte sunt, s-au mutat acum în culise. Partidul și-a îmbogățit experiența și și-a perfecționat metodele. Decapitările de opere au loc fără public, în curtea interioară. Nu curge sînge pentru ca oamenii să-și dea seama de proporțiile operației. Dacă ar curge, el ar inunda strada și publicul ar realiza mai bine ceea ce bănuie: cum este decapitată o cultură. Creatorul - care este victima reală - chiar și după execuții repetate rămîne în viață mai departe, pentru a relua povestea de la început, cu o altă operă, pe care, poate, o va salva.

Reluarea luptei de la început este totuşi o cucerire a acestei intelectualităţi timorate. Şi ea, umăr la umăr cu ceilalţi concetăţeni, puşi cu toţii în faţa opţiunii, alege speranţa. Speranţa deşartă că ziua de mîine va fi cel puţin la fel ca ziua de astăzi şi nu mai rea şi că odată şi odată, un "mîine" va aduce libertăţile mult aşteptate care zac pe hîrtie cu mîinile legate şi cu gura pecetluită.

Dar şi acest curaj este o pasăre rară. Cei mai mulţi creatori aleg "cumînţenia" care nu va supăra niciodată pe nimeni deşi ştiu că nici glorie postumă nu le va aduce.

Există un armistiţiu subînţeles între putere şi intelectualitatea creatoare, pentru a o feri pe aceasta din urmă de a deveni sursă de disidenţă. Şi de a o ralia scopurilor ei egoiste.

De voie, de ne-voie, intelectualii plătesc tribut ritualului. Incît , te şi miri cînd constaţi cum cîte un respectat scriitor se ia la întrecere cu profesioniştii cădelniţei, cînd i-ar sta mai bine cel puţin să tacă.

Intelectualitatea creatoare nu va deveni sursă de disidenţă şi pentru că vîrfurile ei şi-au asigurat un standard de viaţă, privilegii sau cariere, cărora nimeni, sau aproape nimeni nu va avea "uşurinţa" de a le da cu piciorul. Personalităţi ca Saharov, gata să sacrifice o situaţie materială şi privilegii de excepţie în numele unor idei, sunt absolut singulare, iar sacrificiul lor este comparabil numai cu cel al primilor creştini.

Cu cît urcăm mai sus, cu atît miza este mai mare. Şi cu cît miza este mai mare, se vor găsi tot mai puţini, apoi deloc, dispuşi să se sacrifice.

Gestul suprem de revoltă împotriva dictaturii, aflat la dispoziţia intelectualului român revoltat în sinea sa, este refugierea în occident. Abandonînd acasă totul, de multe ori o situaţie materiala onorabilă, el îşi ia

singur libertatea de a înfrunta toate greutăţile de pe piaţa liberă a profesiilor artistice. Nimic nu-l mai sperie în faţa perspectivei sărbătoreşti de a scăpa de tutela canoanelor ideologice, a dogmelor partinice care atîrnă ca nişte pietre de moară de glezna artistului. Nici faptul că îl aşteaptă şi îl pîndeşte pericolul unor noi compromisuri, poate tot atît de nocive pentru arta sa ca şi acelea de care a fugit sau mai rău, ratarea.

Carenţa principală a acestor oameni rămîne teama de a nu se fi proclamat în favoarea libertăţii de creaţie cît s-au aflat în ţară, deci teama de consecinţele unui conflict cu puterea, acea frică din momentul opţiunii care este poate principalul factor descurajant.

In timp ce apucăturile la modă la curtea ţaristă, de acum două secole au fost tocmai de către Bucureşti redescoperite şi inovate, fronda tradiţională a "intelighenţiei" ruseşti sau poloneze nu spune nimic sau aproape nimic scriitorilor şi celorlalţi profesionişti ai culturii şi artelor de la noi. Aceasta este drama reală a intelectualităţii româneşti, de a nu întrevedea perspectiva metamorfozării sale într-o "intelighenţia".

"CAUZE INDIVIDUALE"

Cînd adversarii drepturilor omului vor să demonstreze că ei sunt cei care au dreptate, lichidează problema cam la modul următor:

« Ia mai terminaţi cu drepturile şi iar cu drepturile ! Mai vorbiţi şi despre datorii ! »

Dacă apărătorii drepturilor omului ar trebui să lupte pentru datorii, atunci ar trebui să militeze în primul rînd pentru îndeplinirea obligaţiunilor constituţionale de către acea infimă minoritate, reprezentînd noua aristocraţie de partid, precum şi pentru îndeplinirea de către aceasta a tuturor datoriilor în mod egal cu clasele producătoare. Pe masele populare apasă din greu munca şi măsurile de strîngere a curelei, scumpirea galopantă a vieţii, criza alimentară, în timp ce minoritatea, pe măsură ce este mai aproape de vîrful piramidei, participă din ce în ce mai puţin la toate aceste sacrificii.

In sfîrşit, dacă datoria celor mulţi este să-şi ridice ţara prin muncă, datoria celor din vîrf este de a

se supune intereselor celor mulţi şi de a se lăsa controlaţi de aceştia şi nu de a decreta, în stilul fostelor monarhii absolutise, ce crede eminenţa sa tovărăşească pentru sărmanii supuşi - numiţi cu emfază, în cîteva ocazii, "poporul meu" - ce este bine şi ce este rău.

Datoriile sunt pentru toţi, dar le îndeplinesc cu precădere oamenii de rînd. Foştii oameni de rînd, ajunşi să-i conducă, s-au aristocratizat şi se socot pe viaţă îndreptăţiţi a le dicta ce trebuie şi ce nu trebuie să facă.

Alta este situaţia privind drepturile. Şi în drepturi există o egalitate proclamată de Constituţie. Dreptul egal este deci indivizibil, pentru că există pentru toţi, în mod necondiţionat şi dincolo de orice diferenţe individuale.

Cînd vine însă vorba de a se trece la realităţi se poate constata următorul tablou: unii au dreptul să îşi exprime opiniile, atunci cînd sub dicteul automat de sus, de fapt dovedesc că nu au opinie şi laudă sau critică la comandă. În schimb, alţii, cînd nu se supun cuvîntului de ordine şi vor să facă publică părerea lor personală, care diferă de cea dictată, nu numai că opinia le este degrabă gîtuită, dar pierd automat şi celelalte drepturi, inclusiv dreptul la muncă.

Unii au dreptul să călătorească în străinătate, iar alţii nu primesc nici recomandarea de la slujbă, cu care sunt obligaţi să se prezinte la Serviciul de paşapoarte.

Unii au dreptul să demonstreze şi sunt împinşi la aceasta chiar împotriva voinţei lor pentru a scanda lozinci sau un nume de persoană străine intereselor lor reale, în timp ce alţii, cînd vor să demonstreze în grup sau individual pentru drepturile lor sau ale altora, pentru drepturile omului, sunt drastic sancţionaţi.

Discriminarea crează în mod automat două

atitudini față de respectarea drepturilor lor, în rîndul cetățenilor.

Un prim efect al discriminării este dezbinarea. Să luăm, de pildă, tocmai pentru acuitatea ei, problema dreptului tuturor cetățenilor, în virtutea egalității față de Constituție, de a avea un pașaport turistic, de călătorie în străinătate, pe baza căruia să plece cînd doresc, unde doresc, pe cît timp doresc și să se înapoieze acasă, la fel, cînd doresc, fără nici un drept din partea nimănui de a le crea opreliști.

De acest drept se bucură numai o parte din cetățeni, dar nici ei integral. El se oferă ca un fel de răsplată pentru buna purtare, acasă și în străinătate.

Regimul unipersonal din țară nu are nici un dram de încredere în cetățenii țării. Aici, membrii de partid sunt egali cu ceilalți cetățeni și cu toate că ei fac parte din "avantgarda clasei muncitoare", încrederea în ei este, la fel, la pămînt.

Pînă ce solicitantul nu primește din partea șefilor de la locul său de muncă o aprobare sub forma unei adeverințe, care este de fapt garanția acestora precum că este "cuminte", dată organelor de Securitate, supusul nu se poate bucura de dreptul lui constituțional.

Condiționarea dreptului devine de la bun început privilegiu, iar privilegiul anulează egalitatea.

Într-o țară în care democrația n-ar fi pe toate drumurile crucificată, ca în România, purtînd pe gît placarda: "Democrație socialistă", privilegiul - acesta sau altele - ar produce scandaluri de presă, care n-ar înceta pînă la lichidarea lui. În țara noastră însă, presa este chiar a celor care au lichidat libertatea presei, iar cei care ar avea ceva de spus sunt nevoiți să tacă.

Primii care ar trebui să constate aberația și să respingă privilegiul ar trebui să fie înșiși sărmanii "privilegiați". Și "sărmani" și "privilegiați", pentru că oricînd, la cel mai neînsemnat pas greșit, la cea mai sla-

bă "fluierătura în biserică", vor fi asvîrliți în cealaltă categorie. Ei nu pot fi siguri nici că vor mai primi pașaportul a doua oară, după ce l-au primit o dată și fără să li se explice cauza refuzului.

"Sărmanii privilegiați" știu prea bine toate aceste lucruri, încît oameni mai cuminți decît cei care au avut un pașaport turistic sau pot spera să-l obțină, nu sunt.

Din motive multiple, uneori de înțeles, dar de cele mai multe ori de condamnat, ei se închid în egoismul lor și nu vor fi decît poate numai în cele mai tăinuite cute ale eului lor alături de cauza generală, care le aparține și lor.

Sistemul știe să folosească, cu destulă măiestrie, nimic de zis, această pîrghie de descurajare a unui eventual neconformism, care este cărticica verde, pașaportul.

Din această pricină, sărmanii "privilegiați" nu vor lua niciodată, cu excepții în stare să trezească uimirea, apărarea drepturilor omului. Iar dacă aceasta s-ar întîmpla, indignarea fariseilor ar atinge note patetice.

Aceasta este categoria de cetățeni care formează statisticele oficiale puse pe masa conferințelor internaționale, prin care Bucureștiul se laudă că îndeplinește Acordul final de la Helsinki, paragrafele privitoare la drepturile omului, că stimulează turismul, contactele individuale etc., etc.

Pot fi cifre de ordinul zecilor de mii. Atîta vreme însă cît din valiza diplomației românești nu este scoasă și cealaltă listă, de fapt cartea neagră cu numele cetățenilor care se află de cealaltă parte, avînd un număr secret de poziții, nici o cifră privind turismul nu va fi convingătoare.

Atîta timp cît vor exista două categorii de cetățeni, orice considerație privind contactele, turismul etc., vor fi simple vorbe goale.

De cealaltă parte se află claustrații.

Din marele său respect pentru om-partidul se jură doar că îl are - nu coboară pînă acolo în a explica celor claustrați de ce i-a claustrat: în public, în particular, în colectiv sau individual, în scrisorile care cuprind refuzul.

El nu explică de ce frumoasa noastră patrie a fost transformată de el, pentru această categorie de cetățeni, într-un fel de țarc obligatoriu, un spațiu din care nu au voie să iasă. Iar un spațiu din care nu ai voie să ieși, în care ești ținut cu forța, împotriva voinței tale, chiar dacă patrie se numește, tot a închisoare seamănă.

In fața acestei încălcări evidente, claustrații sunt puși la o veritabilă încercare: să se supună și să accepte sfidarea la lumina zilei a Constituției sau să determine prin puținele mijloace care le stau la dispoziție, respectul legii de către cei care au pîinea și cuțitul.

Este un moment de opțiune care îi ajunge mai devreme sau mai tîrziu pe toți, în multe împrejurări ale vieții, cînd sărmanul "privilegiat" într-un domeniu constată în altă parte că este frustrat de un drept al său, ca om.

Ce fac toți acești oameni ?

Aici intervine cel de-al doilea efect al discriminării în fața libertăților sau egalității în drepturi, proclamată de Constituție.

Normal ar fi ca ei să nu se supună arbitrariului și să-i constrîngă pe demagogi, pe cațavencii de tip nou, să fie respectoși cel puțin față de Constituția pe care ei au compus-o, ei au votat-o și tot ei o încalcă.

Intr-un regim democratic, libertatea presei

ar regla cel puţin o parte din abuzuri, altele ar fi înlăturate prin libertatea organizării sindicale, prin libertatea protestului colectiv sau individual. După cum pluralismul politic şi tragerea la răspundere a factorilor de execuţie, ar fi realizate de un Parlament sau Adunare Naţională cu puteri reale şi nu manevrate de sus.

Ce se întîmplă însă într-un regim cum este cel din ţara noastră ? Oamenii rămîn dezarmaţi.

Aflaţi în faţa opţiunii, normal ar fi ca ei să aleagă protestul. Menţiunea de tradiţie marxistă după care proletarii nu au de pierdut decît lanţurile, se potriveşte astăzi mai mult decît oricînd românilor.

Concetăţenii noştri se tem însă ca subtilelor sau mai puţin subtilelor lanţuri deja existente, să nu li se adaoge altele noi.

Atunci, nu le mai rămîne decît căciulea la, "Să trăiţi, tovarăşu'!", cu audienţă sau fă, replică la "Săru' mîna, conaşule !" de altă dată, eventual însoţite de rugăminţi "cu lacrimi în ochi" şi "din tot sufletul".

Intr-un fel, această neagră lipsă de democraţie, patronată de partidul care singur, prin cîteva persoane elaborează, decretează, dictează unui popor întreg legi care se referă la tot, de la treburi publice mari, pînă la chestiuni personale, se răzbună asupra lui însuşi.

Tone de hîrtie sunt consumate lunar de cei care compun memorii, plîngeri şi scrisori, prin care oamenii cer, cer şi iar cer, ceea ce de fapt celor mai mulţi li se cuvine prin lege şi adresate toate, personal, unui singur om.

Ele sunt de fapt adresate tot celor care prin poziţie se află la originea abuzului şi încălcării dreptului solicitantului şi care, se înţelege, nu vor lua măsuri împotriva propriilor concepţii găunoase şi reacţionare, ca şi împotriva propriilor funcţii.

Totuşi, unele nedreptăţi sunt înlăturate, numeroase cazuri concrete sunt analizate cu bunăvoinţă şi rezolvate în mod fericit. Este însă acesta nu doar semnul unei bunăvoinţe omeneşti pur şi simplu, ci al bunăvoinţei suverane, care iradiază asupra supusului venit cu căciula în mînă şi păşind în cabinet pe vîrfuri, cu frica lui Dumnezeu.

Avalanşa de scrisori, sesizări, plîngeri ale oamenilor muncii nu duce şi la eradicarea cauzei care generează un gen sau altul din abuzuri, nici cel puţin la măsuri de ordin general.

Înlăturarea cauzelor ar însemna instaurarea unei ordini interioare bazate pe respectarea omului şi a drepturilor lui imuabile. Încît, numeric, oricît de multe cazuri individuale ar fi rezolvate în mod fericit, cum cauza iniţială continuă să persiste, alte tone de hîrtie, scrise de alţi petiţionari, vor lua locul celor consumate anterior.

Nu cei care scriu scrisori şi iar scriu sunt în culpă, ci sistemul pus la punct de partid, care preferă să corecteze doar individual lipsa drepturilor, pe care le răpeşte tuturor.

Concetăţenii noştri au învăţat bine lecţia şi aplică pe scară largă metoda "aranjamentului" individual şi exemplele se află la îndemîna oricui pentru toate ocaziile.

Uimeşte însă adoptarea "aranjamentului individual" de către o forţă politică atotputernică în ţară, care este partidul. Scrisoarea, memoriul, plîngerea preferate de partid mijloacelor politice sunt aranjamente impuse de el individului, pentru dezarmarea lui.

În aceasta rezidă o cauză a slabei, iar în anumite perioade, a totalei lipse de disidenţă din ţara noastră.

In timp ce respectarea drepturilor omului reprezintă astăzi o cauză naţională, a tuturor, cei care

vorbesc în numele poporului român, aflați la originea tuturor încălcărilor, adoptă și recomandă tactica rezolvării individuale a diverselor "cauze", desprinse dintr-un tot.

Sub presiunea metodelor dure sau subtile, sau a ambelor laolaltă, cei oprimați cedează, fericiți că în ceea ce îi privește, "cazul lor personal" a fost rezolvat.

DE FAPT, O CALAMITATE NAȚIONALĂ

Pentru a se evita o schimbare impusă de muncitorime de jos în sus, așa cum s-au petrecut și se petrec lucrurile în Polonia, la noi se aruncă praf în ochii oamenilor. Așa s-a încetățenit "rotația cadrelor" sau dacă i-am spune pe nume, farsa "pomului cu vrăbii".

Cînd schimbările nu mai pot fi evitate, pentru a împiedica o situație limită puterea vine la "pomul cu vrăbii", atrăgînd atenția tuturora că va urma un număr extraordinar de democratic. Pentru a convinge publicul nepăsător, în răpăitul tobelor este scuturat pomul și păsărelele se împrăștie.

Crede-nu crede, lumea trebuie să știe că vechea ordine a fost schimbată. Și într-adevăr, cînd vrăbiile se întorc la pom, fiecare se așează pe o altă ramură, în afară de una singură care deși a decretat principiul, nu-l aplică decît celorlalți.

Pentru a se demonstra că "pomul cu vrăbii" este un lucru serios, o vrabie-două sunt lăsate pe delături, fără portofolii, căpătînd încadrarea de țapi ispășitori.

tori.

Lumea ştie că "pomul cu vrăbii" este o cacealmă şi că el a rămas, în fond, acelaşi de mai înainte.

Problema libertăţii va continua să fie soluţionată de fiecare, numai pentru el.

Nemulţumirea, neputîndu-se aduna într-o manifestare colectivă şi exprima pe căi normale prin atitudine civică, refulează undeva. Ea refulează în dorinţa de fugă, de scăpare din această realitate; pe căi legale, iar dacă nu se poate astfel, prin evadare, ca dintr-o închisoare. (Ce i-a determinat oare pe cei douăzeci de oameni şi pe tînărul pilot de 27 de ani, cu riscul vieţii, să fugă în vara anului 1980, în condiţii de-a dreptul senzaţionale, cu un avion utilitar, de la Arad, aterizînd în Austria ? Nu o sete de aventură, ci dorinţa de eliberare cu orice preţ din această realitate.)

Acest fenomen al dorinţei cetăţenilor de a-şi lua lumea în cap, fiind specific ţărilor cu regimurile cele mai opresive, din nefericire pentru noi toţi aşează România deceniului al optulea în rîndul acestor regimuri.

Exprimarea pe căi legale a dorinţei de a trăi într-un cu totul alt mediu geografic şi politic este în ton cu soluţia oarecum tolerată, a rezolvării pe căi individuale a diverselor cauze ale omului.

Dorinţa de a emigra, indiferent ce o generează, este însă categoric un act politic. Dincolo de motivele economice ale multora stă respingerea viziunii partidului asupra propriei sale fizionomii şi chemări, este respingerea teoriei despre sine a partidului, prin care el ar fi predestinat de istorie - după ce şi-a lichidat fizic ori moral toţi partenerii politici din anii 1944-1948, unii din ei utilizaţi pentru a cuceri puterea - să realizeze "fericirea poporului". Este respingerea univocă a modului cum se realizează în practică această "fericire".

Votul de blam este acordat concepției partidului despre sine și societate nu de foștii săi adversari, care practic, cîți au mai supraviețuit în interior, nu mai au nici o valoare politică, ci de cei în numele cărora se socoate îndreptățit a vorbi: de oameni din rîndul claselor de bază ale societății, ale producătorilor de bunuri materiale.

Dintre ei, cei mai mulți sunt tineri și foarte tineri, adică oameni formați sau chiar născuți "sub soarele luminos al socialismului" de "lumina" căruia vor să fugă cît mai repede și dacă se poate, geografic, cît mai departe.

Tendința oficialităților de a soluționa problema libertăților și drepturilor omului pe baze individuale nu a rămas fără urmări și pentru ele.

Cum pentru indivizi, exprimarea dorinței de a părăsi legal țara este comparativ cu o atitudine militantă, civică, relativ mai lipsită de pericole, numărul "cauzelor individuale" a crescut în asemenea măsură, încît a atins demult caracterul de "cauză generală". Mai mult, ea a ajuns o psihoză și de fapt o calamitate națională.

La rîndul său, mecanismul politic și de stat, care se află la originea acestei psihoze, face orice pentru a împiedica extinderea ei și nimic pentru a schimba cauzele ce determina sentimentul real de inutilitate și posibilitățile din ce în ce mai reduse de realizare a personalității lor, pe care foarte mulți oameni le trăiesc în modul cel mai dramatic.

Sistemul este cel care a creat problema emigrației și el este, în ultimă instanță, răspunzătorul moral în fața viitorului de pierderea pentru țară a unui potențial stiințific, cultural, tehnic de o valoare incontestabilă și de drama dezrădăcinării multora dintre oameni, cărora le-ar trebui foarte puțin, nu cu mult mai mult decît li se oferă acum, pentru a nu-și pune nici

ipotetic problema emigrării.

Partidul adoptă politica struțului, refuzînd cu îndîrjire să soluționeze cauzele, pentru că aceasta ar însemna instaurarea unei noi ordini interne, bazate pe o democrație autentică.

Singurele sale măsuri sunt îndreptate împotriva celor care, sinceri cu sine și sinceri într-un dialog sui-generis cu puterea, s-au decis să-i repudieze deschis politica.

Niciodată însă, la rîndul său, partidul nu a avut un singur moment de sinceritate față de oameni și față de condițiile reale din interior.

Regimul unipersonal n-a riscat de pildă nici pentru o zi să repete experiența Iugoslaviei, țară cu același sistem social, cu care avem comune, nu numai o graniță, ci și o serie de permanențe de politică externă.

Cinstit cu cetățenii săi și cu încredere în ei, atunci cînd nu le-a putut asigura locuri de muncă bine plătite și un nivel de viață corespunzător, sistemul iugoslav a dat oamenilor libertatea să plece, fără să prezinte acest fenomen ca pe o înstrăinare tragică.

In realitate, nu putea fi vorba de o înstrăinare și atît mai puțin tragică, cu cît iugoslavii, avînd asupra lor în permanență pașaportul ca un buletin de identitate, se întorc acasă ori de cîte ori doresc, fără frica de a nu mai fi lăsați să plece înapoi. "Acasă", adică acolo unde au casă și masă. Iar atunci cînd consideră că au acumulat suficient, ei se întorc în țară și-și reiau în satul sau orașul de reședință locul de cetățeni și gospodari. Cu o situație materială îmbunătățită și cu o experiență tehnică superioară, după contactul cu tehnologia apusului, care singur reprezintă pentru economie un tezaur.

Doar din exemplul Iugoslaviei concetățenii noștri pot vedea cum o singură libertate - libertatea de circulație - generează la rîndul ei alte libertăți, bine-

făcătoare pentru om și pentru țara lui.

Regimul neostalinist de astăzi din România, moștenitorul stalinismului "clasic" din ani '50 și executorul lui testamentar în condițiile actuale, știe că așa cum o plantă tinde spre lumină și soare, tot așa și cetățenii asupra cărora își exercită dictatura năzuiesc spre libertatea pe care alți oameni din alte țări o au, dar care lor li se refuză.

Din această pricină, el păzește bine granițele. Paradoxal, ele sunt păzite bine nu atît împotriva pericolului eventualilor intruși, cît mai ales de proprii cetățeni, fapt de domeniul absurdului și care nu se pune nici la țara vecină, nici la o altă țară ai cărei cetățeni sunt liberi să circule.

Așa cum o libertate generează alte libertăți, o reacție în lanț se produce și la suprimarea unei libertăți primare: ea atrage după sine în mod automat suprimarea unei serii întregi de alte libertăți.

Urmează un nou efect: statul opresor depune un efort din ce în ce mai mare în acest sens, întreținînd un aparat specializat, din ce în ce mai umflat, parazit pe cheltuiala celor mulți. Este fenomenul la care asistăm astăzi, în România, vizibil fără nici un efort, în ciuda unor încercări de a se masca evidențele.

Conducatorii n-au realizat pînă astăzi, ideea simplă, de bun simț, că românii nu sunt mai puțin patrioți decît cetățenii altor țări și de aceea prin dăscăleala patriotardă dau lecții poporului, în timp ce faptele dovedesc că singurul lor atașament real este cel față de funcțiile lor.

Ei n-au realizat adevărul, conform căruia, dacă ar fi liberi să circule, și românii, asemenea cetățenilor altor țări, s-ar întoarce acasă și nu și-ar abandona agoniseală, locuri natale, prieteni, morminte ale părinților și amintiri, fugind sau visînd să evadeze. Uneori, numai cu ce au pe ei și cu singura zestre care

le va aminti că s-au născut la Carpaţi sau Dunăre: limba română, limba lui Eminescu. Pe care însă copiii lor nu o vor mai vorbi.

Psihoza emigrării este, de fapt, darul pe care regimul de dictatură unipersonală şi-l face pentru priceperea şi cinismul cu care suprimă libertăţile.

In hotărîrea tuturor oamenilor decişi să ceară emigrarea sau să nu se mai înapoieze acasă din călătoria în străinătate, sistemul vede ceea ce este adevărat: falimentul politicii sale.

Pentru a-l ascunde, cel puţin pentru cei care vor să plece legal, ar fi trebuit să nu mai existe deloc emigrare: ca în Rusia lui Stalin.

Trăim însă alte timpuri, iar o ţară mică nu-şi poate permite totul cu cetăţenii săi, fără riscul de a se izola de lumea exterioară.

Atunci, trebuie cel puţin redusă cifra de emigrare. Pentru a o micşora în mod "natural", ar trebui să se schimbe cauzele. Aşa ceva pentru un regim neostalinist este de neconceput: ar trebui să-şi schimbe natura. O deschidere a frontierelor, aşa cum năzuieşte populaţia, fără ca regimul să şi modifice structural politica sa internă, s-ar transforma într o catastrofă naţională, prin fuga simultană a zeci de mii de români, într un exod similar celui din primavara anului 1980, cînd zeci de mii de cubanezi au invadat ambasadele latino-ame-

ricane de la Havana şi s-au refugiat în ţările vecine.

Aşadar, ce-i de făcut pentru reducerea numărului celor ce se decid să emigreze ?

Faţă-n faţă se află două forţe absolut inegale: pe de o parte aparatul de stat atotputernic, trufaş, dispunînd de un arsenal nesfîrşit de arme, iar de cealaltă parte individul umil, cu posibilităţi de rezistenţă limitate, dar care fără să-şi închipuie că este David care îl înfrînge pe Goliath, îşi ia totuşi inima în dinţi şi preia toate riscurile războiului de uzură cu statul, război care poate dura ani de zile, fără certitudinea că va ieşi învingător.

Din momentul cînd primeşte din partea individului votul de blam sub forma cererii de emigrare, sistemul declanşează împotriva acestuia un război necruţător. Deci, nu acţionînd asupra mijloacelor sale de sugrumare a libertăţilor, care ar lichida problema, ci trecîndu-l tot pe individ printr-o inchiziţie instituţionalizată, el speră să reducă numărul celor care s-au decis să-şi ia adio de la societatea socialistă multilateral dezvoltată.

Există şi aici excepţii, ca în orice domeniu de activitate: un anumit context internaţional poate determina autorităţile să fie mai bune, umane chiar şi atunci o serie de cazuri "individuale" se rezolvă imediat, după ce au aşteptat, poate, ani de zile.*

Ostilităţile împotriva candidatului la emigrare

---

* Aceasta se întîmplă în preajma reînnoirii, de către Congresul Statelor Unite a clauzei «Naţiunii celei mai favorizate», în preajma unor vizite de stat, la intervenţia directă a unor personalităţi politice sau, reînviind practici ale unor epoci revolute, prin răscumpărarea oamenilor, de data aceasta, pe valută forte.

sunt declanşate pe mai multe fronturi deodată.

La început, se deschide frontul presiunilor psihologice.

Cînd rîndurile solicitanţilor de a emigra s-au îngroşat peste măsură, a fost inventată aducerea candidatului" în faţa adunării generale a angajaţilor întreprinderii.

Se pune la punct o regie corespunzatoare pentru stigmatizarea împricinatului.

Pentru intimidare, adunarea are de regulă mai multe sute de participanţi.

Se ştie că de cele mai multe ori lipsa de experienţa îi poate înfrînge de la început pe cei timizi.

Cel decis să emigreze devine în faţa adunării un acuzat, vinovat de un adevarat delict. Inhibiţia şi timorarea sunt dinainte calculate. De aceea, regula scenariului prevede desfăşurarea adunării ca un fel de proces care se deschide cu întrebari puse "acuzatului",la care acesta trebuie să răspundă.

Cele mai grele întrebări sunt cele referitoare la motivele emigrării, dar răspunsurile niciodată nu satisfac prezidiul. Acesta are o sarcină precisă: să-l discrediteze pe cel pus în discuţie, pentru a tăia pofta altora de a-i urma exemplul,

După întrebări, urmează luările de cuvînt pregătite prin sarcină, în care cîţiva stîlpi de şedinţe îşi exprimă "indignarea legitimă","în numele întregului colectiv",pentru intenţia celui pus în discuţie.

Sub presiunea psihologică a adunării, cel supus acestei prelucrări poate da înapoi şi renunţa public la intenţia lui. El va fi iertat de păcate, reluîndu-şi, zice-se, locul în mijlocul "tovarăşilor săi de muncă"."Iertarea" este şi ea de faţadă, pentru că o tinichea invizibilă este din acel moment agăţată de coada dosarului de

cadre a cetățeanului respectiv. "Tinicheaua" va zornăi mult timp de aici înainte. Suspiciunea îl va însoți pretutindeni. El va fi totdeauna primul candidat la măsurile de reducere a personalului și deloc la obținerea unui drept al lui, ca mutarea într-o locuință corespunzătoare, promovarea profesională cinstită conform pregătirii, după cum niciodată nu va mai vedea un pașaport, nici pentru o excursie pînă la Ruse, în Bulgaria.

Există însă și suficiente exemple cînd, știind că nu mai au nimic de pierdut, ci doar de cîștigat, împricinații au rezistat bombardamentului regizat al ședinței, cu o tenacitate care a putut sta ca un junghi în coasta frazelogiei partinice.

Atunci, la propunerea prezidiului se iau pentru început măsuri administrative împotriva împricinatului, cum ar fi trecerea într-un post și mai rău plătit, anticamera concedierii definitive, ori direct desfacerea contractului de muncă.

Este o autentică înfrîngere a puterii de către omul mic și slab. Aceasta a fost însă numai repriza primă. In culise, se pregătesc și alte încercări, unele mai stupide decît altele.

Infrîngerile publice suferite de sistemul de presiune asupra omului a determinat ca adunările generale în plenul angajaților să nu fie o regulă, mai ales acolo unde se știe că scenariul s-ar putea prăbuși. Incît. ele sunt tot mai des înlocuite prin comisii restrînse, de întreprindere.

După trecerea prin unul din cele două purgatorii, undeva, într-un for misterios, se decide pe mai departe soarta solicitantului.

Cererea lui poate fi respinsă chiar dacă aparent a obținut prima victorie. Este motivul pentru care acesta așteaptă cu destulă emoție cea de a doua încercare a puterii sale de rezistență psihică.

Este încă un mod de a fi pus la încercare prin

acel: "Răspunsul vi se va comunica acasă", fără precizarea perioadei aproximative, cînd urmează să-l primească.

Pînă la invitarea lui în faţa celei de a doua comisii, pot trece săptămîni, chiar şi luni de zile.

A doua este o comisie judeţeană pentru provincie şi de sector, pentru capitală, compusă din reprezentanţi ai partidului, ai UTC-ului şi ai ministerului de interne. Ca şi în faza anterioară, împricinatul se află într-un duel verbal inegal şi ca număr şi ca poziţie de forţă. Cei care sunt mulţi atacă, el se află în defensivă, încercînd să-şi pledeze cauza. El ştie că nu are ce pierde dacă va spune lucrurilor pe nume, ci numai de cîştigat - libertatea. De aceea nu-şi mai ascunde gîndurile şi nu de puţine ori contraatacă.

După încă o aşteptare nouă, de durată nedeterminată, diferită de la caz la caz, cel care a depăşit toate aceste etape trece în faza a doua, a aşa-numitelor "formulare mari".

Completarea acestora îl umple pe solicitant de speranţe noi. Cînd i se va răspunde şi la acestea afirmativ, nu va avea decît de adus teancul de acte, cerut pentru a obţine paşaportul. Şi de dat în fiecare zi copiilor de mîncare, pentru că slujba este pierdută sau abandonată (altminteri nu pot fi obţinute actele necesare).

Şi în această fază, ca şi în cea precedentă, răspunsul este ca opera destinului: nu se ştie cînd va veni.

Un aspect al tracasărilor şi războiului psihologic al statului împotriva individului, este respingerea cererii lui, după ce i-a dat speranţe. Un moment de slăbiciune, de dezamăgire, de pesimism din partea lui şi toate sacrificiile, lupta, privaţiunile pe ani de zile s-au dus pe apa sîmbetei, fără rezultat.

Astfel, lupta candidatului la emigrare devine un fel de pariu cu partidul şi cu statul. El nu ştie

că și rămînînd, a cîștigat. Sau mai ales, rămînînd. Și nu știe că abia cînd va ancora la noile țărmuri pe care și le închipuie ideale, își va mai pierde o serie de iluzii, privind mult timp înapoi, nu cu mînie - aceasta îi va fi trecut - ci cu totul cu alte sentimente.

Factori de presiune dintr-o altă categorie sunt puși în funcțiune de către imensa mașinărie birocratică a statului, care își propune două scopuri: să slăbească puterea de rezistență a individului prin deposedarea lui de orice mijloace de existență pe de o parte, iar pe de alta, prin descurajarea lui în fața muntelui de hîrțoage, pe care statul îl pretinde sub formă de tot felul. Cînd mașinăria birocratică a fost pusă în mișcare, deseori alte acte și formalități, însoțite de alergătura de rigoare sunt necesare pentru a obține un singur act, după care la al doilea povestea se reia de la început.

Interesant este și faptul că maladia birocratică a sistemului devine brusc fobie la acte cînd este vorba să permită cetățenilor săi posesori de pașapoarte să plece și cu cele mai stricte documente personale, cum ar fi de pildă actul de naștere sau dovada anilor munciți.

Cu toate hopurile ridicate de birocrație în calea individului, viața dovedește că pe măsura ce noi piedici sunt inventate, oamenii învață să le facă față, antrenîndu-și voința și tenacitatea.

O categorie separată de factori de presiune se compun din acțiunile diplomatice de culise ale statului, neinformarea și ținerea în ignoranță a cetățeanului privind acordurile încheiate. La aceasta, se adaoga ținerea cu rea intenție în ignoranță a solicitanților, privind re-

gulile de obținere a vizelor de reședință și de stabilire în alte state.

Intre mai multe țări occidentale pe de o parte și România, pe de alta, există înțelegeri prin care vizele sunt desființate. Că acele țări cu care există acorduri aplică suspendarea vizelor indiferent de culoare, respectiv de categoria pașaportului, indică faptul că ele îi tratează pe români în mod egal, ceea ce înseamnă în ultima instanță respect. Pe baza acestei suspendări a vizelor cu Austria, românii care doreau să fugă de acasă definitiv, cereau un pașaport pentru această țară, de unde își continuau drumul spre punctul final de destinație. Nu putem preciza la inițiativa cărei părți, la urma urmelor aceasta nu are prea mare importanță, cert este că la un moment dat, duhul sfînt al egalității, nu mai pogoară și asupra pașapoartelor albastre, ale candidaților la emigrare. De la data fatidică a intrării în vigoare a noilor reguli, români cu pașapoarte de plecare definitivă se întorc dezamăgiți și dezarmați de la ambasada austriacă. (Pașaportul respectiv este valabil pentru o singura țara, cea solicitată, cu el nu se poate pleca decît într-o singura direcție și numai pe un itinerar direct).

Atunci cetățeanul constată noua realitate: în războiul pe care statul îl duce necontenit împotriva lui, s-a mai adaogat o stratagemă. A fost lăsat să se bată și i s a acordat un aparent cîștig de cauză, pentru o țară care nu-l primește, nici cel puțin în tranzit. Abia atunci, cel tras pe sfoară atît de iscusit își dă seama de ce în ceea ce îl privește lucrurile au mers mai ușor decît la alții: pentru că statul-pisică a vrut să se mai joace puțin cu individul-șoricel.

Organele de stat cunosc bine cu cine a încheiat acorduri, cine refuză reunificarea familiilor pentru rude de gradul al doilea sau dimpotrivă, care este țara care continuă să primească emigranți, în timp ce omul

de rînd nu numai că nu cunoaşte nimic din toate acestea, dar îşi închipuie chiar, în mod eronat, că este suficient să posede un paşaport de emigrare, pentru a se stabili în ce ţară doreşte. El se dumireşte pe parcursul maratonului său psihologic asupra tuturor chestiunilor care îl privesc. Nici o informaţie ajutătoare nu transpiră de la cei însărcinaţi a avea contacte cu cetăţeanul, ci, dimpotrivă, ele sunt închise cu şapte lacăte.

Cu cît este mai sigur că cetăţeanul are şanse mai puţine sau deloc să obţină intrarea într-o ţară pentru care a cerut un paşaport, fără să se asigure că va fi şi primit acolo, în timp ce serviciul respectiv este bine documentat asupra faptului că ţara cu pricina nu primeşte emigranţi, fiind vorba de fapt de o aberaţie, cu atît mai uşor i se va elibera documentul respectiv.

Oricum, autorităţile doar că nu-şi rîd în barbă, încolo ştiu dinainte că mult visatul paşaport pe care candidatul la emigrare, după atîta chin si zbucium, şi-l pipăie în buzunar fără să-şi creadă ochilor că este adevărat, valorează exact cît greutatea lui predat la vreun centru de colectarea deşeurilor de hîrtie şi că nu va putea călători cu el decît tot numai cel mult pînă la Comloşul Mare, ca şi cu buletinul de identitate.

Atît corectitudinea cît şi generozitatea ar fi impus din partea autorităţilor ca întîia condiţie pentru completarea formularelor de către un cetăţean care îşi exprimă dorinţa să emigreze, să fie nu trecerea prin colimatorul inchiziţional al diverselor şedinţe şi comisii de desfiinţare ca om, ci dovada că va fi şi primit acolo unde doreşte să plece. Dar de la cine să avem pretenţia să fie şi corecţi, dar mai ales generoşi !

Cum procedează însă statul cu cetăţenii săi? Războiul cu ei se duce mai mult prin cinism, decît prin înfometare.

Rămînînd la exemplul dat, tocmai după ce

s-a închis ușa de intrare în Austria pentru posesorii unui pașaport albastru, s-au eliberat mai multe documente de emigrare spre această țară, decît oricînd.

Cu acest tertip, adevărată găselniță, se speră în obținerea unui veritabil capital politic.

Cînd la Serviciul de pașapoarte, unul din cei refuzați a întrebat ce ar urma să facă în acest caz, în locul unui sfat realist, funcționarul-ofițer i-a răspuns politicos, dar dojenitor:

- Ai văzut ? Noi respectăm drepturile omului ! Alții nu le respectă ! Pe mine mă întrebați ce este de făcut ? Du-te și declară greva foamei în curtea ambasadei, să-i obligi să le respecte și ei, voi, care faceți atîta tapaj de aceste drepturi cînd veniți la noi !

Funcționarul era oglinda vie a conștiinței autorităților, jenate de frecventele greve ale foamei si de demonstrațiile de protest ale unor români din străinătate, care ajung să recurgă la mijloace limită pentru a și-i aduce la ei pe cei apropiați, sechestrați în țară.

La replica primită, omul rămase perplex și derutat. In acea clipă, poate și după aceea, el o fi crezut că într-adevăr vinovați de nerespectarea drepturilor omului sunt aceia care nu i-au acordat intrarea, deși față de el, cetățean străin, nu aveau nici o obligație; și nu cei care i-au refuzat dreptul de a pleca și a se și întoarce cu un pașaport turistic, deși conform Constituției aveau obligația să i-l dea.

Care este rezultatul acestei ultime ofensive psihologice asupra omului ? Zeci și sute de oameni cu pașapoarte albastre, de emigrare, în buzunar, de luneа dimineața pînă vinerea la prînz, refuzați într-un loc, bat la porțile altor ambasade și consulate occidentale.

Pretutindeni sunt refuzați cu politețe.

Ca în proverbul: « Țara noastră aur poartă, noi cerșim din poartă-n poartă » !

Există prin simetrie două situații critice în

chestiunea emigrărilor: unii cer reunificarea familiilor sau căsătoria cu cetățeanul altei țări, dispunînd de o viză de stabilire în țara unde sunt așteptați, dar autoritățile nu le dau satisfacție cu ușurință sau deloc; alții dispun de un pașaport de emigrare, fără o intrare într-o țară, pașaport acordat cu relativă și suspectă bunăvoință, sensul căreia petiționarul o deslușește numai cînd descoperă că nu poate pleca cu el nicăieri.

In sfîrșit, pentru unii dintre ei se face lumină: o țară , nu cea la care s-a înscris inițial, îl primește ca emigrant, de pildă, Statele Unite.

Din nou cetățeanul nostru este în al nouălea cer de bucurie. Cercul vicios în care s-a învîrtit este spart. O asemenea zi a mai trăit numai cînd a obținut pașaportul, crezînd că din acel moment toate grijile au luat sfîrșit. La fel și acum. Un singur "amănunt" ar mai fi de rezolvat: să schimbe și pe pașaport destinația, altminteri, în continuare, nu-l poate folosi.

Din nou, a cîta oară se află la ghișeul Serviciului de pașapoarte pentru a-și formula ultima doleanță din relațiile sale cu această instituție. Firește, este cunoscut acest pașaportar care și-a prelungit viza de ședere în propria țară deja de cîteva ori și de alte numeroase ori a venit cu alte numeroase probleme.

Și acum angajatul de la ghișeu îl ascultă cu relativă răbdare, apoi îi răspunde imperturbabil:

- Să pleci acolo unde scrie pe pașaport !

ŢARĂ FĂRĂ DISIDENŢI, ŢARĂ FĂRĂ LIBERTĂŢI...

In trecut, stalinismul a ridicat funcţia represivă a statului, la un moment dat, pe primul loc.

După ce partidul a lichidat fără nici un scrupul, pînă la ultima, toate formaţiunile politice care-i stăteau în cale, şi-a pus problema de a aduce o oarecare moderaţie funcţiei sale represive. Aceasta, după ce a fost o bună bucată de vreme îndreptată orbeşte şi împotriva unor oameni din păturile muncitoare.

In declaraţiile sale cu caracter oficial, partidul delimitează epoca stalinistă depăşită, de cea prezentă, care ar fi început în 1965, odată cu al IX-lea Congres. Aşadar, partidul îşi retractează o serie de acte, dar pe contrapagina aceloraşi declaraţii nu auzim decît despre "drumul de glorii", "presărat cu victorii", asupra adversarilor fireşte.

O repudiere globală a abuzurilor, crimelor şi metodelor trecutului, în adevăratul sens al cuvîntului, nu a avut loc niciodată. Aceasta ar fi însemnat nu doar rafuiala cu rivalii, pentru care tragerea la răspundere a vinovaţilor în asasinarea lui Pătrăşcanu - aleşi

pe sprinceană - a fost un act de şah-mat politic. (Dar cine răspunde de celelalte asasinate politice ?)

O repudiere globală şi sinceră ar necesita dezvăluirea publică a tuturor principalelor dosare din anii stalinismului. Iar dacă vinovată în ansamblu este epoca, în spatele fiecărei afaceri se află nume. Partidul nu le dezvăluie şi pentru simplul motiv că multe mai sunt încă în actualitate. Dar şi pentru că nu a fost şi nu are de gînd să fie în nici o chestiune sincer pînă la capăt, nici cu membrii săi şi cu atît mai puţin cu poporul pe care-l conduce.

El nu poate fi deschis cu oamenii şi pentru că după o scurtă respiraţie de cîţiva ani - infinitesimală pentru istorie - cu speranţe înşelate în destalinizarea şi democratizarea internă, conducătorii proaspeţi, după ce au făcut curăţenie în jur, au arătat că şi ei cunosc deliciile puterii autocrate şi ale dictaturii personale, aşa cum Gheorghiu-Dej nu-şi permisese, în primul rînd pentru că era din fire ceva mai modest, iar în al doilea rînd pentru că amintirea cultului lui Stalin era prea proaspătă.

Aşadar, descoperind atîtea delicii odată, gustarea lor în tihnă este imposibilă în condiţiile libertăţilor omului şi ale democraţiei autentice. Incît, conducătorii au trebuit să-şi redescopere - ceea ce cunoşteau foarte bine şi înainte - vocaţia stalinistă. Numai ea le poate asigura longevitate politică.

Dar un stalinism reciclat. Pentru că epoca istorică este alta. Contextul internaţional şi el este altul. Participarea ţării la procesul de destindere este o garanţie nu numai a păstrării relativei independenţe, cîştigată în 1964, dar şi o necesitate vitală pentru dictatura personală, de a o pune să lucreze în favoarea menţinerii sale.

De aici şi soluţiile mai umane, comparativ cu stalinismul "clasic", în unele cazuri de disidenţă.

In fond, stalinismul vechi a fost repudiat, pentru a fi înlocuit cu unul nou, mult perfecționat, mai puțin dur, dar tot așa de intolerabil cu orice idee de libertate și democrație.

Noul stalinism este necesar atît pentru exterior, cît și pentru viața internă. El este mecanismul prin care se realizează "unanimitatea" sau mai bine zis, aparența de unanimitate, atît de obsesiv afirmată.

Puterea are obsesia "consensului unanim" tocmai pentru că știe că el nu există. Dar are nevoie vitală să-l afirme pentru a oferi o legitimitate metodelor și atmosferii politice instalate, cultului personalității, stilului dictatorial și autocrat de conducere, faptului că cei ajunși în vîrf, deși muritori și ei ca toți oamenii, cu defecte pe care puterea le-a pus în evidență într-o mai mare măsură decît sărăcuțele lor calități, se consideră infailibili și deasupra oricărei critici.

Toate aceste anomalii de neconceput într-o democrație, nu sunt posibile de menținut decît prin vechea și încercata mașinărie stalinistă: generalizarea caracterului polițienesc al partidului și statului.

Metodele în fond nu sunt schimbate, ci au suferit doar operații plastice.

Se merge cu precădere pe subtilități, pe presiuni psihologice, firește cu risipă de mijloace tehnice moderne și mijloace umane pentru filaj, intimidare etc.

Cînd toate mijloacele au fost epuizate, iar opozantul sau opozanții nu depun armele, se adoptă soluții limită.

Nu numai contextul internațional determină soluții mai elastice, ci și cel intern.

Partidul este conștient că cel puțin în ceea ce privește practica politică a conducătorilor săi, nici pe departe nu există "consensul unanim" afirmat. Numai ei știu cu precizie - ceea ce de altfel poporul vede fă-

ră a avea nevoie de statistici - că mare parte din sacrificiile materiale ale omului muncitor sunt astăzi canalizate spre a umfla aparatul tot mai ineficient şi de aceea, tot mai insuficient, menit să înăbuşe şi să ascundă, tocmai dezaprobarea unanimă, mînia mocnită.

De aceea, cenzura absolută este impusă informaţiei privind orice mişcare de opoziţie sau oricărei critici. Prin metodele "stalinismului clasic", dezaprobarea unanimă, convertită în opusul ei, ar fi şi mai greu de ascuns şi de aceea au trebuit abandonate.

Nu mai există nici partidele sau grupările de opoziţie din anii 1945-1948 , care reprezentau o alternativă de putere prin simpla lor prezenţă în viaţa politică a ţării, pentru că atît democraţia, cît şi libertatea de opţiune fuseseră încă de pe atunci gîtuite.

Cu toate acestea, în locul abandonării totale a stalinismului, el a fost,fie şi prin schimbare la faţa, păstrat.

De ce ?

Intrebarea se pune şi mai persistent, cu cît după trecerea atîtor decenii, România este structural alta. Baza economică şi instituţiile politice ale partidului sunt temeinic stabilizate. Clasele sociale au suferit transformări ireversibile, modul de viaţă este radical schimbat, însăşi mentalitatea oamenilor este alta. Societatea este închegată, cu calităţile şi viciile ei. Evoluţia ei poate fi frînată, metodele pot fi retrograde, totalitare şi despotice, aşa cum sunt cele aplicate în ţara noastră, însă este clar că România nu se mai poate plasa astăzi pe o altă orbită social-politică. Nici conjunctura internaţională, sistemele de alianţe în care este angrenată ţara dar mai ales vecinătatea sovietică de la răsărit nu ar favoriza nici ipotetic o schimbare de sistem.

Aşadar, evoluţia nu se poate desfăşura decît într-un singur sens: spre viitor. Şi într-un singur cadru: cel social dat. Nici o formă a trecutului nu mai

poate fi reînviată.

Din această pricină, opoziția afirmată sau potențială, responsabilă, nu-și poate propune mai mult decît istorice ște este posibil. Posibil, dar mai ales necesar și anume: nu înlocuirea sistemului prin alt sistem, ci dimpotrivă, soluții care să conducă la îmbunătățirea și înnovarea lui. Printre imperativele vremii noastre, în ceea ce privește societatea românească, enumerăm: libertățile democratice pentru toți și în primul rînd, libertatea presei, libertatea de organizare sindicală independentă și celelalte libertăți ale omului ; pluralismul politic în noile condiții socialiste; autoconducerea; democratizarea puterii prin înlăturarea oricărei posibilități de concentrare a tuturor funcțiilor supreme ale țării în mîinile unei singure persoane sau ale unei familii; alegerea președintelui țării dintre mai mulți candidați și întrucît el își exercită funcția pe plan național, alegerea lui să se facă prin scrutin național; exercitarea funcțiilor supreme în stat pe timp limitat; crearea unor organisme independente și a unor forme de control a funcțiilor supreme etc.

Răspunsul la întrebare îl putem afla acum: stalinismul este păstrat nu pentru a împiedica întoarcerea la trecut, ci înaintarea spre viitor, pentru a împiedica progresul social și politic.

Este limpede că puterea personală, conducerea autocrată de tip semi-medieval, nu-și poate asigura domnia pe viață sau chiar ereditară - așa cum își propune implicit - în condiții de libertate internă și de democrație.

Incît, stalinismul li se potrivește ca o mănușă. El este colacul lor de salvare.

Mai este limpede și că sărăcirea vertiginoasă a maselor, care plătesc cu prețul scăderii nivelului lor de trai - de fapt, printr-o reintrare în sărăcie și mizerie - incompetența, impostura, aventurismul economic, capriciile suverane ale conducătorilor, ascunse în spatele frazeologiei despre dezvoltare, ar fi dejucate în con-

diții de democrație, iar răspunzătorii ar fi chemați să dea seamă.

In condițiile de democrație enumerate, forțele sociale și politice capabile să redreseze o economie, cum este cea românească actuală, care sub "înțeleapta viziune a partidului și a secretarului său general" se îndreaptă rapid și sigur spre faliment, ar putea să-și împlinească menirea.

Numai în condițiile de democrație enunțate - în economie, în cercetare, în cultură, în viața politică, în toate domeniile - fiecare om s-ar afla la locul său și nu am avea acel tablou similar cu cel descris de fabulistul Krîlov, cînd lucrurile mergeau de-andoaselea, pentru că cizmarul producea gogoși, iar plăcintarul-cizme.

Stăpîni absoluți pe țară, ca pe o feudă, neostaliniștii români din garda veche și puii lor din generația nouă, ei sunt cea mai reacționară parte a societății românești contemporane, principala frînă în calea unei evoluții normale a țării spre democrație.

Neostaliniștii știu foarte bine că istoriceşte posibil și istoriceşte necesare sunt tocmai acele reforme care urmează să facă din România o țară cu un popor de oameni liberi, cu drepturi democratice, reale, în interior, în numele cărora au militat în grup sau individual atîția oameni, știuți sau rămași anonimi.

De aceea, conducătorii, în virtutea reacționarismului lor și a dragostei lor nemărginite - nu, nu pentru popor - ci doar pentru palatele și funcțiile lor, fac totul (nu degeaba se repetă atît de des: «Să facem totul, tovarăși !») absolut totul, pentru a împiedica prin toate mijloacele, ca ideile privind libertățile constituționale, ideile privind drepturile omului să nu cumva să contamineze și să devină mișcare de masă. Ei știu foarte bine că aceste idei nu sunt un pericol pentru orînduire, ci doar pentru pozițiile lor personale.

Pentru a evita contaminarea și a împiedica din

pornire orice manifestare liberă a spiritului, cu atît mai abitir orice acțiune, instituțiile staliniste nealterate au fost puse la treabă. Astfel s-a putut crea atmosfera unei ocupații polițienești a țării, pe care o trăiește astăzi, fiecare om din România.

Cum ocupația polițienească a unei țări întregi nu poate fi înfăptuită numai de organismele specializate, au fost puse la lucru toate instituțiile suprastructurii.

Partidul însuși nu mai este un partid, în sensul cunoscut al cuvîntului, ci un ordin ierarhizat în supraveghetați și supraveghetori.

După modelul lui, societatea românească de astăzi este organizată după același tipic, cu oameni înregimentați de la vîrsta de grădiniță pînă la adînci bătrîneți, pentru o facilitare a supravegherii.

Supraveghetorii dintr-un anumit moment devin ei înșiși pentru alții niște supravegheați.

Principiul modular al supravegherii în fiecare moment al vieții cotidiene, în viața publică și în cea particulară a fiecăruia, el este cel care crează sentimentul general de frică. Aceasta, la un popor al cărui curaj civic a fost demonstrat în cele mai grele clipe ale istoriei noastre.

Dar nu, curajul civic n-a pierit ! El se află latent, undeva în straturile invizibile ale sufletului și dorinței de înnoire a țării întregi.

Forma și momentul noii lui izbînzi sunt previzibile și reale.

Tovarășu', majestate, domnu', cetățene, meștere, excelența dumitale sau cum vreți dumneavoastră să-ți zic, oricît o înnozi pe unde se subțiază, vezi că pînă la urmă, undeva, ața tot o să se rupă !

București - Copenhaga

martie-oct., 1980

(Urmare din pagina 1)

latea socialistă pe care o edificăm asigură tuturor oamenilor muncii condiții optime pentru pregătirea profesională, pentru însușirea cuceririlor științei și culturii, pentru dobîndirea unui larg orizont de cunoaștere și înțelegere, pentru îmbogățirea continuă a vieții lor spirituale. O expresie puternică a acestor re... o constituie marea mișcare cultural-educativă de n... Festivalul național „Cîntarea României", ajunsă a... la cea de-a treia ediție. Îmbinînd organic, într-o c... ceptie armonioasă, activitatea în producție și activit... tea cultural-educativă și artistică, Festivalul „Cîntare României" s-a afirmat tot mai mult ca o amplă mani festare a muncii și creației socialiste, cadru larg d manifestare a talentelor creatoare ale poporului, d participare intensă a oamenilor muncii la viața spi rituală nouă a țării. Este o nouă confirmare a faptulu că tot ce s-a făurit mai de preț pe aceste meleaguri — atît în domeniul material, cît și în cel al vieții spirituale, al culturii și artei, este rezultatul luptei, muncii, gîndirii și simțirii poporului, al străduințelor sale pentru progres și o viață mai bună. Acestor creații, anii socialismului le-au redat întreaga strălucire, ridicîndu-le pe un plan superior și îmbogățindu-le necontenit cu noi și noi valori.

Partidul și statul nostru acționează pentru ca toate mijloacele cultural-educative de care dispune societatea să slujească mărețului țel al făuririi unui om cu adevărat nou, animat de concepția revoluționară a partidului nostru, luptător neobosit pentru fericirea poporului, devotat trup și suflet cauzei socialismu... și comunismului în patria noastră. Aceasta se m... în felul în care clasa muncitoare, țărănimea, ... tualitatea, toți oamenii muncii din patria noa... fără deosebire de naționalitate, participă la înfă... a politicii interne și externe a partidului și st..., în rezultatele deosebite pe care le obțin în în... rea Programului de făurire a societății socia... ...ultilater dezvoltate și înaintare a României ... comunism.

Stimați tovarăși,

IN CADRUL operei isto... ...ătoul poporul nostru literat... seamă. Putem afirma ...

...

...

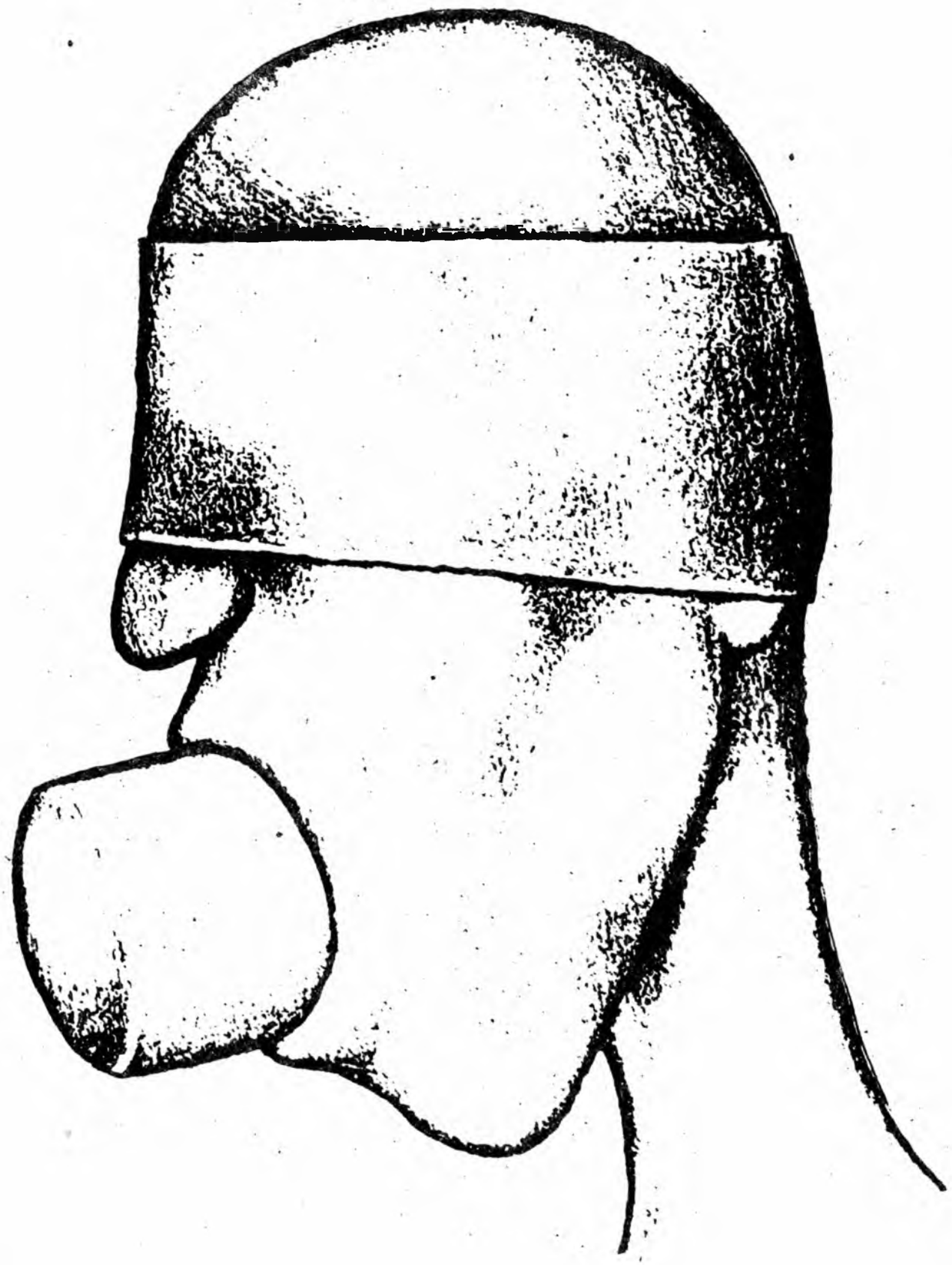

SCURTĂ ISTORIE A PARTIDULUI PRIN BIOGRAFIA UNUI ACTIVIST CARIERIST DE PROFESIE

I

Inlăturarea lui Leonte Răutu din conducerea superioară de partid, cu pierderea tuturor celorlalte funcţii pe care le-a ocupat în paralel, ar putea să pară omului de rînd, cufundat pînă peste cap în grijile sale materiale pe punctul să-l dovedească, aproape un fapt divers.

Aceasta, pentru că în apatia politică de la noi numai nişte evenimente de prim ordin ar mai putea să trezească un interes general, în speranţa fără speranţă de mai bine.

Ori, faţă de ceea ce se petrece în Polonia aproape vecină, înlocuirea unei persoane, fie şi fără precedent prin motivaţia mazilirilor de pînă acum, nu va crea emoţii prea multe. Cu atît mai mult cu cît este vorba şi de Leonte Răutu.

Nici mediile mai sensibile la diversele plecări şi veniri din şi în fotolii cu spătare înalte, în cazul de faţă nu vor fi deosebit de surprinse: plecarea aceasta fusese prevăzută cu mai mulţi ani în urmă, încît ceea ce ar putea să contrarieze, ar fi nu faptul în sine, absolut

normal, cînd o persoană atinge vîrsta pensionării şi nici întîrzierea cu care s-a produs - precedentul în chestiune, fiind binevenit - ci modul cum s-a făcut.

Şi într-adevăr, pare de-a dreptul neverosimil că unui susţinător atît de fidel al tuturor variantelor de stalinism care s-au abătut pe capul poporului nostru, în loc să i se mulţumească şi să i se strîngă mîna la despărţire - eventualele motive ale acestei despărţiri rămînînd strict în familie - i se face pur şi simplu vînt pe uşă afară, fără prea multe menajamente.

Faptul este împlinit, încît acum nici unul din meritele sale care i-au umplut perniţa cu decoraţii, ordine şi medalii la toate prilejurile din ultimele decenii de cînd partidul este la putere, prin nimic exagerate în punerea la punct a societăţii româneşti pentru a arăta aşa cum arată ea astăzi, nu mai au darul să-l ajute cu ceva şi critica "tovărăşească", de fapt beşteleala de partid, să fie înlocuită printr-o strîngere de mînă, de ochii lumii.

De fapt, Leonte Răutu este în felul său un norocos şi de aceasta nu poate să nu-şi dea seama.

Pe timpul dumisale, nu mai departe decît acum vreo trei decenii, aruncarea din barcă se făcea legîndu-se de gîtul împricinatului, etichete ca: "deviator de dreapta", "menşevic", "agent al imperialismului străin", "anticomunist", "reacţionari, profascişti şi fascişti sadea", "napîrcă titelistă", "anticomunismul duce în mod inevitabil la fascism" şi multe alte asemenea mici caracterizări şi pînseuri pe care le-am reprodus de altfel din articolele domniei sale.

Era cît pe-aci să ne scape un amănunt cu totul nesemnificativ şi anume că toate aceste etichete erau într-adevăr legate de gîtul celor aruncaţi peste bord, dar numai după ce în prealabil fusesera scrijelate pe bolovani cît mai voluminoşi ca dimensiune.

Din fericire pentru noi toţi, altele sunt as-

tăzi timpurile, încît prin pocăința care este modul dumisale de a fi, Leonte Răutu va putea să se bucure în tihnă, sperăm, de o pensie de merit.

Altele sunt de asemenea problemele societății pe care le pune în lumină chiar această mazilire.

Una serioasă este cea a conducerii de partid. Se dovedește că ambarcațiunea ei, deja intrată la apă mai demult, nu mai poate fi salvată pur și simplu prin astuparea unor crăpături, ci prin măsuri pe care lumea să le ia eventual drept fără părtinire.

O alta este legată de gravitatea fenomenului emigrației, recunoscîndu-se pentru prima dată într-un document oficial, că a afectat pînă și "meritocrația", deși opinia publică a făcut această constatare nu de ieri-alaltăieri. Din aceeași perspectivă a conducerii de partid, se încearcă a se drege busuiocul, aruncîndu-se vina pe lipsa unei educații "adecvate" a copiilor de către părinții aflați în vîrful piramidei.

La urma-urmei, pe omul muncii îl interesează prea puțin de ce celor mai apropiați membri ai familiei Răutu li s-a făcut lehamite de realitatea socialistă, a cărei dezvoltare multilaterală a fost tămîiată din toate cădelnițele ideologice de care a dispus tăticul, unchiul sau bunicul, în ipostaza de aflător totdeauna la putere. Îl interesează prea puțin, pentru că dacă și el a ajuns să-și ia lumea-n cap, aceasta este din cauză că s-a săturat de sărăcie și cînd încearcă să se cîrpească, mai rău se rupe. În timp ce copiilor unui membru al Comitetului politic executiv al partidului, nu din cauză de leafă sau de lipsuri alimentare li s-a facut și lor lehamite și vor să plece cît mai departe. Spre deosebire de alții care fug de la din ce în ce mai rău la mai bine, ei vor să fugă de la foarte bine la indiferent ce, numai să fugă, aceasta este diferența.

Dar, scoțîndu-l pe Leonte Răutu în fața plutonului și făcîndu-i-se onoarea de a fi primul căruia i

s-a administrat public cuvenita săpunealâ pe tema emigrării unor membri de familie, conducerea de partid vrea să demonstreze că plecarea acestora din țară are loc pe motive naționale și nu pe motive de incompatibilitate a spiritului uman cu dictatura, chiar în condițiile unor privilegii sporite. Ipocrizia nu are limite, dar să-i dăm cezarului ce-i al cezarului: ea se încadrează perfect în stilul cultivat de Leonte Răutu însuși, timp de decenii.

Zăbovind încă un moment asupra Comunicatului ședintei Comitetului politic executiv ca mostră oferită țării asupra gîndirii "profunde" a membrilor lui, se poate observa scoaterea în mare grabă din pălărie a teoriei după care numai lipsa educației comuniste și patriotice din partea "lui tătucu" și "lui mămica" stau la baza fenomenului emigrării. A mai rămas să se propună înființarea unui pension marxisto-dacic, eventual la " Ștefan Gheorghiu ", destinat special tovarășilor fii și tovarășelor fiice, pentru suplinirea golurilor în educația lor politică și patriotică și vom avea tabloul complet al măsurilor eficiente pentru lichidarea problemei emigrației.

Dar nu se suflă nici un cuvînt de ce aerul țării, dăruit cu dărnicie tuturor, ajunge pentru mulți să devină de nerespirat, înăbușitor chiar, încît soluția salvatoare pentru această categorie devine fuga sau cererea de emigrare,numai să ajungă la aer.

Nu se suflă nici un cuvînt, pentru că cei ce patronează sistemul știu că la originea acestei psihoze se află chiar ei, iar de la înălțimea la care se află,scoot nimerit a trage la răspundere întotdeauna pe alții - inclusiv pe cei care fug - niciodată pe ei înșiși.

Fericită vreme cînd etichetele acelea mici de la gîtul împricinaților, confecționate printre alții și de Leonte Răutu, au dispărut în sfîrșit. Nu mai avem decît, acolo, "trădători de țară", "agenți" (ai cui, vom vedea mai departe), dar toate pentru export, ca strugurii aceia mari și parfumați care nu se găsesc pe piață.

Să privim însă lucrurile şi din perspectiva mai largă a unei cariere politice de o longevitate puţin obişnuită, în partidul supus din cînd în cînd seismelor, aruncînd la fund pe unii, scoţînd la suprafaţă pe alţii.

Este chiar de mirare că un membru al conducerii, aproape de aceeaşi vîrstă cu şeful său actual, mai tînăr decît el cu puţin, provenind însă dintr-o cu totul altă sectă - dacă ne-am putea exprima astfel - a putut să supravieţuiască atît de mult timp stelei sale care a apus consecutiv de cîteva ori, pentru a răsări, de fiecare dată din nou.

Leonte Răutu a intrat în rîndurile partidului în anul 1931, probabil pe cînd se afla închis pentru o scurtă perioadă de timp la Doftana.

Această perioadă de început, care coincide cu vîrsta de douăzeci de ani, înaripată de un romantism sincer şi de credinţe avîntate, probabil că este singura pată de lumină în această biografie.

Care era situaţia partidului, în momentul acela, adică în 1931, pentru a ne da mai bine seama de crezul oricărui comunist român, fără excepţie, intrat în perioada ilegalităţii ?

Partidul Comunist din România - este vorba de cel înfiinţat la 8 mai 1921 - nu mai exista, pentru că fusese lichidat: pe de o parte, prin fuga în masă a foştilor socialişti, care fără voia lor se treziseră "afiliaţi" la nişte idei şi interese străine ţării, la partidul socialist - numit acum Partidul Social-Democrat - sau pur şi simplu, fugiseră acasă. Pe de altă parte, liderii, nemaiavînd partid, plecară aproape cu toţii în emigraţie.

Lichidarea Partidului Comunist din România s-a efectuat printr-o operaţie oficială, consemnată eufemistic în lucrările şi discursurile de partid prin formula consacrată ca fiind "înlocuirea în bloc a conducerii partidului" şi care a avut loc la Congresul al IV-lea, ţinut între 28 iunie şi 7 iulie 1928, în oraşul Harkov, URSS.

De fapt, acesta nu mai era un congres al vechiului partid, care încetase să mai existe, ci al unui partid cu totul nou, un partid comunist "exterior". In mod cu totul convenţional, istoricii de astăzi ai partidului consideră că el a avut acelaşi nume de la înfiinţare pînă în 1948, cînd în realitate, el a avut cel puţin patru denumiri distincte. Cu toate acestea, nu se poate face o deosebire clară între ele, fapt pentru care pe cel înfiinţat în URSS, îl vom numi şi noi, în mod convenţional, Partidul Comunist -"exterior", spre deferenţă de cel care a funcţionat în ţară şi care este un partid "interior".

Bazele partidului exterior fuseseră puse iniţial de Troţki şi Rakovski, dar viaţă avea să-i dea abia Stalin, insuflîndu-i spiritul, voinţa şi ţelurile sale.

De aceea Congresul al V-lea, ţinut în 1931 şi despre care se repetă pînă la saturaţie în discursuri sau lucrări istorice că a avut o mare importanţă prin stabilirea stadiului în care se afla mişcarea revoluţionară din ţara noastră, adică în faţa lichidării restanţelor burghezo-democratice, congresul acela - acest lucru nu se spune nicăieri - s-a ţinut la Moscova şi a fost al acelui partid comunist exterior. Insă el întărea supunerea comuniştilor români la tezele expansioniste ale lui Stalin faţă de ţara noastră - exact precum unii boieri, vînzători de ţară se plecau în alte timpuri, în faţa Inaltei Porţi, pentru cîştigarea domniei - teze acceptate de partid, în principiu, prin "afilierea" din 1921 şi negru pe alb ceva mai tîrziu, prin 1923-1924.

Acesta este păcatul originar al Partidului Comunist Român şi oricum ar fi recunoscut cu jumătate de gură, continuă să fie marcat structural de el.

Răscumpărarea poate fi una singură: destalinizarea ţării şi a sa, de sus pînă jos, restituirea libertăţilor confiscate de stalinism şi concilierea ideii de libertate individuală cu aceea de socialism. Restul este pu-

ră demagogie.

Ceea ce iarăşi, în mod eufemistic, exegezele şi discursurile numesc "lupta fracţionistă în partid", datată a se fi desfăşurat în jurul anului 1928, dar ascunsă cu grijă în toate amănuntele ei, este de fapt încheierea unui alt grup, ce-şi spunea în virtutea inerţiei "partid", în interior, o copie fidelă a celui ce activa la Moscova. Faptul este confirmat şi de existenţa unor conduceri diferite, menţionate în lucrările - necoordonate între ele - ale diferiţilor istorici.

Cum însă fiinţă în mijlocul unor realităţi concrete, acest partid "interior" era mai legat de interesele economice ale muncitorimii care refuza însă să-l urmeze în lozincile lui politice. Cauza era aceeaşi slugarnică a servire faţă de obsesiile expansioniste staliniste şi pe care le urma probabil din sentimentul de rivalitate cu partidul exterior.

> «Mişcarea comunistă nu a adus îmbunătăţiri economice muncitorilor - scria exact în 1931 Lothar Rădăceanu, pe atunci teoretician al Partidului Social-Democrat - şi de aceea, ei nu o urmează (...) fiindcă mişcarea comunistă nu este în România o mişcare muncitorească, de clasă, ci în primul rînd, o mişcare politică, pusă în slujba diverselor parole emise de Internaţionala Comunistă. Cînd citeşti manifestele comuniştilor, găseşti în ele, mereu repetate revendicări lipsite de orice interes muncitoresc: "Plebiscitul în Basarabia şi realipirea(ei) la Rusia sovietică", "Dreptul provinciilor noi de a se dezlipi de România" etc., etc. Şi aceasta, într-o vreme de criză şi

dictatură, cînd adevăratele probleme muncitorești au mai puțin decît oricînd un caracter național, cînd ceea ce îi trebuie muncitorimii, sunt în primul rînd: libertate, pîine și muncă».

Reamintim că aceste cuvinte erau spuse nu de un politician burghez, ci de un om politic socialist care, începînd din 1944, știind cum au sfîrșit menșevicii în patria "geniului omenirii muncitoare", a trecut fără nici o ezitare sub ascultarea deplină a partidului comunist, pe care altă dată îl combătuse.

La această dată și în acest partid, înrolat în integritatea sa la toate lozincile și tezele staliniste, a intrat și Leonte Răutu, militînd cot la cot cu ceilalți comuniști pentru dezmembrarea țării și anularea Unirii de la 1918.

Atunci țara era încă liberă și partidul "interior" putea să obțină relativ ușor autonomia, fără constrîngeri prea mari, riscînd eventual doar să i se taie fondurile care i se pompau de la Comintern. Banii au cîntărit probabil mai greu decît sentimentul patriotic, căutat astăzi cu luminarea de toți autorii, pentru a fi scos la lumină.

Pentru toate aceste teze au militat "Scînteia" ilegală, precum și celelalte publicații clandestine ale partidului. Clandestine, pentru că erau antistatale și nu din pricina revendicărilor sociale și economice pe care le conțineau unele din articolele lor.

Cert este că atunci cînd foile sale nu cuprindeau cunoscutele teze staliniste, privind dezmembrarea țării, în "neagră ilegalitate" fiind, partidul se folosea din plin de libertatea presei, a cărei existență, cînd a venit la putere, spunea că n-a avut-o, pentru a o su-

prima el mai uşor.

Leonte Răutu scria în "Scînteia" pe cînd era şeful presei la comitetul central, dar nu reuşise încă să dea la cap tuturor ziarelor relativ independente, într-un articol intitulat «A scri spre a arăta adevărul» - chestiunea se petrecea prin 1946-1947 - că în perioada antebelică,

> "minţile luminate şi clarvăzătoare, dornice să demaşte opresiunea şi să pună în gardă poporul împotriva primejdiilor ce ne ameninţau încă de pe atunci, erau excluse de la dreptul de a se bucura de libertatea scrisului, ca şi de alte libertăţi cetăţeneşti".

Dacă printre "minţile luminate" excluse de la libertatea scrisului în anii antebelici, în ziaristică - pentru că în faţa stalinismului suprimarea libertăţii presei a avut prioritate absolută - erau avuţi cumva în vedere Tudor Teodorescu-Branişte, B. Brănişteanu, Eugen Relgis, Constantin Titel-Petrescu (în calitate de publicist), Ştefan Baciu, Ion Vinea şi mulţi, foarte mulţi alţii, lucrurile aveau să stea exact invers, pentru că cine anume avea sa le rupă în modul cel mai brutal pana şi să-i condamne la închisoare sau exil, dacă nu chiar echipa de propagandă a partidului, în care un loc de frunte avea Leonte Răutu ?

Dar în acel articol, prin "minţile luminate" excluse de la libertatea scrisului în anii antebelici, autorul se avea probabil în vedere, cu modestie, pe sine şi pe alţi colaboratori ai "Scînteii" ilegale.

Cu toată "neagra ilegalitate" şi "exclude rea" de la libertatea scrisului, însuşi Leonte Răutu a putut să editeze în perioada antebelică, o seamă de foi, printre

care una mai importantă, denumită "Antena", după cum a putut să scrie neîmpiedicat în mai multe ziare.

Să-l fi ferit gîndul pe cineva să scoată o foaie cît timp "libertatea presei" era patronată de Leonte Răutu și de urmașii lui de astăzi !

De ce "Scînteia" apărea ilegal, "Scînteia" al cărei redactor era Leonte Răutu ?

Răspunsul la această întrebare, partidul nu l-a dat pînă astăzi. Este vorba nu de generalități despre "prigoană". Ci unul concret, eventual utilizînd libertatea presei pe care partidul a cîștigat-o pentru sine, excluzînd, de data aceasta el, pe toți ceilalți de la ea.

Răspunsul putea să se concretizeze printr-o antologie de articole, comentarii, apeluri, note, reproduse toate din "Scînteia" ilegală, dar exact așa cum au fost publicate, fără mistificări de moment.

O asemenea antologie, absentă pînă astăzi din biblioteci, ar fi edificatoare pentru oricine dorește să cunoască trecutul de luptă al partidului, direct din texte originale și nu din interpretări și biografii romanțate.

Din păcate, o asemenea antologie nu are șanse să apară. Pentru că ea ar fi dovada motivelor pentru care "mințile luminate" din Partidul Comunist din România au fost nevoite să-și publice manifestele în clandestinitate și pentru care Partidul Comunist Român de astăzi n-ar admite nu trei ani de existență legală a Partidului Comunist din România, dar nici măcar o zi și pentru care ar confisca tot ce acesta ar tipări, dînd pe mîna securității pe oricine ar îndrăzni să mai publice încă o dată "Scânteia" din anii treizeci.

II

Simultan cu activitatea sa de redactor șef al "Scînteii" ilegale, Leonte Răutu îndeplinea încă din acei

ani și funcția de responsabil al secției de propagandă și agitație a comitetului central, îndrumat direct de șeful său care era Iosif Roitman, devenit după 23 August, Kișinevski.

In 1940, emigrat în URSS, probabil odată cu Ana Pauker, Leonte Răutu redactează emisiunile postului de radio Moscova în limba română*.

El s-a aflat în URSS în perioada războiului, după ce partidul "exterior", lichidat de Stalin în urma valului de represiuni din 1937-1938, trebuia de urgență refăcut.

Și într-adevăr, o grupare exterioară - pentru că "partid" ar fi prea pretențios să i se spună - lua ființă în jurul Anei Pauker.

Stalin nu mai avea nevoie de acest " partid" pentru a-l remorca la carul pretențiilor sale teritoriale față de România, pentru că și le realiza, de această dată pe căi militare, ci pentru a "staliniza" România, cu alte cuvinte a o transforma în ceea ce limbajul politic, utilizat de occidentali numesc prin imaginea metaforică supărătoare, dar în același timp uimitor de exactă, într-un "satelit".

Această grupare va sosi la București după 30 august 1944, data intrării trupelor sovietice în capitala țării. Gruparea s-a alăturat partidului " interior ", dezbinat și el de diverse rivalități și lupte interne. Ele

---

* Ca și în cazul lui Leonte Răutu și carierele celorlalți conducători de partid și de stat, aproape fără excepție, cuprind popasuri, mai de lungă sau mai de scurtă durată, la diferite academii politice, ideologice sau militare sovietice, însă biografiile lor, atunci cînd apar pe undeva, se feresc ca de foc să le menționeze .

culminaseră cu înlăturarea și asasinarea lui Foriș, care pînă la acea dată ocupa funcția de secretar general.

Conducerea a fost preluată de un triumvirat. Unul dintre cei trei, era și Constantin Pîrvulescu, pe care Dej l-a urmărit după aceea cu ranchiuna sa, tocmai pentru că la un moment dat îi stătuse în cale.

In orice caz, în jurul lui Dej era strîns un grup destul de compact care abia aștepta să preia puterea în partid.

La data cînd majoritatea liderilor partidului se mai aflau încă în închisori, Stalin le pregătise un dar de preț: el obligase partidele de guvernămînt din România antebelică - Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național Liberal - să accepte o viitoare coaliție guvernamentală împreună cu comuniștii, ca preț al acceptării de către el a armistițiului dorit de România. In felul acesta a obținut partidul comunist "interior", în numele său și al fratelui său geamăn din URSS, încheierea Blocului Național Democrat la 20 iunie 1944, act similar introducerii piciorului în deschizătura unei uși, în momentul cînd din partea cealaltă, cineva depune rezistența, pentru a o forța în etapa următoare să se deschidă definitiv *.

Conferința partidului, din 1945, consfințește preluarea puterii prin investitura sa cu funcția supremă, de către Gheorghiu-Dej, însă majoritatea în conducere o reprezentau totuși "exteriorii", care îl puneau astfel

---

* Despre această condiție a lui Stalin scrie A. Simion, în lucrarea sa «Preliminarii ale actului de la 23 August», Editura «Dacia», 1979, răsturnînd și alte afirmații ale partidului despre felul cum a "condus" pregătirea și înfaptuirea actului de la 23 August, fapt pentru care cartea a fost retrasă de pe piață.

în permanență în minoritate: Ana, Luca, Teohari Georgescu, trecut pe pozițiile acestora, Miron Constantinescu, Iosif Kișinevski și Leonte Răutu.

In timp ce o luptă surdă începuse să se desfășoare între cele două partide, reunite în mod artificial prin voința lui Stalin, șefii propagandei partidului, în dorința de a o scoate pe Ana Pauker cîștigătoare, orchestrează întîiele articole delirante, țintind formarea primului cult al personalității unui activist din interior (pentru că, în paralel, se lucra la cultul personalității lui Stalin) în persoana Anei Pauker.

Din numeroasele exemple care pot fi date, ne vom limita totuși la cîteva pasaje, dintr-un lung articol redacțional și care, foarte bine, putea să fie semnat chiar de personajul central al însemnărilor de față:

> «Vorba ei exprimă învățătura cea mai înaltă, pe înțelesul tuturor. Ascultîndu-i la mitinguri glasul răspicat și plin de hotărîre, vibrînd de marea ei înțelepciune, de adînca ei dragoste de oameni, fiecare o simte aproape - ca și cum i-ar vorbi numai lui, despre viața lui, despre nevoile lui - fiecare o ascultă cu sufletul la gură, îi soarbe vorbele, gîndurile, pentru că știe că ceea ce spune toavarășa Ana, îi deschide mintea, îi luminează drumul și îi călăuzește pașii spre un trai mai bun, spre o viață cinstită și demnă. "După ce o asculți pe tovarășa Ana, pleci mai luminat, atîtea să afli de la ea!", spun oamenii. Tovarășa Ana e azi ministru de externe al RPR, al unei țări libere, independente și suvera-

ne, în care trăiește un popor stăpîn pe soarta lui. Ea este, în același timp, unul din conducătorii de frunte ai PMR. Fierbintea ei dragoste de patrie străbate ca un fir roșu, întreaga ei activitate, întreaga ei luptă...» etc.,etc.

Manea Mănescu

In ceea ce o privea pe Ana Pauker, ea n-a putut să guste prea multă vreme din bucuriile delirului, pentru că în momentul în care Stalin s-a convins că stalinizarea țării puteau s-o ducă la bun sfîrșit tot atît de bine și conducătorii din partidul interior al lui Gheorghiu-Dej,se hotărî să termine încă o dată și pentru ultima oară, cu această diviziune: interior-exterior.

Stalin avea fobia intelectualilor, a femeilor și evreilor, ne-o spune Svetlana Alilueva, fiica lui, în scrierile ei publicate în exil. Neșansa Anei Pauker era că îndeplinea două condiții din trei. Astfel că n-a mai apucat să se bucure de promovarea de la poziția de " învățătoare a poporului " la un post universitar mai acătării sau chiar să ocupe un fotoliu în Academie, care a rămas vacant pînă prin zilele noastre.

Cu un miros politic ce i-a servit întotdeauna, nici n-a apucat cumpăna să se aplece bine în favoarea lui Dej, că Leonte Răutu a și făcut un salt spectaculos și salvator, din barca Anei Pauker și a companiei acesteia, în cea în care se afla formația lui Dej.

Cum obiectivele politice rămăseseră practic neschimbate și mai rămăsese vacant și locul ideologilor maziliți, cum era și un mînuitor versat al tuturor sofismelor ideologice, necruțător în limbaj și neiertător cu adversarii politici, Leonte Răutu era omul cel mai potrivit de a dirija destinele presei, literaturii, ale ideologiei în general.

Așa a supraviețuit el întîiului apus al stelei sale, care în curînd răsări din nou.

Astfel "obsedantul deceniu" care a început în 1948, s-a desfășurat sub patronajul direct al lui Leonte Răutu, care răspundea de întreaga activitate de presă și edituri.

De ce să-i acordăm merite care nu-i revin ?

Deceniul negru a fost o creație colectivă a tuturor staliniștilor aflați la putere. Dar merite incontestabile îl recomandaseră pe Leonte Răutu deja, ca pe un patron care putea să stalinizeze cultura românească, așa cum nimeni altul nu putea s-o facă în locul lui.

Intr-o perioadă mai scurtă de trei ani, participase personal la "denunțarea" - termenul îi aparținea - celor ce urmau să fie lichidați. Citățm: "I-am denunțat și-i denunțăm pe reacționarii, profasciștii și fasciștii sadea din tabăra istorică".

"Denunțarea" reprezenta faza întîi, după care urma faza a doua, de care răspundea Teohari Georgescu în calitate de ministru de interne.

Direcțiile de acțiune erau schimbate rapid. Intre timp, alături de Vasile Luca, tot pentru prima fază, Leonte Răutu mai dirijă campania împotriva: "elementelor reacționare, anticomuniste și antisovietice din Partidul Social-Democrat". Eticheta de "menșevic", pe care n-a trebuit s-o utilizeze decît cel mult o dată sau de două ori, pentru a-l fi făcut pe oricare cititor, nu numai pe împricinat, să simtă cum îl trece un fior de gheață prin șira spinării, era similară unui verdict. Cu atît mai mult, cu cît urma o listă de nume, în fruntea cărora se afla Constantin Titel-Petrescu, Președintele Partidului Social-Democrat, care refuzase să se supună "unificării" cu forța, iar în urma lui se aflau miile de oameni care îl urmaseră și ale căror

nume le avea deja Teohari Georgescu.

S-a scris destul de mult pînă acum despre "obsedantul deceniu" în literatură, dar s-a scris foarte puţin sau aproape deloc despre faptul că rafuiala stalinistă cu literatura a început numai după ce s-au încheiat ultimele socoteli cu libertatea presei.

La începutul anului 1948, în presă era deja "ordine" perfectă.

De ziua presei sovietice, la 5 mai 1947, Leonte Răutu scria: "Noi suntem mîndri de adevărata noastră independenţă: noi nu depindem de nici un patron".

Pînă la această dată, alături de Iosif Kişinevski şi cu concursul lui Teohari Georgescu, Leonte Răutu participase la închiderea tuturor gazetelor care nu depindeau de patronul său, pe care totuşi îl avea şi încă existent peste graniţă.

Au fost închise gazetele partidelor de opoziţie şi cele care, după modelul antebelic, erau editate de ziarişti şi scriitori fără apartenenţă la un anume partid politic, şi odată cu ele au fost închişi şi numeroşi gazetari.

Ei aveau "vina" de a fi avut memorie mai bună - mai ales că nici nu trecuse mult timp de atunci, vreo doi-trei ani - şi a-şi fi amintit de "normativele" din timpul dictaturii lui Antonescu, angajîndu-se în apărarea libertăţii presei, ca una din cele mai de preţ libertăţi cucerite la 23 August 1944, fără de care însuşi actul istoric realizat de toţi reprezentanţii naţiunii îşi pierdea semnificaţia lui reală. Dar 23 August devenea tot mai mult un monopol exclusiv al stalinismului.

Astfel a fost arestat şi condamnat Tudor Teodorescu-Branişte al cărui "Cuvânt liber" din epoca antebelică şi "Jurnal de dimineaţă" de după 23 August au reprezentat una din cele mai strălucite manifestări ale spiritualităţii româneşti în domeniul presei, afirmînd dreptul la libera expresie, în pofida oricăror oprelişti.

In fața celor care prin Branişte se răfuiau de fapt cu niște idei universal valabile, nu mai contase că în "Cuvîntul liber" el luase apărarea unor comuniști aduși în fața tribunalelor, inclusiv a Anei Pauker care vorbea fără să roșească de evidența că îmbrăcase o haină de împrumut, despre tradițiile de la 1848, despre Tudor și Horea, dar pe de altă parte, participa la toate represiunile.

Pe Branişte nu-l speriase nici o amenințare. Ca un autentic Don Quijotte, el se mai lupta cu morile de vînt, apărînd libertatea și independența ziaristului, cînd văzuse că nu există dialog, ci ordin și cînd mulți deja depuseseră armele.

Fulminantul pamflet din "Jurnalul de dimineață", îndreptat împotriva celor care în locul discuțiilor libere, de principii, aveau o singură replică: "Nu admit!", publicat încă în 1945 - pamfletul purta chiar acest titlu, "Nu admit !"- a provocat furia "Scînteii". Și pentru că probabil, unul dintre cei vizați prin acest pamflet era chiar Leonte Răutu, la palmaresul creațiilor de presă ale acestuia din urmă s-au adăogat și atacurile la adresa lui Tudor Teodorescu-Branişte.

Astfel, marele nostru ziarist a părăsit poate ultimul cîmpul de luptă, ca un autentic erou al bătăliilor pentru libertatea presei. Il așteptau ani grei de închisoare.

S-au petrecut atunci în România întîmplări altă dată de neconceput. Noi n-am avut o inchiziție medievală la timpul ei, dar a dat peste țara noastră în timpul stalinizării ei. Ziariști și scriitori condamnați la ocnă pentru "crima" de a-și fi exprimat în scris opinia sau de a-și fi luat singuri libertatea presei, consfințită pentru toți în 1848: Vladimir Streinu, Vasile Voiculescu, Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, Ștefan Nenitescu, Ion Caraion...Lista este foarte lungă. Radu Demetrescu-Gir fusese chiar condamnat la moarte și comuta-

rea pedepsei s-a în făptuit cu mare dificultate. Pentru ideile lor socialiste, exprimate în articole de presă, au fost condamnaţi Mircea Florian, Alexandru Claudian - unul dintre profesorii universitari semnatari ai celebrului memoriu adresat mareşalului Antonescu - I.R. Şomuz, G. Spina şi mulţi alţii. Nu mai menţionăm numele unor scriitori şi ziarişti cărora începînd de atunci li s-a impus o tăcere care la unii a durat toată viaţa.

Acele episoade semnifică însăşi punerea în lanţuri a "Cuvântului liber" de altă dată. Scoaterea lui la lumină în 1964, pentru un scurt timp, nu a modificat qvoul presei, aşa cum a fost el fixat atunci.

In 1948, cînd au fost scoase primele decoraţii cu "Ordinul Muncii", printre primii care l-au primit pentru sectorul de cultură erau Leonte Răutu şi Sorin Toma.

Pentru faptul că a fost un adevărat deschizător de drumuri, făcînd azi posibil orice, de la desfiinţarea la un ordin a organizaţiei profesionale a ziariştilor (sub pretextul înfiinţării unui sindicat, de fapt, o fantomă) şi pînă la statutul de slugi impus profesionaliştilor condeiului jurnalistic, de la posibilitatea de a se lichida peste noapte de către patronii cei noi a oricărei publicaţii, sub orice pretext, pînă la înlăturarea brutală şi interzicerea accesului la mijloacele de informare a oricărui profesionist sau neprofesionist al cuvîntului scris sau vorbit care are de exprimat o opinie critică, pentru toate acestea şi pentru multe altele, Leonte Răutu merita şi acum un ordin. Eventual, unul nou, de pildă, "Ordinul Inchiziţiei Socialiste"

Gongul de inaugurare a "obsedantului deceniu", dat de la secţia de propagandă a comitetului central, s-a putut auzi prin intermediul "Scînteii" în toată ţara. Atunci, la început de an 1948, Sorin Toma, redactorul-şef

al cotidianului, publica panegiricul "Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei. Răsfoind volumele lui Tudor Arghezi".

Despre acest moment al ofensivei jdanoviste asupra culturii s-a vorbit îndeajuns, deși tînăra generație care dorește eventual să cunoască textul în original, constată că nu-l poate obține de nicăieri.

Printre numeroasele concluzii la care autorul acestui atac ajungea, erau și aceastea: "Urmînd evoluția păturii proaspete a burgheziei noastre, Arghezi a ajuns să strecoare publicului cititor o adevărată contrabandă de droguri, stupefiante, afrodisiace și otrăvuri spirituale".

Sau: "Conținutul ideologic al poeziei lui Arghezi (dezgustul de viață, scîrba și ura față de om, pesimismul, misticismul, cultivarea a tot ce e bolnăvicios, căutarea morții) nu are în sine nimic original și nimic național (sic!). In epoca monopolurilor imperialiste, acest conținut ideologic reprezintă marfa standardizată pe scară mondială a artei burgheze decadente. Importul acestei mărfi în țara noastră e pentru poporul nostru tînăr și dornic de viață, același lucru, ca odinioară, pentru China, importul de opiu: instrument de paralizare și de robire spirituală".

Cheia era însă scara de valori, pe a cărei cea mai de sus treaptă se aflau Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, de unde trebuiau dați jos: "Aceasta înseamnă că trebuie să încetăm a ne mai prosterna în fața scării de valori estetice pe care ne-a lăsat-o moștenire burghezia. Trebuie să revizuim cu curaj, în lumina gîndirii noastre științifice și a sufletului nostru reînnoit, toate sentințele pozitive sau negative date de burghezie, cu privire la artiștii români

și străini, de azi și de ieri".

Scara cea nouă de valori, purtînd girul aceleiași secții de propagandă, era gata preparată. Pe treapta cea mai de sus, se afla acum A. Toma care scria poezii inspirate de cuvîntările Anei Pauker, precum această mostră de nivel artistic, intitulată, "Azi țara ta e casa ta": "Inalț-o an de an c-un cat / Cu mari spre răsărit, fereşti / Cu toți vecinii, bun fîrtat, / Să ospătezi și să muncești.// S-o faci mîndrețe de sălaș / Al bunei stări și bucurii/ Gînd rău de-i pune vreun vrăjmaș,/ Sar toți din jur și-l vom zdrobi".

Iar asemenea strofe, neincluse în operele pentru posteritate ale autorului lor (și păcat!) l-au recomandat pe scriitorul care abia se anunța, Aurel Baranga, pentru o carieră de succes: "11 zile ne despart / Pîn-la 28 de mart./Cei care muncesc ogorul / Sunt stăpîni și au viitorul./ Dreptul vostru-l apărați / Soarele cînd îl votați !/ 10 zile ne despart / Pîn-la 28 de mart./ Cine vrea drept de odihnă / Viață bună, viață-n tihnă/Va vota pentru popor / Soarele liberator./ (...) Tineri, aveți drept la vot!/ Spuneți gîndul vostru tot: / - Gîndul nostru-al țării e,/ Vom vota cu soarele ! / (...) Doar o zi ne mai desparte / Pîn-la 28 de marte / Tot poporu-ntr -o suflare / In această dimineață / Să voteze pentru soare / Fiindcă soarele e viață !"

Tot atunci s-a dat și semnalul combaterii cosmopolitismului, personal de către Leonte Răutu, printr-un studiu amplu, publicat în revista teoretică a partidului "Lupta de clasă". Una din principalele direcții de atac era filozofia românească, iar dintre filozofi, Lucian Blaga.

Astăzi, se știe ce a însemnat acea ostracizare a filozofului și poetului.

Desigur, aberațiile acelui deceniu au fost demult depășite, iar epoca nu se mai bucură de nici o îngăduință în materie de politică culturală, firește, nici cel puțin din partea celor mai fervenți staliniști.

Ceea ce nu se mai poate face astăzi, chiar și prin întoarcerea cu spatele la acel deceniu, este anularea caracterului lui de precedent. A. Toma nu mai este un poet, nici cel puțin un nume propriu, ci un fenomen literar care recidivează cu fiecare nouă etapă parcursă, firește la un nou nivel, corespunzător stadiului la care se află în acel moment întreaga noastră cultură.

Fiecare etapă îl repudiază pe A.Toma cel precedent, străduindu-se să-l așeze pe locul rămas vacant, pe A. Toma cel nou, al său. In epoca lui Gheorghiu-Dej, pe acel loc a stat Mihai Beniuc. In vremea noastră, s-a cățărat voinicește Adrian Păunescu. Numai că, în timp ce la precursorii lui, problema era numai a scării de valori, la angrosistul nostru apare un element în plus: milionul, adică spus mai pe șleau, prostituția literară.

In felul acesta, poate fără să fi vrut, Leonte Răutu este și un autentic precursor, un clasic în viață. Nepoții pe care i-a ținut acum vreo treizeci de ani pe genunchi, spunîndu-le povești și poezioare juste despre "bunicul" Stalin, despre "unchiul" Jdanov, între timp s-au făcut mari, unii chiar prea mari și cu o banderolă roșie și alta tricoloră peste piepții lor lați, recită aceleași poezii, doar cu numele proprii schimbate.

Da, fără un precursor ca Leonte Răutu, la urma urmelor n-ar fi fost posibilă nici ofensiva ideologică din 1971, care a renăscut la o nouă treaptă a spiralei spiritul anilor cincizeci . Incît, astăzi, nu disgrația, ci considerația trebuia să i se acorde.

Atunci, după o oarecare eclipsă, steaua lui începu din nou să răsară.

III

In ultimul deceniu, aflat deja rector al Academiei "Ştefan Gheorghiu", nu putea să-i scape lui Leonte Răutu amănuntul cît roata carului, că îndeplineşte un rol căruia i-am putea spune "decorativ".

Dar se complăcea în acest rol, mai ales că avea alăturea, exact cu aceeaşi funcţie "decorativă", pe Ştefan Voitec. Acesta din urmă, prezent în mai toate apariţiile publice ale conducerii de partid, dar întotdeauna mut, înfrumuseţa - şi mai continuă să frumuseţeze, chiar şi după absenţa sa neîntîmplătoare care a durat mai multe luni - cu ţinuta sa agreabilă, dar mai ales prin ceea ce reprezintă ca simbol, monoloagele de partid, rostite către supuşi. El este adus ca argument în carne şi oase, la vedere - la vederea străinătăţii, mai ales ale aceleia în care partidele socialiste şi socialdemocrate deţin puterea - precum că problema unificării partidelor clasei muncitoare, a "clarificării ideologice ", cum se numeşte la Bucureşti lichidarea mişcării socialiste din ţara noastră, ar putea să constituie un "exemplu demn de urmat" de Europa. Numai că între Şt. Voitec şi toţi ceilalţi membri din suită se află întotdeauna umbrele socialiştilor aruncaţi în închisori.

Spre diferenţă de Şt. Voitec, L. Răutu a slujit ca un fel de ilustrare vie în ochii celor interesaţi, a faptului că oameni din rîndul celor trecuţi întotdeauna la "şi alte naţionalităţi", participă la procesul decizional superior. Figurant şi el, ca de altfel toţi din suită, apariţia lui făcea bine tot ca obiect de export. Mai ales că prin prezenţa unui evreu în conducerea superioară de partid, paravanul era asigurat şi pentru orice manifestaţii, măsuri sau indicaţii secrete care oricîtă doză de naţionalism sau şovinism ar fi conţinut, păreau mai greu de numit pe adevăratul lor nume.

La Academia "Ştefan Gheorghiu", Leonte Rău-

utu a urmat lui Miron Constantinescu, reabilitat ca frondă postumă față de Gheorghiu-Dej.

Insă unde erau zăpezile de altă dată ?

Miron Constantinescu stătea zile întregi în cabinetul său, apatic și distrus de nenorocirile pe care destinul le hărăzise familiei sale, fără să dorească să vadă sau să vorbească cu cineva. Din cînd în cînd, mai chema pe cîte un decan sau șef de catedră.

Venirea lui Leonte Răutu în fruntea Academiei a fost similară unei adevărate revoluții în existența celei mai importante instituții de învățămînt a partidului. Ea trebuia transformată într-un institut de învățămînt superior și a fost transformată.

Acest om care știe să rîdă, alternînd sobrietatea cu o glumă de bun gust dacă era nevoie, deschis metodelor celor mai avansate de predare, deschis relațiilor cu toate marile instituții de învățămînt atît din est cît și din vest, oare el a fost cel care a lansat campania jdanovistă împotriva "cosmopolitismului" ? Nu se poate : la mijloc trebuie să fie o neînțelegere !

Oare acest om cu o ținută într-adevăr academică, contrastînd în mod țipător cu ticurile verbale de activiști de raion ale unora din prorectorii care se țin după el ca o umbră, oare acest intelectual, dovedind o înțelegere superioară a problemelor contemporane de filozofie, economie, relații internaționale, invitînd mereu la spargerea dogmelor de către atîția prizonieri ai unor teorii anacronice, oare el să fie acela care l-a țintuit la stîlpul infamiei pe Blaga, l-a interzis pe Ion Bărbu, l-a mustrat chiar și pe Călinescu, cel care de timpuriu, făcuse destule concesii ? Nu, desigur, este vorba despre un cu totul alt om.

In Academie nu este loc pentru cadre didactice pe puncte, moștenite de la vechea școală "Jdanov"! Și ca să demonstreze că nu este îngăduitor cu incompetența, acestora li s-au găsit locuri de muncă corespunză-

toare pregătirii. Este adevărat însă că la Facultatea de ziaristică a scos un incompetent și a adus deodată, pe trei posturi de prodecani, trei nulități.

"Cepeca"- institut de perfecționare model! Nu o lozincă, ci o realitate. Programe comune cu ONU, participări la conferințe și sesiuni internaționale, gazdă a unor dezbateri de prestigiu. Inițiative editoriale? Bineînțeles ! Academia este vizitată de somități din domeniul științelor sociale din toată lumea !

Doriți să intrați la rector? Cabinetul lui este deschis tuturor. Doriți să plecați în străinătate ? Nici un cadru didactic nu poate fi refuzat. Nu contează că un specialist ca profesorul Grindea a plecat și nu s-a mai întors (Și cu benzina plătită de instituție !) Mai greșește și "tovarășul" Rautu în aprecieri, dar oricum, nu în tineri poți avea încredere, ci tot în oameni de la 1950.

Librăria ? Numai cei care disprețuiesc în sinea lor cartea, pot ține o librărie sub scară, ca pe o servitoare. O sală de cursuri să fie transformată în librărie ! Și se făcu.

Dar clădirile vechii școli de geniu nu par ele oare depășite și nepotrivite ca destinație ? Firește ! Buldozerele fură puse în funcțiune și în timpul cel mai scurt incinta deveni un șantier. Curînd, un hotel modern, un mare restaurant - unde, în ciuda legendei care circula, fapt confirmat de studenți, mîncarea era mizerabilă - se ridicară pe dealul Cotrocenilor. Clădirea principală de învățămînt, monumentală dar prost concepută în interior, se înălță și ea. O realizare într-adevăr valoroasă în această clădire: una din cele mai bune biblioteci de științe sociale din țară, cu un bogat fond de carte și cu o modernă sală de lectură.

Peste programul său și așa încărcat, din proprie inițiativă rectorul ține o prelegere. Să asculți un orator cu adevărat strălucit, nu-i este dat oricui și

nici prea des. Acest orator este Leonte Rautu ! Păcat că nu a ținut un curs la postuniversitari, ziariști sau diplomați. De ce unii oameni nu și-au arătat public laturile cele mai frumoase ale personalității lor, ci dimpotrivă, anume cele care i-au făcut dezagreabili ? Din această categorie, din păcate face parte și fostul rector al Academiei "Ștefan Gheorghiu". Cîți știu oare că este - sau mai bine spus, a fost - unul dintre cei mai talentați oratori pe care îi avem, astăzi cînd primi secretari ai comitetelor județene de partid parcă sunt anume aleși numai din rîndul acelora care nu sunt capabili să facă un elementar acord gramatical, iar adevărații oratori tac ?

Nu, hotărît, nu! Nu acest om a interzis culturii să fie cultură și presei să fie presă !

Și totuși...Un frig te pătrunde și pe timp de vară în această centrală ideologică a partidului.Ceva indefinit dezvăluie pînă la urmă adevărul: toate aceste aparențe de modernizare, de la metodele audio-vizuale, "participative", laboratoare de stiințe sociale, ziare-școală etc. sunt o acoperire a acelorași dogme înghețate de demult. Uneori aveai impresia că arborînd o aliură "descuiată", Leonte Răutu în sinea sa își făcea cu ochiul. Prin felul cum vorbea și cum lăuda și pe cine lăuda, parcă voia să spună: «Zadarnic susțineți voi că față de vremea aceea, pe cînd scandați:Sta-lin-Sta-lin sau Ana-Lu-ca-Gheorghiu-Dej, timpurile s-au schimbat. Nu,s-au schimbat doar personajele lozincilor. Vor trece și ele, vor veni altele. Dar pînă atunci...»

Nu cred însă ca fostul rector să fi avut cel puțin acest curaj, de a ironiza măcar în sinea sa situația în care se instalase.

Cel puțin în ceea ce îl privea personal, vremurile erau însă altele. Dacă în trecut prin poziția pe care o ocupase mulți ani în șir, de el depindea să determine unele schimbări în bine în folosul țării și nu-și

puse umărul decît la rău, acum nu mai putea interveni decît cel mult în schimbarea ambalajului unor mărfuri prăfuite. Cînd putea sa facă ceva n-a făcut. Din romantismul revoluţionar de la 20 de ani n-a mai rămas nimic.

Cer iertare dacă în cele ce urmează voi vorbi despre semnatarul acestor rînduri.

Cînd, la un moment dat, adus într-o stare vecină cu disperarea de situaţia generală din ţara noastră, am criticat în presa occidentală o serie de aspecte: cenzura presei şi cenzura literară, monopolul persoanelor din fruntea partidului asupra informaţiei interne şi internaţioanle şi manevrarea acesteia în interesul lor personal, lipsa unor drepturi ale omului ca acelea de a se putea asocia în sindicate libere sau de a circula liber, cultul personalităţii, ireverenţios chiar şi faţă de numele ţării, l-am pus pe Leonte Răutu, în calitatea pe care o aveam atunci, într-o situaţie incomodă. Poate chiar în faţa unei încercări: de a dovedi că într-adevăr el, rectorul, nu era una şi aceeaşi persoană cu inchizitorul presei şi culturii din perioada 1947-1953. O putea face simplu, stătea în puterea lui, stabilind un dialog, cum se spune, de la om la om. Ar fi fost de datoria lui.

Dar nu numai că nu am avut o întrevedere cu preşedintele ţării, asupra căreia circulau la un moment dat zvonuri insistente şi despre care continui să fiu întrebat şi astăzi de unii români din exil, dar nici rectorul, cel puţin el nu a avut curiozitatea unei întîlniri. Intîlnirea între oameni presupune un dialog, ori atît L. Răutu cît şi N. Ceauşescu sunt structuraţi la fel, pentru « Nu admit ! »

Da, prin pamfletul său, Tudor Teodorescu-Branişte avea să caracterizeze şi societatea anilor '70.

Şi pentru că dialogul, schimbul de idei nu au fost admise, semnatarul acestor rînduri a fost dat pe

mîna securității, pe stradă și în relațiile cu oamenii. Și mai ales în comisia de anchetă al cărei leit-motiv era: « Ești un agent imperialist ! » Ulterior, pentru că partidul are o experiență bogată în folosirea libertății presei "burgheze" în scopurile sale, într-o fițuică pe care o editează sub firma unor exilați fără nume - uite unde este valuta forte scoasă din sudoarea muncitorilor!- fițuică răspîndită gratuit pentru că nu o cumpără nimeni, s-a schimbat puțin refrenul și am devenit "agent sovietic".

Voi recunoaște aici - și ei știu asta -că sunt agentul opiniei publice din țara noastră, "agentul" poporului român, calitate pe care mi-o revendic cu autentică mîndrie.

Deci, toată această fizionomie deschisă, de om disponibil înnoirilor, era la Leonte Răutu de fapt o grimasă. Ea l-a ajutat sa mai supraviețuiască încă o dată.

Unul din ultimele sale gesturi de supraviețuire, deosebit prin spectaculozitatea sa, mai ales că a fost și spontan, ivit dintr-un fler de maestru, al unui clasic în viață al tuturor fofilărilor, s-a petrecut la tribuna Congresului al XII-lea al partidului.

Atunci cînd Constantin Pîrvulescu a arătat cu degetul spre toată mascarada ce i se înfățișa de atîtea zile, demonstrînd că integritatea și curajul nu au limită de vîrstă și de poziție de partid, ai cui pumni au fost introduși în gura vorbitorului cînd acesta abia dacă apucase să rostească vreo trei-patru fraze ? Cine a strigat, ca în pamfletul lui Braniște, «Nu admit!» ? Unul din ei a fost și vechiul jdanovist, Leonte Răutu.

El a demonstrat pînă la capătul vieții că existența sa s-a bazat pe o necontenită minciună, că tot ce a scris, chiar și puținele rînduri drepte pe care cu greu le poți depista în puținele sale articole, au la bază tot o minciună. Ca și în acest paragraf din articolul «Arma cea mai ascuțită a partidului», "Scînteia", joi 6 mai 1948:

« Trebuie să dăm rolul ce i se cuvine criticei și autocriticei. Mai avem încă destui tovarăși cărora le este frică de critică și mai ales, de autocritică. Mai avem, îndeosebi printre unii tovarași intelectuali, tendința de a declara "tabu" unele persoane ».

Ce puteți zice de asta ?

Nici un ideal, în afara celui de a sta cît mai mult într-un fotoliu de conducere nu l-a animat. " Și asta-i cam demultișor poveste...", cum ar fi spus poetul. Numai oameni care probabil cred sincer în ideile lor - sinceri în rătăciri și sinceri în trezire - din categoria cărora s-a dovedit că face parte Constantin Pîrvulescu, exemplu mai ales pentru generația de conformiști ridicată în ultimele decenii, printr-un act dramatic pot să-și renege malformația și trecutul stalinist.

Acum s-a sfîrșit și cariera politică a "tovarășului" Răutu.

Cînd va rămîne numai cu sine însuși, și-ar putea aminti de fabula genială despre un lup care se înecase cu un os și despre pasărea care i-a făcut acel pustiu de bine de și-a introdus capul în gura lupului, pentru a nu-l lasa să dea ortul popii. Iar cînd pasărea și-a cerut răsplata, lupul i-a réplicat simplu că a și primit-o prin aceea că n-a făcut "Haț!" pe cînd se afla cu ciocul în gura sa.

Cînd va rămîne deci numai cu sine însuși, stingînd lumina și astupînd telefonul cu o pernă-pentru că și ferestrele pensionarilor de partid au ochi iar telefoanele lor, urechi - să mulțumească fierbinte lui Dumnezeu, dacă mai are ȳreunul, că asemenea lupului din fabulă, partidul l-a răsplătit și pe el regește prin faptul că nu l-a înghițit de tot.

... Ci a fost numit "şef mare" peste «Crucea Roşie».

Aarhus - Danemarca
sept. 1981

EA
şi EL

LA ÎNCEPUT A FOST CONDUCĂTORUL

După noua geneză partinică, la început a fost conducătorul, al cărui nume nu poate sta alături decît de cel al unor fenomene naturale sau sociale:

« I Cea-u-șes-cu-Pe-CeR-e ! »

La urmă a apărut și România. La coada lozincii. Numele țării este amintit cu o oarecare condescendență doar în măsura în care de fapt se are în vedere că există pentru funcția de președinte și pentru a se accentua și mai mult valoarea perenă a noului idol.

În sfîrșit, contemporanii au fericirea să cunoască scopul final al edificării României, pe care strămoșii care se sacrificau pentru ea, nu-l bănuiau.

« I Partidul-Ceaușescu-România »

Nu spune nimic tuturor celor care comandă mînarea a mii și mii de oameni pe traseele " vizitelor de lucru", în piețe publice sau pe stadioane, ca și celor care execută cu zel sarcinile trasate de guvernatorii de partid, spectacolul subdezvoltării pe care îl oferă

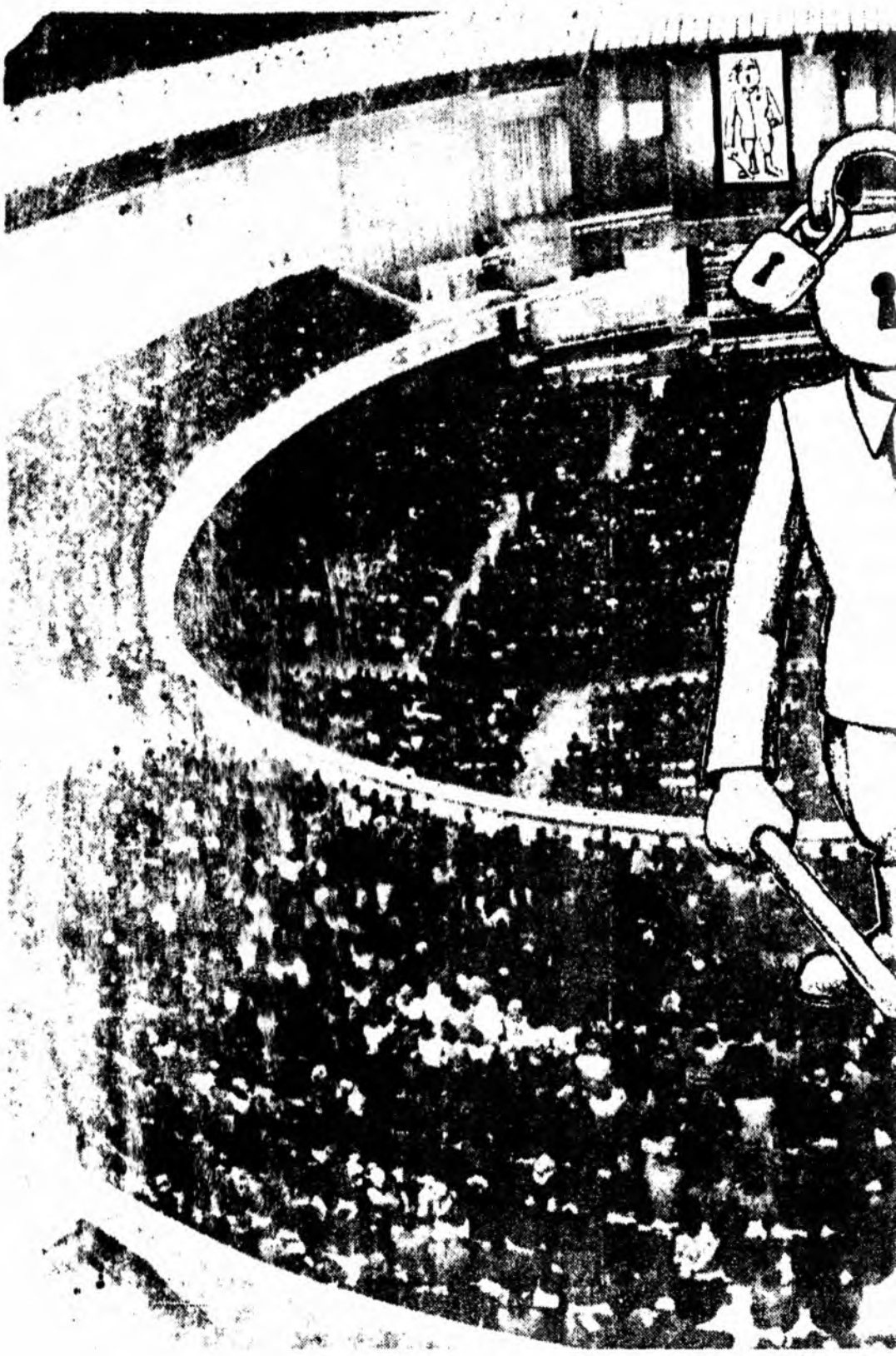

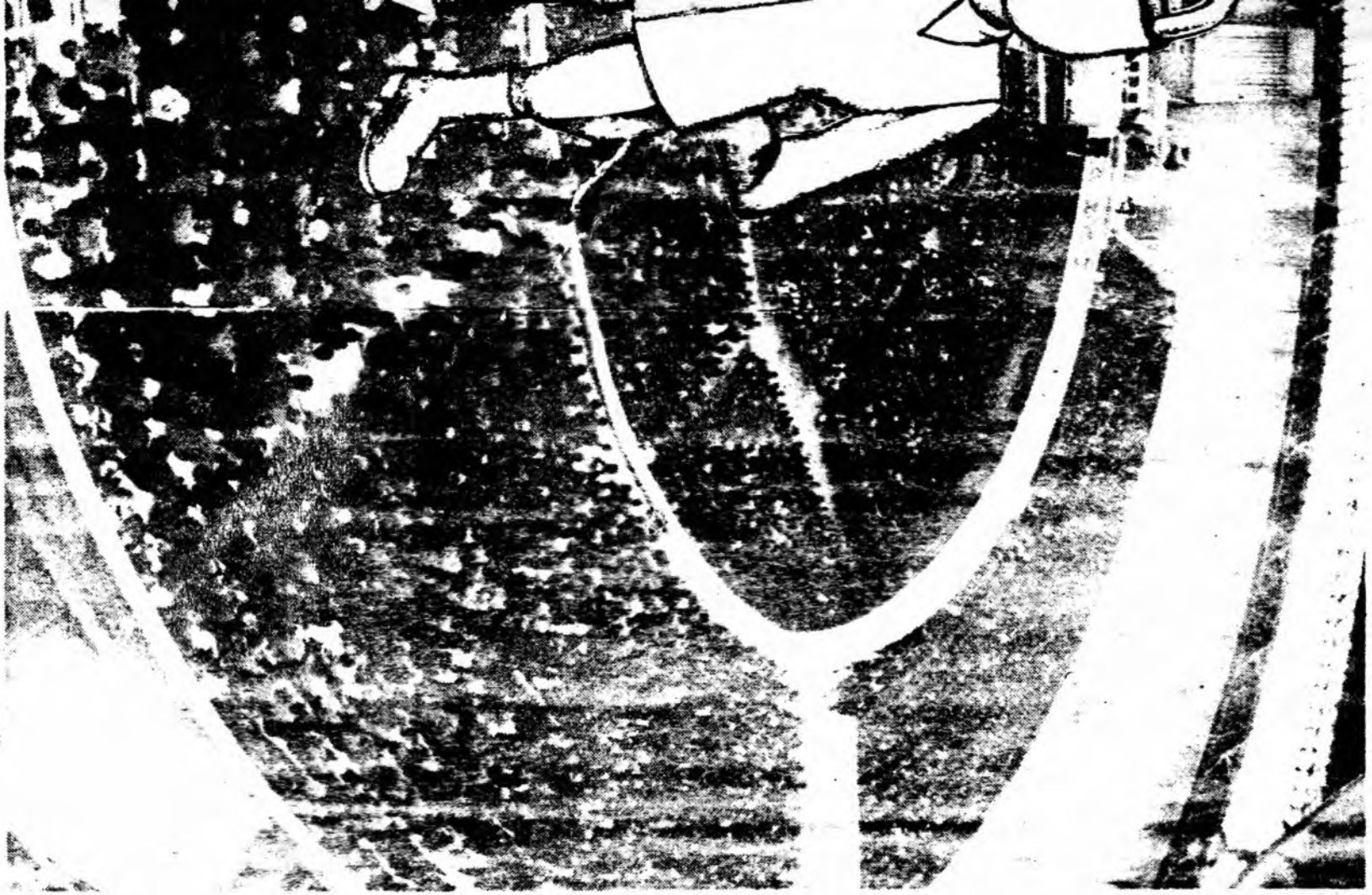

toată această adulare obținută prin constrîngere și deci mincinoasă în totul ?

Poate chiar dacă le spune ceva, se merge în continuare « înainte, spre viitorul luminos al patriei » , încît spectacolul entuziasmului din sarcină, al cărui semnal îl dau mai întîi "echipele de zgomote", discret amplasate în mulțime, continuă:

« Stima noastră și mîndria: Ceaușescu, România ».

Viitorul va avea la dispoziție sute de pelicule documentare, pentru ca generațiile de mîine să realizeze întreaga dramă pe care în realitate o trăiește astăzi poporul român.

Există pentru viitor - aș spune, din nefericire - și filmul celui de-al XII-lea Congres al partidului, bineînțeles "curățat" la milimetru pentru ca să nu se zărească în prezidiu chipul lui Constantin Pîrvulescu, devenit personalitatea numărul unu a congresului, după critica adresată puterii personale și caracterului de înscenare a acestui for, în care, parcă manevrați pe sfori, delegații nu făceau altceva decît gimnastica jos-sus și sus-jos, scandînd acea penibilă poezioară în două versuri:

« Ceau-șescu-re-a-les,
la al doișpelea congres! »

Va exista acel film, una din probele, nu ale subdezvoltării, ci ale stadiului de sălbătecire în care a fost aruncată viața politică românească de la 1971 încoace. Previziunile Rozei Luxemburg privind degenerarea instituțiilor politice într-o țară care lichidează democrația, s-au adeverit din nefericire tocmai în țara noastră. Mergem nu înainte spre civilizație, ci înapoi spre o neo-barbarie. Civilizația nu este cantitatea de oțel pe cap de locuitor, cum vor unii specialiști în toate să ne convingă, decît poate în ultimul rînd.

Înainte de orice, civilizație înseamnă liberta-

te, printre care și libertatea cetățenilor de a refuza să strige și să scandeze ceea ce nu doresc și să refuze acest lucru fără teamă.

Realitatea românească actuală dovedește cît de departe este țara noastră de acest stadiu.

Autenticul stadiu de civilizație va fi atins de poporul nostru atunci cînd va părea o absurditate să se scandeze numele unei persoane, indiferent care va fi aceasta. Singurul nume posibil de rostit ca o închinăciune, singurul nume care ne unește pe toți, români sau neromâni, care am văzut lumina zilei la Carpați, Dunăre și mare și care vorbim limba lui Neculce, Bălcescu și Eminescu și recunoaștem acest spațiu geografic drept patrie, este cel al României.

Autentica stare de civilizație o vom atinge numai atunci cînd va fi posibil ca nici un alt nume, în afara numelui țării, să nu fie scandat.

Totul, în afara țării este supus efemerului, mai ales omul care, indiferent ce crede despre sine, este muritor. Realitate simplă ca ziua, la care s-ar putea adaoga și constatarea că numeroase țări cu partide comuniste la putere au trăit, după dispariția conducătorilor a căror primă grijă a fost cultul propriei persoane, tardiv, dar ireversibil, momentul adevărului, descoperindu-se și ireparabilele daune materiale și morale aduse societății de acest cult.

Se poate prevedea de astăzi acel moment, a cărui venire poate fi întîrziată, dar nu și evitată.

El se află fatalmente la orizont, cum soarele se pregătește să răsară.

CITEVA CUVINTE "OBSCENE"

In anul 1979, mijloacele de propagandă din ţara noastră au făcut mare zarvă mare, în jurul unei aniversări.

Cum spre diferenţă de alţii, care stau foarte prost în privinţa aceasta, noi o ducem din sărbătoare-n-aniversare şi din miting în adunare, la un moment dat trebuia să se găsească ceva care să vorbească despre măreţele fapte din fragedă pruncie ale sărbătoritului.

Zicala, după care cine caută găseşte, s-a adeverit şi de data asta. S-a găsit aniversarea manifestaţiei de 1 Mai 1939 din capitală, de la ţinerea căreia tocmai se împlineau 40 de ani.

Organizatorul ei să fi împlinit la vremea aceea vreo 21 de ani, dar ce maturitate politică, ce activitate avea în urma sa, dacă fusese un revoluţionar precoce încă de la 14 ani, cînd alţii de acelaşi leat, mai jucau încă ţurca în praful de la ţară.

Toţi harnicii condeieri, puşi şi cu această ocazie ca şi în alte dăţi pe treabă, s-au întrecut pur

și simplu pe ei înșiși, deși tarifele redacționale au rămas de treizeci de ani aceleași: 270 de lei pentru articolul de specialitate la maximum, dublat dacă cei care au dat din gură sunt niște personaje cu cheag.

Un tînăr din vremea noastră - ce este drept, ceva mai puțin precoce, pentru că la acea dată avea circa treizeci de ani - și-a propus să marcheze și el această aniversare. Dar într-un mod original.

Și-a propus deci ca exact în acea zi să organizeze și el o manifestație.

Domiciliat la Galați, el lucrase pînă cu puțin timp înainte la abatoare.

Se descurcase binișor pînă atunci. Își făcuse o mulțime de relații, doar foarte mulți oameni sunt oricînd interesați să aibă pe cineva unde trebuie, pentru a-i aproviziona cu produse proaspete de măcelărie. Pe cei mai mari și mai tari din localitate, băiatul îi servea la domiciliu și îi servea bine, dacă unele soții îl așteptau chiar cu o bizară nerăbdare...Nu se putea plînge că a dus-o greu. Dimpotrivă...

Și totuși...Ce-l nemulțumea pe acest tînăr, încît s-a decis să nu mai trăiască în mijlocul acestei realități cu familie cu tot ?

Ce-l nemulțumea sau nu, fapt este că s-a decis într-o bună zi să părăsească țara.

A parcurs și el aceleași etape, ca toți ceilalți oameni decișI să plece.

Din acel moment, întreaga lui viață a luat o întorsătura neașteptată. Cursa cu obstacole, aflată în fața oricărui candidat la emigrare, a fost trecută și de el, pînă într-un anumit punct nici mai greu, nici mai ușor decît au depășit-o toți necunoscuții săi tovarăși întru plecare.

Tînărul nostru obținuse însă din partea Serviciului de imigrare al Statelor Unite dreptul de stabilire în această țară, cu condiția să obțină un pașaport, pe

care urma să i se aplice o viză. Dar tocmai paşaportul îi lipsea, iar la un moment dat i s-a comunicat chiar că cererea sa i-a fost respinsă.

Măcelarul din Galaţi bănuia că dacă s-ar căciuli cu "Să trăiţi, tovarăşu'!", tot nu avea să ajungă mai departe de Curtici. Se decise atunci să ia, cum se zice, taurul de coarne.

Pentru că auzea şi citea peste tot - doar numai despre asta se scria în ziare şi se vorbea la radio şi televiziune - că la 1 Mai 1939, un tînăr frumos, viteaz şi revoluţionar, viitorul prototip al omului nou, a organizat o demonstraţie atît de mare, şi-a spus că dacă în epoca aceea de dictatură de dreapta s-a putut aşa ceva, cu atît mai abitir astăzi, cînd în Constituţie scrie că există libertate, o demonstraţie ar putea avea loc, ba ar putea fi primită de autorităţi cu bucurie, mai ştii ? Poate chiar şi presa şi televiziunea vor veni să o consemneze. Deşi nu avea nici o pretenţie la publicitate.

După ce reflectă un timp la experienţa sa foarte puţin încurajatoare cu paşaportul, se gîndi totuşi, că nu trebuie să aibă chiar aşa încredere în cele scrise în Constituţie, care sunt trecute, acolo, de ochii lumii.

Mai văzuse el destui naivi care au luat în braţe articolele din Legea fundamentală despre drepturile lor şi care, pînă la urmă, au păţit-o urît de tot. Nu, nu este felicitat şi lăudat ca mare organizator oricine îşi propune să pună pe roate o demonstraţie, fie ea şi de 1 Mai, dacă doar nu este vorba de demonstraţia de la 1 Mai 1939.

Dar nu voia nici să renunţe la idee. Tot nu avea ce pierde: afară din slujbă fusese dat, încît numai el şi nevasta ştiau cum se descurcă cu copiii, care nu ţin cont că nu ai leafă. Şi nu renunţă. Dar se decise să demonstreze de unul singur.

Locul: Piaţa Republicii, chiar în faţa palatului.

Ziua: 1 Mai 1979.

Tema: « Tovarăşi conducători, respectaţi Constituţia ţării ! Respectaţi Actul final de la Helsinki ! »

Scrise cu litere mari şi groase pe o placardă această lozincă-idee , gîndită şi compusă de el.

Cu toată libertatea scrisă în Constituţie şi cu toate că manifesta pentru o idee generoasă, ştia că n-o să poată face doi paşi cu apelul lui, mai ales în Piaţa Republicii, sub nasul comitetului central, pe unde mişună păzitori bine dotaţi cu tot ce trebuie, împotriva oricui i s-a urcat la cap democraţia.

El îşi propusese totuşi să traverseze piaţa şi să ajungă pe trotuar, între cele două porţi laterale din faţa fostului palat regal. Pancarda lungă de trei metri voia şi trebuia s-o împlînte pe gardul din fier forjat, între două bare mai groase care se găseau cam la aceiaşi distanţă.

Cine-l cunoaşte pe Graur, ştie că din fire, este un bărbat ambiţios. La fel şi atunci, din momentul în care şi-a propus . ceea ce de fapt părea o curată naivitate sortită eşecului, trebuia să-şi atingă ţinta. Este un fapt controlabil de oricine se îndoieşte de adevărul lui: mai uşor ajunge un membru de partid în uşa altarului, ca mitropolit, decît un contestatar, cu o lozincă în mînă, în poarta Consiliului de Stat.

Îşi propuse deci, să acţioneze în aşa fel, încît să nu dea greş. Pentru a nu greşi, trebuia studiat bine terenul.

Pentru cîteva zile consecutiv, cetăţeanul nostru deveni clientul braseriei "Cina", de unde a supus unei atente observaţii piaţa sau, după expresia lui, populaţia de "ginitori" în civil şi în uniformă, extrem de numeroasă în acel perimetru.

La un moment dat, avu foarte limpede sentimentul zădărniciei proiectului lui. In timp ce un glas din interior îi şoptea să se lase păgubaş, un altul îl

îndemna însă să persevereze.

După multe ore, constată ca putea să găsească o ferestruică de timp şi un mod anumit de a-şi atinge ţelul. Era doar 1 Mai, cînd chiar şi în cazul că nu va avea loc o manifestaţie organizată, un cetăţean cu o pancardă nu avea cum să stîrnească suspiciunea.

In ziua de 1 Mai 1979, totul părea calm şi fără probleme. Aşa şi era.

In Piaţa Republicii, un tînăr din Galaţi, pe nume Graur, cu un placaj în mînă, pe care se scria cu totul altceva decît aveau să citească la momentul potrivit puţinii trecători de la ora aceea, placarda lungă de trei metri, lată de aproape un metru, traversă piaţa pe lîngă Biblioteca universitară şi ajunse imediat în punctul pe care şi-l fixase cu minuţiozitate dinainte.

Soldaţii de gardă se aflau la extremităţile împrejmuirii, ofiţerii în civil nu se aflau în clipa aceea acolo, ci doar nişte patrule înarmate care abia se depărtaseră.

Aşadar, se ridică pe postamentul de piatră al gardului înalt, smulse hîrtia care masca adevăratul text şi o înălţă cît putu de sus. Avu timp să o şi fixeze.

Cîţiva trecători, foarte puţini, se opriră curioşi şi citiră: « Tovarăşi conducători, respectaţi Constituţia ţării ! Respectaţi Actul final de la Helsinki ! », dar se îndepărtară speriaţi.

Pe neaşteptate, imediat în momentul următor, în piaţă se produse agitaţie. Apărură ca din pămînt mai mulţi bărbaţi în civil şi cîţiva militari, deodată, toţi în faţa lui. Iar el se crezuse singur, chiar uşor dezamăgit şi temător că nu va fi luat în seamă de nimeni. Scopul lui era tocmai să atragă atenţia asupra cazului său.

Bine instruiţi pentru cazuri "speciale", în numai cîteva minute "băieţii" rezolvară cu cinste şi devotament exemplar ambele obiective aflate în faţa lor:

1) Să dea jos corpul delict care avea forma unei pancarde, cu o lozincă huliganică pe ea, scrisă cu litere mari; 2) Să fie înhățat făptașul și trimis pe "filieră".

In stare de arest, cetățeanul Graur din Galați a fost deferit operativ justiției. In cinstea zilei de 1 Mai 1979, i s-a dat o condamnare de trei luni, pentru...N-ați ghicit. Zadarnic vă veți bate capul să ghiciți, de aceea, citez din hotărîrea judecătorească: «Pentru proferarea de cuvinte obscene», într-un loc public.

Cele trei luni, Graur le-a ispășit la Canal.

Scumpul său interlocutor închipuit, din momentul dialogurilor purtate doar în gînd, n-a vrut să se despartă de el pînă nu l-a învățat puțin minte, să mai demonstreze de 1 Mai. După aceea, i-a dat un picior în spate, picior dorit fierbinte și de primitor..

Ultima dată pe Graur l-am văzut - de ce să mint deloc întîmplător - în Gara de Nord, cînd luase trenul de Viena, de unde urma să plece în continuare spre ținta finală.

Erau patru oameni, dacă și pe ținci îi socotim ca atare. Patru oameni cu trei geamantane. Și cu ce mai era pe ei, pe timp de vară. In afara propriei lor tinereți și a propriei lor tării de a răzbi în viața cea nouă, nu mai aveau nici un fel de avere. De prin fundul buzunarelor, prin care demult bătea vîntul, abia dacă mai putuseră încropi pentru niște mezeluri, ca să nu le plîngă copiii de foame pînă la Viena.

Dar erau fericiți. In special, Graur. Intristător de fericiți !

Sărmană țară care-ți alungi copiii, fie ei și băieți simpli, dintr-o bucată, precum gălățeanul nostru. Copiii tăi cei mai curajoși, cei mai frumoși! Este revoltător ca părăsindu-te, să se bucure așa !

Nici cel puțin acest dar de adio, acest ultim dar, nu mai ești în stare să-l obții: o lacrimă de la fiii pe care ți-i izgonești cu vitregie pentru totdeauna ?

La plecare, Graur a vrut să-mi facă un dar şi acesta a fost un sfat, la care am reflectat după aceea, dovadă aceste rînduri: « Cît mai rămîneţi pe-aici, mi-a spus el, aveţi grijă să nu le strigaţi să respecte Constituţia şi Actul final de la Helsinki, să nu vă acuze ca şi pe mine de proferarea unor cuvinte obscene ! »

ECATERINA PE COLENTINA

Pe schema de funcții a socialismului, postul Ecaterinei chipurile nu mai există.

La noi însă, pentru că suntem în toate în frunte, a fost realizată cu mari sacrificii o copie.

Și tot pentru că ne aflăm în fața unui miracol românesc, copia a făcut ca originalul să pălească din toate punctele de vedere, chiar și de invidie.

Potiomkin, care răspundea de sectorul propagandă la curtea majestății sale, "tovarășa" Ecaterina a II-a a Rusiei, patentase un procedeu în exclusivitate: în timpul călătoriilor de "lucru" ale "șefei" spre litoralul Mării Negre, unde avea un palat, cum s-ar zice astăzi, că avea "în folosință" o "vilă", aranjase să se profileze în zare, pictate iscusit pe carton, niște sate înfloritoare, arătînd "celei mai iubite fiice a poporului rus" din secolul al XVIII-lea, viața nouă pe care o ducea "harnica țărănime iobagă" din vremea sa.

In lunga ei călătorie în timp, dar mai ales în spațiu, de la Palatul Petergof pînă pe malurile Colentinei, copia a căpătat multe nuanțe, complet noi, care me-

rită toată atenţia.

Astăzi, pentru "vizitele de lucru" doar un Potiomkin nu mai face faţă. O armată întreagă asudă, aranjînd traseul, în timp ce alţii se ocupă de oamenii muncii- foştii iobagi, eliberaţi - care în semn de recunoştinţă şi "adîncă preţuire", vin singuri, nesiliţi de nimeni, cu două şi trei ore înainte, unii cu portretele la zi, alţii cu flori, să scandeze numele binefăcătorilor lor.

Spre deosebire de Ecaterina a II-a a Rusiei, titularii curţii noastre au meritul incontestabil de a avea o origine sănătoasă, neaoşă, nu germanică, precum era originalul. Dar la fel ca şi ea, unul din ei produce în orele libere, literatură, cu precădere poezii, care să servească drept model de angajare, oricui se închipuie poet, din care pricină, una se cîntă la radio de două ori pe zi.

Spre diferenţă de Ecaterina care era numai literată, independenţii şi suveranii poporului nostru sunt specializaţi în absolut toate domeniile, încît indicaţii de cea mai mare valoare pentru istorie, emană şi iradiază zilnic asupra ţării întregi.

O atmosferă culturală efervescentă caracterizează palatele Bucureştiului, ca altă dată Petresburgul. Ea este simbolizată prin literele mari, de-o şchioapă, de abecedar, ale maşinilor de scris, utilizate pentru orice text, destinat a ajunge sub ochii înalt tovarăşiilor lor.

Soarele de pe cer are chiar şi el pete, numai juna curte ţaristă a Bucureştiului este imaculată.

Un mic neajuns umbreşte totuşi această perfecţiune: ea îşi joacă cu atîta dăruire şi seriozitate rolul, încît a ajuns ca din cînd în cînd să mai şarjeze, oferind, desigur, fără voia ei, impresia unei parodii tragi-comice.

Ecaterina Rusiei o făcea pe liberala, purtînd corespondenţă cu Voltaire, dar cînd a auzit de gîndire liberă în ţara ei, a urlat de s-a zguduit palatul, acu-

zînd statele Americii de Nord, iar din acele țări, pe Franklin, de sursă a ideilor de libertate.

Pe Radișcev, care într-o carte intitulată " O călătorie de la Petersburg la Moscova", țintuise la stîlpul infamiei ordinea iobăgiei și mizeria existenței cotidiene a țăranilor, printr-un decret imperial - era să spun, prezidențial - ea l-a deportat în Siberia, de unde, scriitorul s-a întors după mierlirea matroanei.

Răzmerița lui Pugaciov a tulburat-o însă cel mai tare și a făcut-o să țîțîie de frică. Firește, toate forțele militare ale imperiului au fost puse în mișcare și pînă ce urgia n-a fost înăbușită în sînge, după cruzimea la modă, doar atunci, nu și-a căpătat augusta liniște.

Țarismul românesc cochetează și el cu unii din Voltairii vremii noastre, mai ales dacă se nimerește să ajungă în fruntea unor țări, ba mai vorbește despre umanism și de pace, la mitinguri pe care și le comandă prin telefonul "scurt", ca și de atîtea alte idei mari.

Dar să nu audă că vreuna din ideile despre libertățile și drepturile individuale ale omului care cuprind tot mai mult lumea, a prins rădăcini cît de firave în interiorul țării, că se face foc !

Vai și amar va fi de cei care au îndrăznit să le dea viață !

Istoria, desigur, nu se repetă niciodată, ci doar se autopastișează.

Nevoia "vizitelor de lucru" vine din sentimentul de insatietate la adulare. Scandările organizate în loc să potolească setea de preamărire, au darul să o facă să crească.

Punctul "forte" al acestor "vizite" este salutarea plebei, proces care se desfăşoară - firește, pentru o perspectivă largă - de sus.

Realitatea, vizionată înaintea discursului, trebuind să creeze premisele unei bune dispoziții, nu poate să fie decît bună. Pentru aceasta, ea este cu înalt simț de răspundere partinică bine aranjată. Realitatea trebuie să pară cît mai izbutită şi pentru că, de fapt, este emanația creatorului ei şi care coboară pînă la ea. Totul se raporteaza de la stăpîn la supus.

Altminteri, o deplasare pe teren, în adevăratul sens al cuvîntului, al unui om interesat s-o cunoască aşa cum este ea şi nu mistificată, s-ar desfăşura fără itinerarii prestabilite, incognito, fără gălăgie şi lozinci, în prezența specialiştilor, a celor interesați şi a

presei și în haine reale de lucru, nu de operetă.

"Inspectorul" pare să nu suporte nu cînd lucrurile merg prost - pentru că și cu voia și fără a sa voie nimeni nu le poate face deocamdată să meargă altfel, nici chiar descîntate cu înalte indicații prețioase - ci atunci cînd realitatea a fost prost mascată.

Există numeroase elemente de presiune care îi introduc pe diverșii responsabili în viteză, cînd se anunță o vizită de lucru și nu rareori îi fac chiar să-și piardă și capul.

Se povestea, de pildă, că într-un județ, unde se raportase cu mult timp înainte încheierea recoltării păioaselor și unde pe traseul unei "vizite" se afla o mare suprafață nerecoltată încă, întrîndu-se în criză de timp, șefii locali au rezolvat problema dînd foc lanurilor. Desigur, evenimentul nu a răzbit în presă.

Asemenea reacții locale, similare cu panica, vin din teama de a nu-l vedea pe stăpînul absolut, că nemulțumit de oamenii săi - de sine nu se întîmplă niciodată să fie nemulțumit - se apropie de "pomul cu vrăbii" și începe să-l scuture, pentru a asigura o "rotație" a păsărelelor de pe crengile de sus pe cele de jos.

Chiar și un slujitor atît de versat al tuturor patronilor pe care și i-a schimbat, ca Leonte Răutu, pe cînd era rector la Academia "Ștefan Gheorghiu", chiar și el era cuprins de nervozitate, nu-și găsea liniștea și locul cu cîteva zile înaintea vizitei șefului de partid pentru inaugurarea noii clădiri a Academiei " Ștefan Gheorghiu". Atunci, rectorul i-a pus pe decani și pe șefii diverselor catedre să facă repetiții, postîndu-i în fața panourilor în laboratoare să-i dea lui explicațiile respective și după aceea să facă repetiții între ei.

Tot atunci, Leonte Răutu și-a amintit că studioul de televiziune didactică al Facultății de ziaristică, aflat într-o clădire anexă, trebuie să funcționeze în no-

ul edificiu, pe traseul vizitei. Știa rectorul ce știa si anume, că dacă patronul său o să-și vadă chipul pe un ecran de televiziune, se va declara mulțumit.

Deși un studiou de televiziune, fie el și didactic, nu se bate din palme mai ales cînd nu fusese prevăzut inițial în proiectul construcției, au fost mobilizate forțe din interior și din exterior, a fost decupat un zid, au fost chemați tehnicieni din televiziune și în circa o săptămînă studioul a fost gata.

In ceremonialul adulării impuse, pregătirea psihologică se pare că este luată tot mai mult în calcul, pentru ca nu cumva mitizarea la care se muncește cu atîta chin de ani de zile de către aparatul de propagandă, să se prăbușească într-o clipă în contactul nemijlocit al omului de rînd cu niște oameni ca neoamenii.

Nu se mai ține cont de nimic în organizarea repetițiilor, nici de posibila degradare a situației în ridicol.

In perspectiva aceleiași vizite pentru inaugurarea noii clădiri a Academiei, studenții, cursanții și cadrele didactice am fost cu toții scoși în holul cel mare de la parterul clădirii și la intrare. Erau acolo profesori universitari, profesori doctori, conferențiari, lectori, asistenți, din toate domeniile științelor politice, care au avut un prilej în plus să tragă anumite concluzii la aplicarea practică a științelor lor, după situația în care ei înșiși se aflau.

După "așezarea în dispozitiv", cum se exprima în limbaj militar unul din oamenii de partid care nici ca prorector nu ajunsese încă să învețe acordul dintre subiect și predicat, a urmat repetiția propriu-zisă. E a a constat în trecerea unui alt prorector, agitîndu-și mîna în aer printre rîndurile de cursanți și de cadre didactice care au răspuns cu urale puternice.

Nu a scăpat nimănui nici nota de comedie a scenei, nici tonul pe care dacă l-am numi cinstit, s-ar

chema . de "luare peste picior" a strigătelor de ura.

Lucrurile s-au repetat după același tipic și în ianuarie 1978, cînd șefului de partid și de stat i s-a decernat un dublu titlu de doctor în cadrul serbărilor care au durat o lună, cu prilejul împlinirii vîrstei de 60 de ani.

Și cu această ocazie, repetiția a constat în cunoașterea "dispozitivului" de așezare pentru a doua zi. Cu multe ore înainte, a doua zi, de la poartă pînă la intrarea în clădire au fost aduși, firește, cu pancardele și portretele de rigoare și oameni ai muncii din capitală.

La inaugurarea clădirii, era toamnă, timpul era frumos, încît orele de stat în picioare afară erau relativ ușor de suportat.

In schimb, în acea zi de 24 Ianuarie 1978, cînd "Scînteia" scria în editorialul său enormitatea, conform căreia Unirea Principatelor - sărbătorirea căreia de altfel era amintită în presă în treacăt - trebuia privită prin prisma aniversării șefului de partid și de stat, pe dealul de la Leu era un timp mohorît și geros, care pătrundea pînă la oase.

Ca deobicei, "oamenii muncii din capitală" au fost aduși cu multe ore înainte de sosirea coloanei oficiale, încît cum stăteau pe loc, după vreo trei sferturi de oră mai toți începură să joace pe loc de frig, iar pînă la terminarea festivității unii erau rebegiți de-a binelea. Corul mai mult clănțăni din dinți, scoțînd aburi pe gură decît scandă: "Ceau-șes-cu-la-mul-țiani!", cînd tot cortegiul prezidențial ieși din clădire, reușind doar să fie jalnic. Corul, nu cortegiul.

Sărbătoritul însă nu a putut decît să fie mulțumit, pentru că uralele din holul central și din amfiteatrul de 500 de locuri, unde i s-au decernat cele două titluri de doctor, au justificat întru totul salariile organizatorilor.

Totuşi, un scurt incident a umbrit pentru un moment sărbătorirea: la ieşirea din incinta Academiei, în poartă chiar - cum va fi reuşit să străpungă cordonul de securitate numai el ştie! - un bărbat cu un copil în braţe a tăiat calea maşinii prezidenţiale, obligînd-o să oprească, iar pe pasagerii ei să deschidă una din uşi pentru a lua plicul, pe care omul îl ţinea în mînă la vedere. Totul a durat cîteva secunde, după care maşina a ţîşnit, ca din puşcă. In urma ei, strîns discret dar bine de braţ, de un miliţian în uniformă, ca şi cînd în momentul acela i-ar fi fost cel mai drag om de pe lume, cetăţeanul părea sfîrşit de oboseală, după multele ore petrecute probabil şi de el, în frig.

Riscul de a mai scăpa pe cîte unul cu vreo scrisoare disperată, în pofida profilaxiei mediului, este cu totul minor comparativ cu gradul de satisfacere a vanităţii personale, la vederea atîtor mii şi zeci de mii de oameni, puşi în mişcare printr-o simplă dispoziţie la telefon.

Apetitul este în creştere şi în acest domeniu, încît în ultimii ani, pentru satisfacerea lui se dau spectacole de masă pe stadioane care, fie că se numesc "finala Daciadei", fie gala "Cîntării României", mobilizează la un loc mii de dansatori, cîntăreţi, sportivi tineri sau copii.

Pentru prezentarea acestor spectacole au loc săptămîni întregi de pregătire zilnică, cu găzduirea în cantonamente a interpreţilor, iar în cazul copiilor cu sustragerea lor de la învăţătură. Devizul de cheltuieli al fiecăruia, de multe milioane, ar putea acoperi de fiecare dată costul unui bloc de locuinţe.

Punctul forte al acestor spectacole sunt performanţele regizorale şi tehnice, menite să măgulească în cel mai înalt grad cele două personaje îndrăgostite de propriul lor chip, cînd pe parcursul întregului program, zecile de mii de figuranţi care ocupă tribuna a

II-a, nu. fac altceva decît să compună şi să recompună, utilizînd tot atîtea mii de lanterne, plăci reflectorizante sau pur şi simplu cu trupurile lor, aceleaşi lozinci, aceleaşi nume şi aceleaşi portrete de familie care se servesc ţării, necontenit de ani şi ani, prin presă, radio, televiziune, adunări publice, în fiecare zi.

Spectacolele încep însă nu pe stadion, ci pe traseu, cum ne demonstrează şi televiziunea prin performanţele ei de transmisiune. Mii de alţi copii, chemaţi şi ei, alte zile în şir la repetiţii, sunt aduşi cu multe ore înainte, pentru ca dansînd cu eşarfe, mingi sau ramuri de cais înflorit, îmbrăcaţi sumar în maiouri şi chiloţi sport, să arate celor care trec pe lîngă ei, răspunzînd plictisiţi şi distraţi, recunoştinţa profundă pentru copilăria lor "fericită", recunoştinţă care merge pînă la înbolnăvire.

După înprejurări, pe traseul spre stadionul "Republicii" sau "Sala polivalentă" sau "Pavilionul de expoziţii" sunt aduşi şi "oameni ai muncii din capitală", unii dintre ei deveniţi fără voia lor abonaţii plecărilor şi sosirilor la Otopeni ai celor mai iubiţi voiajori ai poporului nostru.

Unul din punctele forte ale cultului personalităţii, de un mare efect, este coborîrea cu helicopterul pe gazonul stadionului local şi unde, în urale şi scandări, conducătorul se arată poporului, maselor care-l invocă pe nume, agitîndu-şi mîna dreaptă ridicată în sus, ca un adevărat mesia socialist.

Plăcerea de a fi aclamat de sute de mii de oameni se izbeşte uneori, brusc şi de greutăţi obiective.

In cursul verii 1980, în timpul unei noi "vizite" prin judeţul Constanţa, după cum se cunoaşte şi din presă, un "mare miting popular" s-a ţinut pe stadionul oraşului Medgidia.

Şi acest miting are scurta lui istorie.

Stadionul nu putea fi umplut. Partidul nu dă

înapoi în fața unor greutăți mai mari, dară-mi-te în fața uneia ca aceasta.

Deci, la venirea la muncă, mii de angajați de la diferite întreprinderi și instituții din Constanța au fost în ziua aceea eliberați de obligațiunile de serviciu și mobilizați pentru miting, de la prima oră a dimineții. Perspectiva de a respira aer curat pe un stadion, în plină zi de vară, unde - credeau unii - puteau face și puțină plajă, li s-a părut multora, care trebuiau să-și petreacă ziua închiși într-un birou, chiar atractivă. Plecară cu plăcere neprefăcută. Prin urmare, în ciuda raționalizării benzinei sute de autobuze și multe trenuri speciale au fost deplasate de la Constanța la Medgidia.

Aproximativ pe la ora 8,30 dimineața stadionul era plin ochi, cu locurile ocupate și pe intervale. Ceea ce a urmat a întrecut orice record în materie.

Oamenii au stat pe stadion opt ore, timp pe care nu și l-au risipit fără rost, ci au repetat, învățînd cum să ovaționeze. Au fost puși să scandeze în cor la semnalul unui dirijor principal, să strige ura cînd dirijorul aflat la microfonul tribunei oficiale le cerea aceasta, după o prealabilă prelucrare privind entuziasmul de care urmau să dea dovadă la momentul apariției tovarășului Mesia. Cei care inițial au crezut că mitingul de la Medgidia era o plimbare și-au dat seama că s-au înșelat amarnic.

Spre prînz, în plină bătaie a soarelui dobrogean, canicula începuse să devină tot mai greu de suportat. Bărbații începură să-și scoată cămășile și maiourile, cum se obișnuiește pe stadioane, însă li s-a interzis cu cea mai mare strictețe orice "inițiativă personală" în acest domeniu care putea deranja simțul estetic al conducătorilor de partid, chiar și în absență, cerîndu-li-se celor prezenți fără nici un fel de discuție să rămînă cu sacourile pe ei, pentru că majoritatea erau cu haină peste cămașă. Cei care au încercat să se apere

de soare, confecționîndu-și coifuri protectoare din hîrtie de ziar au primit de asemenea o ripostă și admonestări atît de categorice, încît entuziasmul lor întreținut cu îndemnuri de la microfonul de comandă, a fost și mai mare. Mai multor persoane li s-a făcut rău.

Pentru cine a avut nenorocul să se afle în bătaia soarelui, dar și pentru ceilalți, orele petrecute în acea zi în tribunele stadionului din Medgidia au fost un coșmar și o adevărată tortură.

În sfîrșit, tîrziu după amiază, în mijlocul acelor oameni pălițI de soare, asudați, cu dureri de cap, chinuiți de sete, a descins odihnit și proaspăt, cu întreaga sa suită, conducătorul.

Era una din puținele împrejurări cînd cei adunați așteptau cu reală nerăbdare venirea lui, pentru ca supliciul țintuirii lor în bătaia nemiloasă a soarelui să ia mai repede sfîrșit.

...Dar abia urmau să asculte cuvintele de salut și discursul.

Cum de fapt ironia este un bun pe care nu i-l poate lua nimeni, omul de pe stradă, alergic la gargara teoretizantă, menită anume să tulbure apa, a surprins-o în toată amărăciunea ei în cunoscuta anecdotă cu "Statuia": « Statu' ia tot ! » . Mai laconic decît atît, nici că se putea.

Tactica poate fi una de răbdătoare așteptare, ani în șir, cu cîte o lege urzită anume și întinsă ca o pînză de paianjen, pentru cine se nimerește să cadă în ea. Sau, dimpotrivă, una de aranjare a lucrurilor în așa fel, la nevoie chiar cu cîte un scenariu ticluit anume, pentru a putea proceda operativ la abuz cu legea în mînă și cu acte în regulă.

Printre altele, acestui obiectiv servește și legea intitulată "Pentru ocrotirea patrimoniului cultural național". Scopul este, înainte de toate, de a se pune mîna pe avutul cu o oarecare valoare materială al cetățenilor, cînd el a scăpat statului pînă acum.

Acesta este și sensul real al obligativității de declarare de către cetățeni a tuturor bunurilor denumite

a fi de domeniul "patrimoniului cultural" și care, deși rămîn în continuare în posesia acestora, fiind în evidența statului, în perspectivă soarta oricum le este pecetluită: pînă la urmă vor ajunge tot în stomacul fără fund al acestei balene a cărei foame multilateral dezvoltată pare să crească pe măsură ce înghite.

Criteriul estetic - o categorie subiectivă și labilă - devine în concepția statului hrăpăreț, un monopol al său, exclusiv. Cu legea în mînă, nimic nu-l va mai împiedica de aici înainte de a pune mîna de-a valma pe orice are o cît de neînsemnată valoare materială, stabilind relația cu noțiunea de "patrimoniu", chiar și cu capul în jos, dacă așa o cere visteria golită.

Dacă vom arunca o privire spre trecut, vom vedea că nu exista o lege pentru o așa numită "ocrotire" a patrimoniului cînd Krekor Zambaccian ridica prin achizițiile sale, cota pictorilor români, creînd o scară reală de valori și izbutind ceea ce nu se prea vedea în alte părți, unele cu tradiție: aprecierea artiștilor în chiar timpul vieții lor. Nu exista o asemenea lege nici cînd Zambaccian și-a transformat vila de la Șosea într-unul din cele mai frumoase muzee, nu numai din România ci din toată Europa, în care impresioniști francezi făceau casă bună cu maeștrii picturii noastre.

Nu exista o asemenea "lege", nici cînd același Zambaccian, crezînd în promisiunea guvernului dr. Petru Groza, făcută pentru totdeauna, de a-i respecta stipulația ca Muzeul Zambaccian să rămînă cît vor exista aceste picturi în casa ce le-a fost destinată de inițiatorul lui, a dăruit imediat după 1945 întreaga sa colecție statului.

Patriotismul românesc nu are drept condiție inițială, terminarea numelui în "...escu" - aceasta este

lecţia pe care o dă şi astăzi Zambaccian.

In schimb, exista legea pentru aşa numita "ocrotire" a patrimoniului, cînd marele colecţionar a fost azvîrlit postum din clădire, ca un "duşman de clasă" din anii '50, fără nici un scrupul.

S-a lichidat astfel cu sînge rece, tacit, fără nici o remuşcare, un mare muzeu de pictură din Bucuresti, al doilea ca importanţă după cel Naţional, găzduit la palat.

Că obtuzitatea este şi agresivă şi meschină o dovedeste din plin acest act săvîrşit pentru ce? Pentru a economisi cîteva salarii şi în plus, a mai avea o vilă de închiriat pe valută.

Legea pentru zisa "ocrotire" nu exista cînd s-au înfiinţat din iniţiativa unor colecţionari muzeele ce le-au purtat numele: dr. Dona, Slătineanu, Oprescu, Severeanu, dar a existat şi sub auspiciile ei au fost desfiinţate şi aruncate toate în "Muzeul Colecţiilor", ca într-o galerie Consignaţia.

Clădirea de la intersecţia Căii Griviţei cu Victoriei putea să aibă calitatea unui act de cultură necesar şi aşteptat, mai mult decît trebuia, dacă se înfiinţa independent de colecţiile individuale existente, lăsate de donatori statului, cu sedii cu tot.

El putea fi un mod prin care acelaşi stat îşi putea manifesta prin mijloacele de care dispune, aprecierea faţă de cei care cu consecvenţă excepţională, pe parcursul unei vieţi întregi, deseori cu sacrificii materiale şi renunţări, s-au consacrat unei pasiuni nobile, salvînd chiar şi de la pieire o seamă de valori artistice.

Prin mijloacele de care dispune, adică punîndu-le la dispoziţie spaţiile de expunere corespunzătoare, statul ar fi putut răscumpăra astfel cel puţin parţial unele din păcatele sale mai vechi sau mai noi: de a fi la originea distrugerii a numeroase valori culturale sau de a fi pus mîna cu japca pe unele valori artistice, chiar

şi de la oameni săraci.

Muzeul putea sluji de acord final unei tradiţii, înglobînd ultimele, fatalmente ultimele, într-o ţară în care această pasiune nobilă a devenit imposibilă atît datorită pauperizării progresive şi accelerate a populaţiei, cît şi pentru că este privită aproape ca un delict, din moment ce mai devreme sau mai tîrziu orice colecţionar ajunge clientul securităţii.

Aşa cum se prezintă astăzi Muzeul Colecţiilor, nu seamănă a magazin Consignaţia prin frumuseţea inevitabilă a lucrărilor, ci din nefericire, cu o groapă comună. Groapă în care au fost azvîrlite, unele peste altele, victimele politicii culturale din ultimul deceniu.

Evacuarea colecţiilor particulare din imobilele care le găzduiau făcea parte de altfel dintr-o campanie mai largă, ţintind spre transformarea unor clădiri frumoase fie în case de închiriat, fie în restaurante.

Este perioada cînd ziariştii au fost şi ei daţi afară din casa lor de pe Calea Victoriei, operaţie care a urmat desfiinţării Uniunii Ziariştilor, după care în fosta vilă a principesei Ileana a apărut restaurantul "La Mărul de aur".

Această nouă manie a restaurantelor de lux a purtat noroc palatului Ghica - Tei, care în perioada cînd la numeroase şantiere de restaurare lucrările au fost brusc sistate, aici ele s-au încheiat, întrucît palatul urma să fie ceea ce a şi devenit: o cîrciumă selectă.

Dar nici măcar mania asta nu a purtat noroc palatului Cerchez, din Calea Victoriei, care sub pretextul deteriorării la cutremur, a fost evacuat urgent de locatari, Uniunea artiştilor plastici şi ras de pe faţa pămîntului cu o grabă de-a dreptul suspectă, încît te şi întrebi care este semnificaţia cruţării garajului ?

Un oarecare personaj, nelipsit din suita ofi-

cială și care cu cîțiva ani în urmă îndeplinea funcția de primar al capitalei, devenise, de altfel, renumit tocmai prin alergia sa la cultură și prin ofensiva sa programat anticulturală.

Această adversitate corespundea de altfel perfect celor cîtorva clase primare absolvite de acel șef, nivel peste care n-a mai putut trece, în ciuda faptului că mai umblase prin niște școli, dar abia mai tîrziu, la maturitate și probabil cazone. Dacă le-o fi terminat și pe acestea, ele reușiră doar să transforme un personaj foarte asemănător celebrului Teacă - vestit, printre altele și prin comanda dată inferiorilor săi: « Răcane, cînd vorbești cu mine, tu să taci! » - într-un Teacă de partid, pe mîna căruia a încăput conducerea capitalei.

Acesta era deci omul care își propusese să închidă și Muzeul de artă populară, cu sediul în casa Știrbei din Calea Victoriei, colț cu str. Banului. Acolo urma să se deschidă, firește, un restaurant și tot de lux.

Mare a fost surpriza direcției și a muzeografilor, cînd într-o bună zi s-au trezit cu primarul, picat așa, ca din întîmplare pe capul lor, spilcuit ca un ginerică, cu frizura strălucind de briantină, dar într-o dispoziție care de la început nu prevestea nimic bun.

Stilul era și de data aceasta cel al " casei". Cînd se urmărește schimbarea destinației unui obiectiv, se începe cu o vizită "dezinteresată", cum a fost una la Grădina Botanică, urmată de "bubuituri". Nici vizita ferchezuului primar la casa Știrbei nu a făcut excepție. Priceput și el în toate - funcția crează, în mod automat și competența universală - primarul a tunat și a fulgerat, aflînd o mie de nerînduieli în muzeu, printre care și aceea că nu ar fi fost..."curat".

Admonestarea a urmat imediat. Cum ?

Era în plină iarnă; iar primarul știa că trebuie să acționeze prin presiune, cu mînă forte:

In concluzie, a adoptat tactica "blocadei".

Angajații trebuiau făcuți să tremure zdravăn, nu numai la figurat, ci și la propriu. Așa că a închis gazele. Un frig polar s-a instalat imediat în toată clădirea. Consiliul Culturii, nici el nu a putut anula cu toate intervențiile, decizia nevricosului Teacă. Abia după două săptămîni de congelare, personalul muzeului a putut mulțumi cu recunoștință partidului pentru grija lui părintească față de cultură.

Doriți să cunoașteți epilogul acestei istorii ? In clipa în care fercheșul primar pășea pragul palatului Știrbei, soarta muzeului era deja pecetluită. Trebuia doar să se aștepte un moment potrivit. Și el veni. După cutremurul de la 4 martie, clădirea a fost evacuată, iar vechii locatari nu s-au mai întors.

O lege pentru "ocrotirea" patrimoniului nu exista, cînd s-a înființat Comisiunea monumentelor istorice, menită anume să vegheze la respectarea tezaurului cultural, să tragă semnale de alarmă, cînd era cazul sau să inițieze opere de conservare și restaurare.

Dar tocmai sub o asemenea "lege", printr-o trăsătură de condei instituția a fost lichidată ca o cooperativă oarecare, de fapt, tocmai pentru că își făcea datoria pe cît putea și stătea în calea celor ce voiau să aibă mînă liberă.

Nu exista Legea pentru "ocrotirea" patrimoniului nici cînd după 23 August au fost restaurate o serie de biserici, mănăstiri și construcții civile.

Dar ea a existat cînd într-o noapte - se știe că pentru fărădelegi se alege, de preferință, întunericul - din acel tragic martie 1977, biserica Enei, din plin centrul capitalei, a fost rasă cu buldozerele de pe fața pămîntului. Cum împrejurările demolării acestui monument

istoric nu au fost nici pînă astăzi explicate de către autoritate opiniei publice românești, perplexitatea continuă. Ca și tăcerea celor care erau datori cel puțin să murmure, dacă nu să protesteze. In frunte cu prea-plecata Biserică ortodoxă română.

Turcii, nici chiar ei nu s-au atins de zidirea bisericilor, chiar dacă le prădau de podoabe. Tătarii au topit aurul cu care era îmbrăcată piatra Trei-Ierarhilor, dar nu s-au atins de edificiul propriu zis.

Vom ajunge să le fim recunoscători pentru că în barbaria lor nu au dărîmat lăcașuri, acum cînd știm ce pericole pot atîrna supra catapetesmelor lor ? Probabil că da !

Biserica "Sfîntu Gheorghe", de la kilometrul zero al țării, de ani de zile stă ruinată, acoperită de rogojini. In aceeași zonă, pe str. Lipscani, unul din cele mai vechi hanuri din capitală, închis accesului, datorită gradului avansat de ruinare, continuă să se deterioreze, fără să impresioneze pe nimeni. Construcțiile civile, vechi de secole, din jurul mănăstirii Comana, de pe apa Neajlovului, vor deveni cu timpul, dacă vor fi în continuare lăsate pradă degradării, de nerecuperat. Incetul cu încetul se degradează și construcțiile civile din jurul mănăstirii lui Șerban Cantacuzino, pictată de Pârvu Mutu la începutul secolului al XVIII-lea, edificii aflate în plin centrul orașului Rîmnicu-Sărat. Mănăstirea Văcărești și construcțiile din jur care au slujit de închisoare, începuseră să fie restaurate în vederea deschiderii unui muzeu de artă medievală, biserica urmînd să slujească drept sală de concerte, dar brusc, odată cu lichidarea instituției care se ocupa de ocrotirea monumentelor istorice, lucrările au fost abandonate. Degradarea, accentuată de cutremurul de la 4 martie 1977, își face lucrarea ei.

Este locul să menționăm aici și Calea Moșilor. Aproximativ pe locul unde se ridică astăzi blocul Bucur-Obor, s-a mai aflat pînă nu demult, Hala de pește, important monument de arhitectură al vechiului București și care a fost demolată împreună cu toate prăvăliile care o înconjurau.

A urmat apoi Calea Moșilor, demolată complet între pasajul Obor și intrarea "General Ipătescu" și parțial, pe o scurtă porțiune, din acest punct, pînă în bulevardul Republicii (fost Pache). Au căzut sub cazma terminațiile unor străzi care se intersectau cu Calea Moșilor, de pildă strada Traian. Au fost rase de buldozere sute de case, multe dintre ele valoroase construcții anterioare secolului nostru, cu personalitate distinctă și solid durate care făceau laolaltă istoria și parfumul unui oraș irepetabil pe care generațiile viitoare nu-l vor mai afla decît poate din istoriile lui Bacalbașa sau Ionescu-Gion.

Calea Moșilor va fi de acum înainte o stradă, este adevărat, largă și dreaptă, dar care nu se va mai deosebi prin nimic de toate celelalte, cu blocuri din prefabricate, urîte și uniforme.

Din mai multe sute de ani de arhitectură civilă, adunată ca într-o autentică antologie pe un spațiu relativ restrîns, "ocrotitorii" patrimoniului cultural național au decis că nu merită să se păstreze absolut nimic, pentru a se dovedi și pe această cale că totul în țara asta a fost făcut din nou de la 1965 încoace. Dar s-a pășit cu stîngul și în această operă de distrugere a trecutului. O minte luminată putea cel puțin să acorde acestei artere o șansă nouă de afirmare, construind-o cu edificii publice și blocuri de locuit reprezentative pentru arhitectura secolului al XX-lea și a o face să rivalizeze cu marile bulevarde, așa cum îi dădeau dreptul vechimea și istoria. Dar și această șansă a fost iremediabil ratată, datorită mediocrității viziunii venită de sus, sub

formă de directivă şi care s-a substituit unei concepţii gîndite de specialişti.

Ceea ce a ieşit acum este aşa cum s-a voit, mărturia însăşi, turnată în beton pentru generaţiile care vor urma, dar nu a ceea ce s-a dorit, ci a lipsei posibilităţilor de afirmare a talentelor, iniţiaţivei, geniului arhitectonic al poporului nostru, iar de partea cealaltă, a mediocrităţii strigătoare la cer, cu drept irevocabil de decizie şi de a dicta adevăratelor inteligenţe.

PE CIND AVEAM DOI ORATORI

Cineva mi-a povestit odată, că pe cînd stătea cu niște prieteni la restaurantul Athenée Palace, observă la un moment dat o foială neobișnuită în rîndul personalului.

Foiala se petrecea în jurul unui personaj destul de bizar ca apariție, un bătrînel cumsecade cu înfățișare de țăran, venit la București să-și vîndă ceapa și usturoiul, înțolit cu hainele cu care de obicei umblă prin sat în zilele de sărbătoare.

Evident, contrastul dintre înfățișarea clientului și alerta oamenilor casei, asta atrăsese atenția înainte de toate.

Personajul fusese luat în primire de cum intrase pe ușă. Curtuazia față de el era cu ostentație accentuată, părînd chiar nefirească și peste măsură. In întîmpinarea lui venise personal un slujbaș care era probabil șeful unității, chemat repede, avînd ca semnalment particular spinarea - spinarea încovoiată puțin mai mult decît la ceilalți - care deveniseră și ei mai vii în mișcări, mai operativi.

După ce clientul fuse astfel luat în primire, cu un amestec de respect confecționat și intimitate, i se căută masa cea mai adecvată, potrivită ca perspectivă și potrivită ca formă, pentru conținutul care avea să urmeze.

Clientul fu intervievat direct de către șeful "cel mare", al restaurantului firește - facem precizarea cuvenită, pentru a înlătura orice posibilă confuzie - fără îndoială, asupra preferințelor culinare pentru ziua respectivă (clientul, se vedea asta, nu trecea atunci pragul acestui cunoscut local bucureștean pentru prima dată). In acest timp, subalternii lui așteptau "smirna", discret, undeva pe lateral, pentru ca în momentul cînd avea să-i iasă porumbelul din gură sub forma unor dorințe, acestea să fie pentru ei îndemn mobilizator pentru noi succese în producție.

Intr-adevăr, spre invidia clientelei obișnuite, ospătarii dispăruți pentru a-și îndeplini cu prisosință sarcinile ce le reveneau pe toate cele trei linii de activitate - profesională, de partid și sindicală - se înfățișară fără prea multă întîrziere, purtînd pe brațe tipsiile cu bunătățile recomandate personal de către tovarășul șef. Pentru ca așteptarea să nu pară prea lungă, tot el în persoană veni și turnă ca aperitiv o hoașcă de țuică bătrînă, pentru poftă de mîncare și sete de viață.

Curînd masa se umplu cu specialități și delicatese care chiar la Athenée Palace, în acea vreme încă privilegiat față de celelalte unități, intrate încă de pe atunci într-un sistem alimentar generalizat, în care cifrele de producție sporită reprezintă specialitatea cu care sunt serviți cu precădere consumatorii interni, deci și la încă privilegiatul Athenée Palace păreau un miracol, un vis frumos din timpurile urîte de altă dată.

Fuseseră aduse la masă gustări savant combinate din salamuri cu nume uitate și care astăzi mai fi-

gurează pentru curioşi doar în Dicţionarul explicativ al limbii române, pescărie fină, caviar, vînat pregătit cu mare rafinament numai de bucătari specializaţi, deşi ţăranii noştri nu prea mănîncă nici astăzi de dulce, în Săptămîna mare. Şi tocmai spre a fi în ton cu sezonul, au fost aduse drept garnituri - nu urzici cu usturoi, piure de ştevie sau lobodă la strachină - ci trufandale de seră, struguri, uitaţi din toamnă prin cine ştie ce cămări şi ca să nu le fie urît, cum se zice, au mai sosit şi căpşuni, proaspăt culese. Şi pentru că vînatul, dar mai ales peştele cer udătură, la recomandaţia şefului, sosi şi vinul, ales cu cel mai mare simţ de răspundere.

După şocul acestei primiri excepţionale, clientela restaurantului nu-şi mai bătu capul cu dezlegarea şaradei, privitoare la identitatea personajului înconjurat cu o adevărată grijă de mamă şi care evident nu putea fi un terchea-berchea, în pofida apariţiei sale rustice.

Atenţia sălii fu însă din nou îndreptată brusc spre distinsul client, cînd, probabil că stimulat de tăriile din pahar, începu să vorbească puţin mai tare decît era normal, către picoloul care-l asculta în poziţie de drepţi, cu prosopul pe braţ, fără să clipească şi care se afla acolo cu sarcina precisă de a nu-l lăsa să sufere din pricina paharului gol.

Clienţii îşi dădură curînd seama că bătrînelul cumsecade, cu aer de ţăran venit la Bucureşti să-şi vîndă prazul în haine de paradă, nu-i făcea băiatului morală, cum erau tentaţi să creadă la început, ci îi ţinea un adevărat discurs politic. Şi încă unul de politică externă. Cînd privirile sale se îndreptară de la băiat, la sală, peste care se aşternuse liniştea, el interpretă tăcerea mirată, drept o atenţie pentru sine şi pentru discursul său, rostit în faţa oamenilor din alimentaţia publică, reprezentaţi printr-un singur delegat, cel cu înalta sarcină de a-i turna moşului în pahar. Încît, de ce să nu beneficieze de cuvîntare întreaga masă a sălii.

mai bine zis, întreaga sală de mese ?

Clientul cel important, metamorfozat brusc în orator, aşadar se ridică în picioare şi acum vorbi, adresîndu-se tuturor, cu patos, agitîndu-şi mîna dreapta înainte şi-napoi, ca şi cînd un roi invizibil de muşculiţe beţive ar fi urmărit să-i intre în gură.

Sala îl asculta, dar nu chiar aşa de electrizată, pe cît credea oratorul nostru, pentru că unii îl ascultau cu acel zîmbet îngăduitor care s-ar traduce prin: « Se mai întîmplă cînd omul bea un păhărel în plus! » Alţii aruncau o replică oratorului, cu intenţia vădită de a-l pune în încurcătură.

Dar ţi-ai găsit: vorbitorul o prindea din zbor şi cu şi mai mult curaj lovea în duşmanii "idepedenţei" ţării, pe care de la înalta tribună a restaurantului Athenée Palace o apăra cu puteri de fiecare dată înprospătate, cînd se oprea.

Oamenii care crezură la început că omul nostru face o glumă, se convinseră curînd de seriozitatea lui, pentru că, pentru a-şi întări spusele, ca un leit-motiv el apela la ideile, cuvintele şi faptele celui mai important om din România de astăzi şi nu numai că făcea asta mult prea des, dar - ce act de lez-tovarăş ! - îi zicea pe numele cel mic, la diminutiv, cu aerul că se trage de şireturi şi că joacă table în mod curent, cu dînsul.

Cînd un ospătar trecu pe lîngă amicul meu, acesta din urmă îl întrebă:

- Ia spune, mă' frate, cine-i nenea, că...

La care ospătarul, printr-un gest al degetului, dus la buze, nu-l lăsă să continuie, ci dimpotrivă, îl îndemnă să-şi ţină gura şi aruncă o privire în jur, să se convingă dacă nu cumva întrebarea atrăsese atenţia vreunuia din băieţii care mişunau pe-acolo.

Abia mai tîrziu, cunoştinţa care mi-a relatat întîmplarea şi-a dat seama pe cine avusese onoarea să

asculte, întrucît oratorul nostru înfierbîntîndu-se, însoţi de cîteva ori numele celui pe care-l evocase deja de cîteva ori în sprijinul afirmaţiilor sale şi care a avut darul să răstoarne întreaga viziune a celor din restaurant, nu cu titulatura lui obişnuită, ci cu una complet nouă: « Ficiorul meu ». Şi ca să se înţeleagă bine că ceea ce spunea el nu este vorbă-n vînt, accentuă: « Aşa cum a spus şi tovarăşul...,adică ficiorul meu..»

Asta se întîmpla însă pe cînd aveam doi oratori.

Ce vremuri minunate, ce vremuri frumoase am putut trăi, fără ca unii din noi să ne dăm cel puţin seama !

Dar de cînd însă s-a dus şi dumnealui la cele veşnice, nu ne-a mai rămas în toată ţara, decît unul singur !

Se pare că după o vizită oficială la Teheran, cînd conducătorii au putut admira strălucitoarele tezaure ale fostei coroane iraniene, atunci a sosit momentul ca și la noi, atît Tezaurul de la Pietroasa sau inventarul regal - inclusiv coroana de oțel a regelui Carol I - cît și comorile arheologice ferecate în seifurile Băncii Naționale, să fie în sfîrșit arătate publicului.

Inițiativa a fost cît se poate de fericită.

Cu găzduirea copiei Columnei lui Traian în cadrul aceleiași instituții - executată la o comandă guvernamentală încă înainte de război - s-a putut realiza astfel un muzeu care să îmbrățișeze, cum era și normal, două mii de ani de istorie.

Dar iată că vizitatorul care de bună credință este convins că noua instituție a fost inițiată dintr-o vocație culturală și patriotică, despre care partidul zice că îi este proprie, trecînd pe sub arcadele bătrînei clădiri a poștei își dă brusc seama că la mijloc este vorba de o diversiune, destul de rafinat gîndită nimic de zis.

De fapt, muzeul a fost inventat pentru

preşedinte, cu scopul de a i se amplasa personalitatea într-o suită şi istorică şi naţională. Istorică, începînd cu regele Burebista, continuată cu marii voevozi valahi şi moldavi şi care se încheie - ba nu se încheie - nici cu dinastia Hohenzollern. În acelaşi timp naţională, pentru care originea partinică şi respectiv, muzeul partidului sunt prea înguste.

Diversiunea are la bază o serie de mijloace destul de iscusit gîndite.

Unul este crearea unei disproporţii dintre perioada de la 1965 încoace şi epocile anterioare, ultimele reduse la minimum, pentru a se crea impresia că ea este finalul pentru care a lucrat întreaga istorie să vină, dacă este aşa, trist final, şi că dintre toate epocile anterioare este cea mai mare.

Lăsăm laoparte nerăbdarea cupiului conducător de a se vedea din timpul vieţii în Muzeul de istorie a României, ca şi credinţa după care, dacă vor rămîne cumva, acolo, în viitor, posteritatea va lua de bună viziunea impusă de el asupra fizionomiei perioadei şi nu o va avea pe a sa proprie.

Prin disproporţia creată, în realitate organizatorii sugerează că perioada de la 1965 încoace este exagerat de lungă, prin instalarea unei dictaturi personale fără precedent în istoria noastră, despre care dacă nu se povesteşte în Muzeul de istorie, fără îndoială că se va povesti. Acum se face doar istorie extensivă prin ocuparea unui etaj întreg din clădirea vechii poşte. Dar şi ditirambică, prin expunerea darurilor primite " în semn de dragoste şi preţuire profundă" din ţară şi ca o consacrare a "înaltului prestigiu internaţional" de la toţi regii, preşedinţii, emirii sau împăraţii, după vizitarea sau primirea cărora şi cuplul naţional a simţit plăcutul sentiment al suveranilor. O, vanitate!

Deşi istoria recentă îşi aminteşte de o altă expoziţie de daruri - cele primite de Stalin la a 70-a a-

aniversare - sau poate tocmai de aceea, un magazin universal mai pompos, greu se poate închipui. Dar se prind următorii doi iepuri politici deodată: obsesia "prestigiului internațional" este tratată cu "dovezi materiale"; este prezentă pe același plan și „d-na președintă", grație căreia avem azi nu un singur cult al personalității, ci două deodată, ceea ce, să recunoaștem, este un record absolut în materie.

Deci, de acum înainte, alături de voievozi, nu numai în grupuri sculpturale, tapiserii, picturi în ulei, versuri, ci de cîțiva ani și în muzeul de istorie a țării. Alături și dacă se poate, salutat de ei, cu capul plecat, cum s-a putut vedea în spectacolul de pe stadionul "23 August" consacrat aniversării a 2050 de ani de la înființarea statului dac, în care Mircea, Ștefan Mihai, Brâncoveanu, Ion Vodă, Cantemir, Cuza, împreună cu Bălcescu și Tudor au fost puși, pe rînd, să defileze prin fața tribunei centrale, unde președintele și soția sa, detașați, ca deobicei de plutonul celorlalte persoane din suită, își vedeau transpusă în practică și această închipuire puțin spus fantezistă.

După consfințirea noii viziuni, surprizele pe care le va mai aduce de acum încolo cultul personalității, cît va mai dura, nu vor mai fi în stare să uimească pe nimeni, iar performanțele absolute obținute pînă acum, vor fi din ce în ce mai greu de depășit.

Odată viziunea consfințită, desigur că și fațada Teatrului Național - să luăm doar acest exemplu - va fi în sfîrșit finisată. Ea a rămas pînă acum la roșu, printre altele și din cauza insuccesului tuturor proiectelor care nu au reușit să îmbine în mod satisfăcător monumentalul edificiului cu monumentalitatea personalelor de imortalizat în mozaic sau frescă. De fapt, este și de mirare că acest lucru nu a reușit pînă acum plasticienilor monumentaliști, cînd cîtorva din fîrtații lor cu șevaletul le-a izbutit cu brio, rezolvîndu-și și marea proble-

mă a achizițiilor sigure și avantajoase. Ei nu aveau decît să transpună în imagine cuvintele atît de plastice ale lui Rică Venturiano, ajuns director al Naționalului. Atunci, la inaugurarea edificiului, tovarășul Venturiano a ținut o cuvîntare memorabilă, întru totul demnă de Caragiale, de sub pulpana căruia ieșise. Auzind-o, Caragiale, neinvitat la adunare din motive de Cațavencu, deși se zice că ar fi patronul teatrului, a hohotit fără îndoială de a răsunat lumea cealaltă de năstrușnicia personajului sau.

Pentru cei care la producerea evenimentului nu au acordat atenția cuvenită discursului cu pricina, voi reaminti că întrucît președintele țării a onorat cu prezența sa inaugurarea, directorul l-a cădelnițat în foaier, cu tămîie medievală, comparîndu-l, firește, cu voievozii ctitori - nu de biserici - ci de lăcașuri. Dacă ar fi știut atunci directorul ce avea să se întîmple, nu mai departe decît peste drum de clădirea teatrului, în primăvara lui 1977 ! Desigur, asta nu avea de unde să știe, dar că un nou Național se hotărîse ferm a se ridica din cenușa celui bombaradat, încă din 1945 și că după amînări consecutive, în raportul său la al II-lea Congres al PMR, Gheorghiu-Dej îl anunțase, știa. Dar ce nu face omul pentru o bucată de cozonac !

Intre timp, cultura națională s-a mai îmbogățit cu încă două importante obiective de patrimoniu.

Pe unul din ele îl putem vedea reprodus după lucrări de grafică sau de pictură, cu ocazia aniversărilor de stil nou al anilor din urmă, în paginile presei, purtînd explicația « Casă din Scorniceşti ». Textul la imaginea acestei căsuțe țărănești, de condiție mai mult decît modestă, deși o prezintă ca ruptă din poveste într-o grădină de flori, nu spune hramul cărui sfînt poartă. Nu din modestie, ci din jena originii.

Fapt este că atît căsuța din Scorniceşti, cît și cea de la Petrești au fost restaurate și aranjate ca mu-

zee memoriale, în stare să trezească o puternică emoție de partid și de stat, oricui le-ar trece pragul.

Se pare că ele nu sunt la dispoziția publicului, ci au doar un caracter intern, poate chiar intim, de familie. Printre oameni se spune despre ele că sunt dotate chiar cu piste de aterizare pentru helicoptere, pentru că, din cînd în cînd, proprietarii lor vin să le viziteze. Este singurul loc unde își mai aduc și ei aminte de unde au plecat !

O hotărîre luată la cel mai înalt nivel i-a pus pe specialiștii în restaurări de monumente în fața uneia din cele mai grele dileme ale meseriei lor.

Conducerea a decis reconstruirea palatului Curții Domnești din Tîrgoviște. El ar urma să fie ridicat din ruinele care au ajuns, treptat, la forma lor de astăzi, după ce palatul, înălțat inițial de Mircea cel Bătrîn, a fost rînd pe rînd ruinat, rezidit, adăogat, ars, din nou locuit, apoi abandonat definitiv de domnitorii care și-au mutat casa și capitala la București. Celebrele « Ruine ale Tîrgoviștei » închid în tăcerea lor multiseculară evenimentele unor vremuri vijelioase, al căror ecou cîțiva dintre clasicii poeziei noastre din veacul trecut l-au auzit și i-au dat glas cu sensibilitatea lor romantică.

Specialiștii în restaurări, arhitecți, proiectanți, istorici, cu toții însărcinați să refacă palatul Curții Domnești, s-au lovit de la bun început de o serie de probleme greu solvabile, dintre care una este esențială și pune în discuție însuși conceptul de conservare a unui monument.

Ei s-au lovit prin urmare de următoarea dilemă: să ridice un edificiu, prezentînd o valoare uzuală, așa cum se cere, pe baza reminiscențelor actuale, este imposibil, din pricina igrasiei care macină ruinele, din tălpi pînă la ultima cărămidă. Se pare totodată că infor-

maţii asupra felului cum arăta vechea reşedinţă domnească în interior, în vederea reconstruirii, există foarte vagi, dacă nu chiar deloc.

O reproducere cît mai apropiată de ceea ce s-ar presupune că ar fi fost cîndva palatul, realizată cu tehnicile actuale, ar oferi o clădire care ar costa mult şi ar folosi la puţin. In final, ar putea surveni constatarea că nu corespunde exigenţelor, pentru o reşedinţă care astăzi, la cei care şi le comandă, sunt foarte ridicate. Incît, spun ei, nu prea ar avea sens ridicarea unui asemenea palat în incinta Curţii Domneşti.

Toţi aceşti specialişti care îşi cunosc bine meseria, pot realiza totuşi un excepţional castel medieval, dar complet din nou, operaţia necesară, ca punct de pornire fiind însă demolarea completă, pînă la temelie şi înlăturarea « Ruinelor Tîrgovişteî », pentru ca pe locul lor să se ridice un edificiu, încă unul utilizabil ca reşedinţă, în deplasare, firește.

Desigur, pînă la urmă, cei "în drept" îi vor ajuta pe ezitanţii specialişti să înlăture dilema, hotărînd ei asupra soluţiei.

O soluţie va exista şi aceasta numai din pricina unei plăci de marmură. Este vorba de placa de marmură de la intrarea în complexul muzeistic, reamintind vizitatorului că aici a fost reşedinta unui Mircea, Petru Cercel, Matei Basarab, Constantin Mavrocordat, Grigore Ghica... Cum să nu-şi dorească comanditarul reşedinţei - la care consideră că este îndreptăţit să aspire - să-şi adaoge numele la acest şir de nobili principi valahi ? Cu riscul chiar ca numele său să li se potrivească, exact ca nuca-n perete.

Pentru a vedea înfăptuindu-se şi această ambiţie, merită ca specialişti să fie puşi la treabă. Toată priceperea şi arta lor, ca şi alocaţia bugetară de rigoare, se vor afla în slujba unui monument, chipurile reconstruit.

Se va putea ține atunci sau chiar mai înainte, o sesiune de comunicări științifice, de pildă, pe tema: « Rolul și locul unor monumente, în stabilirea de noi reședințe ». Se va putea spune astfel, privind castelul medieval, că sunt acolo amîndouă: și rolul și locul. Numai monumentul - ba !

Iată, tabloul este cît se poate de complet: avem ruine care se zidesc și simultan cu ele, zidiri care se ruinează.

ZIUA "MAJESTĂȚII SALE" sau TUDORICĂ - "TROMPETISTU'"

In scurtul timp pe care l-am petrecut pînă acum în Danemarca, am vizitat mai multe muzee. Multe din ele sunt palate și reședințe regale, puse la dispoziția publicului larg.

Castelul Rosemborg, amplasat în mijlocul unui luxuriant parc nordic din centrul capitalei - și unul și celălalt demult accesibile publicului - în sine, un monument medieval majestuos, păstrînd în același timp atmosfera intimă a unei reședințe permanente, reproduce cît se poate de fidel cadrul vieții de curte a regilor acestei țări, din cele mai vechi timpuri.

Sălile amenajate la subsolul castelului conservă bijuteriile celei mai vechi coroane, accesibile privirilor oricărui vizitator care a achitat costul biletului de intrare.

Palate somptuoase și castele de vînătoare stau deopotrivă la dispoziția turiștilor. Printre acestea se numără și cel mai vechi palat regal, aflat în nordul insulei, la Helsingør.

Tradiția aici îl așează pe zbuciumatul prinț

al îndoielii şi al întrebărilor fără răspuns, Hamlet. Oricum, Shakespeare - care poate el va fi ţinut în mînă craniul lui Yorick aici la Helsingør - a văzut şi măreţia şi neputinţa eroului său singuratic, solitar, în dezvăluirea imposturii şi pedepsirea impostorului care pusese mîna pe putere în regatul tatălui său. Cu gîndul la fărădelegile falsului rege, marele Will l-a pus pe eroul său să rostească acele cuvinte care urmau să traverseze secolele cu încărcătura lor de mînie: « Este ceva putred în Danemarca ! »

Spre diferenţă de celelalte edificii cu valoare istorică, palatul Amalienborg din Copenhaga este prezentat în toate ghidurile drept reşedinţă oficială a familiei regale daneze. La anumite ore, sub privirile unui public amator de spectacole pitoreşti, se schimbă garda palatului, echipată în uniforme tradiţionale de paradă.

Remarcabil este faptul că reşedinţa oficială are o aripă accesibilă vizitatorilor, iar despre accesul în piaţă este inutil să menţionez - dar o fac pentru că nu încetez să mă mir şi să admir la fiecare pas civilizaţia, democraţia şi respectul faţă de om din această ţară - că nici un fel de poliţie nu împiedică trecerea pe nici un trotuar, după cum turiştii fotografiază nestingheriţi de nimeni din uşa şi de pe treptele palatului sau chiar intră în vorbă cu garda.

Firește, ca orice est-european aterizat într-o realitate social-politică diametral opusă celei lăsate în ţară, eram curios să aflu cîte ceva despre prezenţa în viaţa publică a familiei regale şi în special a suveranei. A trecut însă mai mult de o lună şi cu toate că seară de seară, la ora ştirilor mă aflam în faţa televizorului, nu am reuşit să o văd măcar o singură dată pe Margareta a II-a a Danemarcei. Din cîteva reportaje peste care am dat întîmplător în cîteva numere vechi ale unei reviste ilustrate, am înţeles că tînăra şi frumoasa regină a ţării se comportă ca un om obişnuit al zilelor noastre şi

că pe lîngă îndeplinirea obligaţiunilor oficiale, are şi preocupări de arheologie, fără însă ca presa să o numească "savant de renume mondial" şi că se ocupă şi de educaţia celor doi fii. Nu este inutil să menţionez că atît portretul reginei, cît şi cel al prinţului consort, Henric, nu pot fi văzute pe pereţii instituţiilor publice, ale instituţiilor de învăţămînt sau de altă natură.

In sfîrşit, după mai mult de o lună de aşteptare, am putut-o vedea la televiziune pe regină.

Se relata despre o şedinţă a Parlamentului, despre deschiderea lucrărilor acestuia. Cu un buchet de flori pe braţe, simplu, în anturajul personalităţilor oficiale, suverana a intrat în sală, dar nu s-a oprit să salute adunarea, ci a păşit întins spre locul ei, alături de guvern. Nu i s-a scandat numele, după cum nu-mi amintesc chiar să se fi aplaudat.

Relatarea acestui moment la jurnalul de ştiri al televiziunii a durat aproximativ două minute, după care s-a reluat transmisiunea din studio, cu crainicul de actualităţi pe "video", rezumînd desfăşurarea şedinţei.

Desigur, în timpul acestor vizite, gîndul m-a dus la palatele regale mai vechi sau mai noi din ţara noastră.

Cîteva sunt şi la noi de utilitate publică. Am în vedere Palatul propriu zis, "Palatul Republicii", pe jumătate muzeu de arta, o sală mică de concerte, iar cealaltă jumătate, sediu al Consiliului de Stat; sau Castelul Bran, care printr-un miracol a scăpat pînă acum apetitului de nepotolit al persoanelor din conducerea partidului de a se lăfăi în tot ce a aparţinut fostei familii regale din România

Nu ne referim decît la palatele din interiorul graniţelor actuale ale ţării, pentru că, dacă ar fi să vorbim şi de celelalte, ar trebui, de pildă, să menţionăm pe-

latul regal de la Balcic, construit după primul război mondial din fondurile personale de zestre ale reginei Maria, închis turiştilor care vizitează litoralul bulgar, din pricina stării de degradare, pentru care nu se face mai nimic. De remarcat este totuşi, faptul că palatul nu a fost inclus printre imobilele de uz personal pentru conducătorii de partid si de stat din această ţară vecină.

Revenind aşadar la fostele reşedinţe particulare sau castele de vînătoare, s-ar putea spune că despre ele s-a auzit prea puţin sau nu s-a mai auzit deloc din momentul cînd fostul rege Mihai a fost forţat sa abdice. Publicul larg din România, adică acel popor "stăpîn pe soarta sa" nu cunoaşte de cine sunt locuite sau utilizate, nu mai ştie nici dacă ele ar fi existat vreodată sau dacă mai există, parcă le-ar fi înghiţit pămîntul.

Reşedinţa particulară a regelui de pe Şoseaua Kiselef, palatul de la Snagov, palatul de la Săvîrşin atîtea castele şi vile de vînătoare găzduiesc şi astăzi, dar pe cine şi cum?- secret de stat !

Cum pe măsura trecerii timpului sporeşte rolul conducător al partidului, sporeşte proporţional şi nevoia de palate şi de vile regale, vechi şi noi.

Intr-o bună zi, Castelul Peleş, unde printre altele, se află o colecţie unică de arme din toate timpurile, datorată regelui Carol I, a fost închis. Inchis pentru public. Cică pentru reparaţii, dar toată lumea ştie că el este închis privirilor omului de rînd, definitiv şi irevocabil. Asta este concepţia: şefii de partid sau de state nu pot fi primiţi la Peleş, recepţii în onoarea lor nu pot fi date în castel, decît numai dacă este scos definitiv din circuitul public, dacă omul muncitor nu este lăsat nici să se apropie. Pentru "dregerea busuiocului" şi pentru a se arunca praf în ochii celor dispuşi să şi-i deschidă mai mult decît trebuie, a fost inventată, acolo, o expoziţie de artă decorativă, în nişte atenanse din valc.

S-au dus timpurile de altă dată şi pentru "Pe-

lişor", cînd în luxoasele apartamente ale micului palat, oamenii de cultură din epoca realismului socialist, iar dacă nu ei, soţiile, secretarele sau cumnatele, se "odihneau", pentru ca operele inspirate direct din drumul de luptă şi de glorii al partiduiui, să ţîşnească mai cu spor. "Creatorii" au fost invitaţi delicat, să părăsească palatul, dar ca să nu se supere, li s-a oferit un schimb avantajos: vilele de pe Cumpătul.

Peste Peleş, ca şi peste Pelişor a fost trasă aşadar perdeaua de fum gros a "secretului de stat".

A urmat la rînd scoaterea din palatul Cotroceni a copiilor capitalei. Evacuarea s-a făcut şi aici discret, fără zgomot. Ce să facă puştii într-un asemenea edificiu peste măsură de mare ? Mai ales cînd Bucureştii, o capitală cu un prestigiu internaţional, ajuns acum, în ultimii ani, atît de sus, nu are şi el o "Casă Albă" ca Washingtonul sau un "Elisée", ca Parisul !

Că palatul se restaurează este în sine un lucru lăudabil. Demolarea şi apoi construcţia din nou a unei aripi, abia vizibilă de dincolo de copaci, trecătorilor, ca şi apariţia patrulelor din trupele de securitate, postate zi şi noapte de jur împrejurul parcului, indică fără echivoc cine sunt noii stapîni ai palatului, deşi schimbarea, ca şi în alte dăţi, este încuiată cu nouă zăvoare pentru a nu ajunge la urechile plebei.

Aceasta însă îşi vede de treaba ei, fericită dacă poate să prindă la "Leu" un troleibuz sau un autobuz cu scările libere care să-i ducă acasă cu nasturii nesmulşi şi nu-şi pune nici măcar întrebarea, de ce se tem cei care au pus patrule la o clădire goală? Poate de umbra lui Cuza care şi-a stabilit la Cotroceni reşedinta, după ce a devenit domnitorul Principatelor Unite, unica lui reşedinţă la Bucureşti; sau de renumele lui Carol I, care a locuit aici înainte de Războiul pentru Independenţă şi numai cînd s-a încoronat ca rege, a avut ideea unui castel-reşedinţă ?

Palatul este înconjurat, după cum se știe, de un parc întins, avînd datorită aranjamentului artistic și decorativ un aspect cu adevărat princiar.

Tot după cum se știe, parcul princiar este despărțit prin artera circulată intens, coborînd de la "Leu", spre cheiul gîrlei, de un parc secular, Grădina Botanică.

Se pare că vecinătatea Grădinii Botanice nu a dat cuiva somn. Un parc princiar plus un parc secular, ar face ca în jurul viitoarei "Case Albe" românești, să se depene aleile unui parc de tip nou, socialist, în care nu se știe dacă se va permite și păsărelelor să zboare, decît poate cu un permis special, emis de organele competente. Șoseaua, firește, nu este un impediment, în orice caz nu unul major. Ceea ce nu s-a întîmplat cu grădina botanică de la Copenhaga, aflată și ea - ce coincidență ! - peste drum de palatul regal Rosenborg, se poate realiza la București ! Șoseaua va putea fi închisă, firește, fără explicații sau cel mult sub un pretext oarecare, circulația, deviată pe la Panduri, iar în celălalt sens, pe la Grozăvești, asfaltul, dat laoparte, eventualele conducte sau instalații subterane, mutate și în cel mai scurt timp, joncțiunea celor două parcuri asigurată cu copaci bătrîni, gazon de munte, peluze înflorite, încît nici cel mai expert ochi n-ar mai putea cunoaște drumul pe unde șontîc-șontîc, trecea spre gară troleibuzul, urmat de cîte un autobuz cu oameni ciorchine, pe scară.

Însuși "dînsul" s-a aflat într-o zi, în vizită de lucru, de data aceasta fără lume pe marginea trotuarelor cu portrete și steguleție, vizită strict confidențială la Cotroceni, urmată de o plimabre, tot "de lucru", printre lobodele grădinii botanice. Papurilor de acolo, după cum se știe se află și un colț cu vegetație de baltă, s-au găsit numeroase noduri din sursa cea mai competentă și autorizată în materie, urmate de prețioasele

îndrumări de specialitate, care intră în protocolul obligatoriu al oricăror vizite interne, pentru că la curţile externe, diversele regine sau preşedinţi s-au dovedit cam refractari la indicaţiile de partid. S-a lăsat cu critici, în limbajul curent cu "bubuituri" , iar specialiştii au trăit zile negre si desigur, nopţi albe.

Nu ştim în ce măsură s-au aşezat pe treabă, dar în cercurile informate se discuta deja în legătură cu viitorul centru administrativ , în care se spune că îşi va găsi loc şi o viitoare grădină botanică şi mai nemaipomenită decît cea veche, despre care se lasă să se înţeleagă că nu era bună de nimic. Cu răbdare de vreo sută-două de ani, vor creşte şi acolo arbori seculari. Mănăstire-ntr-un picior, ghiciţi ce "promovare" o aşteaptă pe cea veche ?

Proporţional cu creşterea nivelului de trai al populaţiei, creşte şi nevoia oamenilor muncii, nevoie vertiginoasă în pas cu ritmul creşterii standardului de viaţă (nu ne luăm nici o răspundere dacă înţelegeţi prin aceasta creşterea cozilor la magazinele alimentare!) de a dispune - n-aţi ghicit ! - de noi cabane de vînătoare şi de vile speciale.

Pentru a le descotorosi de nesuferitul iz burghez al vechilor denumiri, ele sunt botezate acum, "case de oaspeţi".

"Oaspeţii" sunt doi-trei, de multe ori unul singur, pentru că numerosul personal de serviciu, mai toţi cu grade ale trupelor de securitate, nu intră la socoteală.

Ele sunt pitite prin păduri, pe cîte o costişă ferită, încît abia dacă poţi s-o ghiceşti, cum este cea de la Suceava sau răsărită în mijlocul unei grădini, gemînd de poame dulci şi parfumate, cu o linie îndrăzneaţă, de disain arhitectonic de ultimă oră, cum este

cea de la Rîmnicu-Vîlcea.

Le-ai văzut vreodată fotografiate în ziarul partidului, cu explicație cinstită, bade Ioane ? Dar dumneata, stimate alegător din circumscripția electorală "23 August" ? Nici nu aveați cum să le vedeți pentru că reporterii de televiziune, de pildă, știu cu certitudine că printre numeroasele tabuuri pe care le vor respecta cu sfințenie dacă vor să mai călătorească cu "șeful" este de a nu da nicodată un cadru general, de ansamblu, al nici unei vile, nici cel puțin a celor de la Neptun sau Predeal, unde șeful statului își mută consecutiv statul major, după sezon. Despre o fotografie cinstită, în unica presă din țară, care nu este nici cel puțin a partidului, cum se pretinde, nici că poate fi vorba.

Ceea ce se cunoște printr-un județ sau altul - pentru că drept de tipar are minciuna, în timp ce adevărul umblă cu capul spart - este doar că spre cutare loc din vîrf, unde se află cabana cu perspectivă largă spre văile eticii și echității socialiste, pe laturile drumului, au răsărit peste noapte din zeci de mii de ghivece, pentru aducerea cărora nu s-au mai făcut economii la mijloace de transport, minunea unor peluze multicolore, înflorite în prealabil în sere iluminate și încălzite, chiar dacă este criză energetică și oamenii tremură de frig în apartamente și la slujbă, nu la lumînare.

Poate că există și aici o rațiune de a se ascunde cu atîta pudoare ceea ce în alte țări apare curent în reviste, de pildă în Iugoslavia, unde reședința lui Tito din insula Brioni apărea și în presă și la televiziune, ca să mă refer în continure la aceeasi țară comparabilă cu România.

Desigur că există o rațiune în toate acestea și ca orice rațiune, nu poate fi decît de ordin superior Altminteri, cum s-ar fi oprit - pare-se prin decret prezidențial - construcția de case individuale tip vilă, în mediul urban, într-un moment cînd sacrificiile de pînă

acum ar fi presupus, dimpotrivă, sprijinirea de către stat prin terenuri, împrumuturi şi proiecte tipizate a unor asemenea construcţii, cum se petrec lucrurile în alte ţări, inclusiv în est ? Cum s-ar fi putut anula prin dispoziţii secrete legea care prevedea dreptul cetăţenilor de a avea o a doua proprietate sub forma unei case de odihnă într-o staţiune (dar numai la munte, pentru că la mare, parcă n-ar fi aceeaşi ţară!) şi cum s-ar mai fi putut trece discret, pe baza unor chichiţe ridicole la naţionalizarea uneia din ele, plătite de cei care le-au construit sau dobîndit nu numai prin muncă cinstită, dar în unele cazuri şi cu preţul sănătăţii ? Cum s-ar fi îngrădit dorinţa legitimă a unor oameni de a-şi păstra casa şi grădina părintească moştenite, în satul natal, ca un loc de popas duminical şi de muncă fizică ? Sau cum s-ar fi construit atunci blocurile, iar în blocuri apartamentele, ca trase la matriţa pungăşiei de stat şi a urîţeniei ? Cum s-ar fi "descoperit" că pericolul de îmburghezire se află în rîndul celor care cu preţul strîngerii curelei pînă la ultimul orificiu au cumpărat un apartament proprietate personală, unde deţin în exclusivitate, o baie şi o bucătărioară ?

Pentru că imitaţia celor mari a fost în toate timpurile şi societăţile un element al succesului personal, s-a întîmplat şi în viaţa partidului una gen Păcală, cînd un prim secretar şi-a trîntit o vilă aşa cum ştia el că există mai grozave, dar modest, fără să fi avut pretenţia să le depăşească. Poate tocmai vechiul dicton latin, care pre limba noastră spune că ceea ce este permis domnului, nu-i permis boului i-a jucat primului secretar de la Piatra renghiul cel mare! In ceea ce priveşte debarcarea acestuia prin hotărîre publicată în presă, unii au zis că motivul real nu ar fi corespuns cu pretextul. Aceasta este însă o altă chestiune.

Important este că tocmai prin vara sau toamna anului 1978, cînd poporul habar nu avea că s-a mai pricopsit cu o reşedinţă de mari proporţii la Bucureşti, chestiunea cu vilişcarele din staţiunea de munte Durău, pica foarte bine ! Să vadă poporul ce conducători modeşti, austeri are !

Nu apare oare şi la televizor, la telejurnal, cu prilejul primirii diverşilor oaspeţi străini, cu mici variaţii în funcţie de loc, acelaşi cadru modest, cu ostentaţie aranjat să pară de gust comun, ca să nu spunem lipsit de gust, mai ales atunci cînd vazele de flori sunt aranjate pe tişlaifere ? Apare.

Austeri, austeri, dar în timp ce toată ţara vede acel telejurnal în alb-negru, la un televizor anume, el se vede color. Pentru a nu vă pune în faţa unor şarade de nedezlegat şi pentru că românul este nu numai poet, ci şi telespectator pasionat, voi comite totuşi o indiscreţie, cu riscul divulgării unui secret de stat, spunînd că aparatul pentru care Televiziunea Română emite majoritatea programelor sale în culori, este "cel mai iubit televizor al poporului nostru". Unde este un televizor pot merge şi altele, astfel că exact în zona Dorobanţi-Floreasca-Herăstrău, anonime, modeste, dar mai ales austere, circa 100-150 de televizoare color recepţionează programele, aşa cum sunt acum primite de circa 90 la sută din telespectatorii ţărilor care, conform presei din ţara noastră se zbat într-o criză catastrofală, dar pentru care sunt accesibile, iar consumul programelor nu se petrece pe ascuns.

"Miracolul" românesc, pentru gustarea căruia consumatorii, de fapt victimele lui, se aşează la coadă din ce în ce mai lungi, a făcut posibil şi acest aspect: în Europa, două ţări nu dispun de televiziune color, Albania şi România. Desigur, se poate trăi şi fără această cucerire a tehnicii care face viaţa mai frumoasă, cu condiţia unei democraţii depline în renunţarea la ea.

In realitate şi în acest domeniu se petrece acelaşi lucru caracteristic tuturor aspectelor existenţei lor cotidiene: consumînd altceva decît marea masă, are loc un consum clandestin.

Obosiţi de farsa austerităţii şi economiilor personale, jucată în public, atunci cînd în sfîrşit se văd în spatele zidurilor înalte, cu care sunt împrejmuite vilele lor şi rămîn numai cu ei înşişi, îşi pot permite orice, inclusiv "clandestinismul" consumului pentru care nu trebuie să dea socoteală nimănui. Cum pentru a ajunge la această poziţie au pornit foarte de jos, puterea se autolegitimează faţă de sine însăşi şi primeşte satisfacţie numai consumînd ceea ce restului, adică plebei nu i se cuvine. Iată că s-a obţinut să se consume altfel şi în materie de televiziune.

Este vorba de un exces şi un lux pe care şi-l pot permite eventual doar stăpînii bogăţiilor petrolifere din cine ştie care emirat arab, din pricina costurilor aparatajelor de emisie, care ar fi normale pentru minutul de emisiune, dacă ele s-ar repartiza pe zeci şi sute de mii de aparate de recepţie şi de-a dreptul astronomic, comparativ cu al ţărilor care dispund de televiziune color pentru toţi, cînd ceea ce ar trebui să se împartă la o sută cincizeci de mii de pildă, se împarte numai la o sută cincizeci de bucăţi. In schimb, avem în ţară ceea ce poate n-are nimeni nicăieri, pe tot globul: o televiziune color, funcţionînd special pentru o duzină de zeci de familii.

Acest lucru se petrece deja de cîţiva ani buni. Atunci, la 8 mai 1972, de ziua partidului - simbolică zi pentru un cadou atît de scump pe care puterea personală şi l-a făcut - atunci au fost inaugurate emisiunile color, destinate expres "celui mai iubit telespectator al poporului nostru" printr-un mare spectacol cu mii de participanţi, desfăşurat simultan la Bucureşti, Cluj şi Iaşi.

Instalat comod în fotoliu, telespectatorul iubit își admiră calitățile telegenice, în ipostaza sa de personaj de serial, cu prezență zilnică și prelungită pe ecran, în condiții tehnice superioare.

Cine ar putea, după cele știute și cîte nestiute, să-i contrazică pe autorii cuvintelor de ocazie sau scrisorile și telegramele de aprobare "unanimă", cînd ele încep cu « Scumpe tovarășe... » sau conțin cuvintele «... scumpii noștri conducători ». Avea la urma urmelor dreptate și cel care zicea, semn că zicea bine, dacă astăzi este prim-secretar: « Democrația, to'ași, este largă, dar nu lăbărțată ! »

Povestea ultimei reședințe a "aleșilor poporului"este poate la fel de neinteresantă ca și a celorlalte, dar nu este de ignorat, cel puțin pentru că nu a aparținut nici unui rege în trecut.

Ea este legată de sărbătorirea zilei de 23 August și de manifestația din această zi.

De cîțiva ani încoace, zecile de mii de angajați ai întreprinderilor din capitală care merg la manifestație, după ieșirea din Piața Aviatorilor (fostă Jianu, fostă Stalin) trebuie să facă un ocol, prelungit cu mai mulți kilometri. Traseul de înapoiere anterior începea de la studioul "Al. Sahia", trecea pe lîngă sala Floreasca pînă în Calea Dorobanților. Astăzi, zeci de mii de oameni, după ce ies din Piața Aviatorilor merg pe jos pînă în Pipera, pentru a ajunge tot pe jos în șos. Ștefan cel Mare sau chiar pînă la Universitate.

Mersul pe jos, după cum și-a putut da oricine seama, este o veche pasiune a conducătorilor de partid și de stat. Nu s-a accentuat în toată presa, cînd s-a relatat despre efectele cutremurului catastrofal de la 4 martie 1977, că excelențele lor au parcurs pe jos o porțiune din Calea Victoriei ? Probabil că în reprezenta-

rea lor' este extraordinar, dacă pe toate canalele de comunicație s-a accentuat faptul. Iar după încheierea Congresului al XII-lea al PCR, n-au parcurs ei tot pe jos traseul dintre Sala Palatului și sediul comitetului central, prilej pentru care zeci de mii de oameni, fanfare militare, formații de dansuri populare și desigur, trupe de "îngeri păzitori" în civil, au fost masate de la Romarta la Mercur ?

Ce vedeau zecile de mii de bucureșteni după ce treceau prin Piața Aviatorilor și nu trebuiau să mai vadă ?

Pe traseul de întoarcere spre centru care era cel mai scurt, ei treceau pe lîngă ziduri înalte în spatele cărora , oricum, ei nu prea puteau ghici ce minunății de vile se află. Dar se puteau întreba.

Pe mîna stîngă, pentru cei care se întorceau astfel, încă de la începutul anilor '60 se putea vedea un palat alb ca laptele, asemănător unui vapor, cu scări de marmură albă, coborînd în cascadă pînă la debarcader, de asemenea de un alb imaculat. Acesta este "Palatul Primăverii", ridicat încă sub Gheorghiu-Dej,reședință a șefilor de stat sau ai șefilor de partide comuniste, acolo unde ele se află la putere,aflați în vizită în țara noastră, utilizat pentru recepții intime etc.

Porțiunea dintre podul Bordei și lacul Floreasca a fost scoasă din circulație, tocmai pentru a nu se vedea înflorirea ei nouă din ultimii "15 ani luminați" care între timp merg pe 17. Drumul a fost închis treptat: întîi prin devierea retragerii manifestanților, apoi prin interzicerea oricărei circulații, inclusiv a pietonilor, apoi prin închiderea definitivă a străzii printr-un gard înalt, în dreptul căruia s-a plantat vegetație.

In ultimii ani,aproximativ prin 1977, s-a început - iar după vreun an și jumătate s-a și încheiat - construcția noii reședințe, cu care s-a îmbogățit poporul român. Ea se află chiar pe malul lacului Floreasca, în

imediata vecinătate - vorba vine imediată - a Palatului "Primăverii".

Cu toate măsurile drastice luate de a nu fi vizibilă muritorilor de rînd, proporţiile ei vaste îngreunează substanţial mascarea, încît oamenii care trec cu tramvaiul 5, autobuzele 72 sau 106, spre şi de la muncă pe şoseaua Pipera, aflată pe malul celălalt al lacului, o pot vedea uşor.

Pentru că noua reşedinţă a ţinut să se deosebească şi prin linie şi prin volum de surata sa de alături, semănînd a vapor şi pentru că a ţinut cu orice preţ să o şi depăşească, nu i s-a dat totuşi o ţinută de transatlantic, ci de aeroport sau gară maritimă. Hala din dreapta privitorului aflat pe celălalt mal, numai aluminiu şi sticlă este probabil piscina. Multe soluţii noi, în consens cu cele mai spectaculoase cuceriri ale progresului tehnic în acest domeniu au fost aplicate, după toate aparenţele la reşedinţa cea nouă de pe malul lacului, însă cea mai spectaculoasă este desigur posibilitatea de a se pleca cu iahtul, pe oglinda apei, direct din punctul de parcare, aflat undeva sub livingul clădirii. In felul acesta, a fost inutil să se creeze un debarcader la mal, dacă lacul a fost adus pînă la rogojina din salon.

După un asemenea efort financiar, de unde să se mai scoată fonduri pentru restaurarea bisericii "Sfîntu' Gheorghe" din inima capitalei, ruinată şi zgribulită sub ploaie ? Sau de unde fonduri pentru construirea de bazine de înot acoperite la dispoziţia tinerilor, de care capitala duce lipsă, cînd a mai apărut încă unul lîngă ştrandurile tradiţionale ?

Indată după ce s-a oprit orice circulaţie pe uscat, în împrejurimi treptat s-a făcut ordine şi pe apă. S-a început cu anularea ambarcaţiunilor de traversare a lacului Floreasca spre ştrandul Bordei. Treptat, ca lumea să nu se sesizeze, aşa cum se procedează diplomatic, nu numai în politica externă. Ambarcaţiunile

au fost transferate la baza de pe lacul Tei, în aval. După aceea au fost scoase complet din circulație bărcile. Patrule păzesc cu vigilență tufele. A urmat închiderea ștrandului ICAB, aflat în apropierea întreprinderii Automatica și a cartierului Floreasca, pe teritoriul căreia se află și o frumoasă vilă în stil românesc. Amatorii de soare și sport îl frecventaseră în sezonul anterior, dar în primăvara anului 1980 l-au găsit interzis. Fîșia de mai multe hectare, cu sălcii pletoase și plopi bătrîni, a fost și ea anexată la "spațiul vital" al noii reședințe.

In sfîrșit, pentru ca angajații diferitelor întreprinderi de pe platforma Pipera, în mare parte tineri, în drum spre muncă sau după terminarea orelor de program să nu mai facă un popas la lac sau chiar o baie scurtă - am văzut de la Megidia că oamenii fără sacou și cravată deranjează chiar și în absență sau de la distanță simțul estetic al conducătorilor - dar și pentru a nu mai avea în perspectivă, nici palatul cel nou de pe malul opus, s-a dispus închiderea accesului spre apă, operațiune efectuată pe toată lungimea drumului muncitorilor spre fabricile lor, cu maximă calificare.

Progresul este evident: avem acum în exclusivitate și lacuri rezidențiale, care din domenii publice, accesibile pentru agrement tuturor bucureștenilor, prin sustragerea lor din circuit au devenit de fapt feudă personală.

După ordinea pe uscat și pe apă, urmează să se facă ordine și în aer. In consecință, se studiază problema emanațiilor provenind de pe platforma industrială Pipera și a transferării cît mai operative spre alte orizonturi a secțiilor cu profil chimic ale combinatului pentru industrializarea lemnului și ale altor unități.

Chestiunea depășește problema confiscării ambianței, în vederea consumării pe furiș și conversiri i consumului în "secret de stat". Ea nu se referă nici la o eventuală campanie antipoluare, ci este vorba despre

o autentică manie. Cum ea se manifestă nu numai acasă, în palatul de pe malul lacului Floreasca, ci și în public - sau în deosebi în aparițiile publice - mania a devenit un "secret" cunoscut de toată lumea. In paranteză fie spus, ea i-a făcut în timpul vizitei oficiale în Danemarca, atît pe oamenii politici din această țară cît și pe gazetari realmente să se crucească, atunci cînd au văzut cu ochii lor că șeful de partid și de stat român, nu gustă din mîncare și nu bea din pahar, pînă ce securistul angajat anume și purtat după sine ca o umbră, nu gustă și nu bea el mai întîi (« Exact ca în Evul Mediu! », au exclamat unii din ei). Este vorba deci de mania de a nu contracta o maladie, ea însăși, în sinea ei o autentică maladie, dacă nu a fizicului, a spiritului.

De fapt nu este singura reconstituire în ambianța regimului de dicatură personală a apucăturilor medievale. Curțile regale din alte realități istorice și geografice , cu suita lor de miniștri, servitori, curteni, muzicanți, paiațe și poeți, deplasîndu-se după sezon, de la o reședință la alta, au pe malul Dîmboviței replica în migrația "șefului mare" secondat de comitetul politic executiv, maseuri, activiști de rang superior, medici, bucătari, degustător de mîncare, textieri de cuvîntări, o armată de securiști în civil sau uniformă, personal tehnic, de la București, la mare sau la munte, în trenuri speciale, care pentru orice caz, au două locomotive.

*

Cu cîțiva ani în urmă, unul din personajele pitorești ale capitalei era Tudorică, zis și " Trompetistu' ". El apărea pretutindeni în hainele lui ponosite și cu nelipsita goarnă sub braț: la meciuri, în Obor, iar spre iarnă, prin circiumi și cofetării.

Pe la începutul lui decembrie, l-am întîlnit

odată' într-un local de lîngă Cişmigiu, trîmbiţînd din goarna lui veche, ca de obicei, pentru a se face auzit de toată lumea.

După ce-şi încheie partea muzicală, el începu următorul spici scurt:

- Onorat public ! Peste două zile este Sfîntu' Neculai, ziua onomastică a celor mai mari conducători ai lumii ! Trăiască !

Să fi apucat el timpurile ţarului Nicolai ? Al Rusiei, firește!

Publicul ingrat nu-i acordă prea mare atenţie, ceea ce-l determină pe Tudorică să mai sune o dată din instrument, după care reveni asupra consideraţiilor sale:

- Onorat public ! - spuse el, de data aceasta, mai ultimativ. Peste două zile e Sfîntu' Neculai, ziua majestăţii sale, tovarăşul...

Şi-l numi pe"tovarăşul" a cărui onomastică era peste două zile.

Duse iar trompeta la gură, intonînd motivul a ceea ce era cîndva, « Trăiască regele, în pace şi onor...» .

După aceasta, cu trompeta la subsuoară, neomenit de nimeni şi poate, neînţelegînd de ce, plecă mai departe să vestească şi prin alte locuri şi localuri descoperirile lui onomastice.

Nu, în orice caz, Tudorică- " Trompetistu'" nu era un nebun de rînd! Dacă l-ar fi citit pe Shakespeare, ar fi putut încheia discursul său, repetînd cuvintele lui Hamlet, pe care cei din jur îl considerau la fel, nebun, însă corectate şi localizate:

- Onorat public ! Este, într-adevăr, ceva putred. Dar nu în Danemarca, ci în România !

« DUPA NOI, POTOPUL ! »

Cu toate că mă număr printre criticii dictaturii personale, atunci cînd presa scandinavă, într-o unanimitate greu de atins în diversitatea ei, a scris așa cum a scris despre despre vizita de stat a conducătorilor români în această parte a continentului, m-a întristat profund. M-a întristat. nu pentru persoanele în cauză, reporterii sau comentatorii, punînd diagnostice riguros exacte, ci pentru prestigiul țării, care în noiembrie 1980 a atins, prin contribuția personală și de nepreţuit a "înalţilor oaspeţi români", una din cele mai de jos cote din ultimii ani, în ochii unei opinii publice care și așa știe despre țara noastră poate chiar mai puţin decît despre Albania, prezentă prin niște afișe mereu reînnoite.

Este interesant de a desluși semnificația scandalului izbucnit chiar în momentul cînd conducătorii călcau, desigur cu stîngul, pe pămîntul suedez.

Motivul scandalului își avea sursa - ce ironie a soartei ! - în violarea de către oaspeți a legii de o-

crotire a unuia din patrimonii şi anume a patrimoniului natural, care interzice vînarea leoparzilor. Nu al Suediei, unde s-a declanşat scandalul, pentru că această ţară nu are leoparzi în păduri, ci al celui mondial, pe care prin lege s-a angajat să-l apere.

Şocul s-a produs în momentul cînd "tovarăşa" de la Bucureşti se afla în faţa gazdelor într-o superbă blană de leopard, creată, se vedea, de un mare croitor, care să fi fost sau nu de Casa de mode indigenă, asta nu mai contează.

Presa nu a manifestat nici un fel de inhibiţie în tratarea subiectului. Poate fi citat la întîmplare oricare ziar.

Ne vom limita la relatarea seacă, dar concludentă a unui ziar care chiar dacă nu trece ca fiind printre cele mai respectabile, se numără printre cele mai citite din Danemarca şi cu alte cuvinte, avînd unul din cela mai ridicate tiraje din această ţară, "Extra Bladet". Ei bine, după consumarea programului suedez, la sosirea oaspeţilor români la Copenhaga, acest ziar scria următoarele:

> « Soţia preşedintelui României care este şi viceprimministru al guvernului, Elena Ceauşescu, şi-a schimbat haina de blană cu o blană de vizon, pentru că prinţul este preşedintele Societăţii internaţionale pentru protejarea animalelor sălbatece. Aceasta este una din explicaţiile dosirii grabnice a leopardului şi a faptului că soţia preşedintelui se arată în lume, pe valul acesta de frig nordic, într-un vizon.»

Cuvîntul «dosire» este riguros tradus. El este folosit de mai multe ori în articol.

« Perechea prezidențială a descins din Suedia, unde frații de peste mare au fost pur și simplu stupefiați, cînd au văzut-o pe doamna Ceaușescu într-un leopard, prohibit în Suedia. Reacția cu pricina s-a produs drept urmare a campaniei desfășurată împotriva exterminării în masă a acestui animal pe cale de dispariție în întreaga lume. In momentul în care o cucoană sosește în Suedia în leopard, blana îi este imediat confiscată de către organele vamale, iar cucoana în cauză, obligată în aceeași zi să facă stînga-nprejur și să părăsească Suedia ».

Desigur, necunoașterea de către autoritățile române a existenței unei legi suedeze privind protecția unor animale sălbatece de pe alte tărîmuri nu poate fi o scuză, întrucît și în România este valabil principiul juridic, cunoscut încă din antichitate, conform căruia nimeni nu se poate prevala în justificarea faptelor sale de necunoașterea legii. Cu toată liota de consilieri, organizatori la cel mai înalt nivel, oameni de legătură, funcționari diplomatici care asudă zdravăn pentru succesul vizitelor, a scăpat tuturor acest "amănunt", care alături de altele cîteva, avea să-și pună amprenta asupra întregului turneu.

După ce au aflat cu o oarecare întîrziere cauza reală pentru care reporterii se înghesuiau să fixeze întru istorie, vizita, ceva mai numeroși și mai agitați decît în alte părți cu un prilej asemănător, oaspeții au căpătat o evidentă proastă dispoziție, acreală cu greu ascunsă în fața obiectivelor, unde ca la orice fotograf, se zîmbește și concretizată și în faptul că, în Danemar-

ca ajunşi, au vrut să mai scurteze din program.

Că este vorba de o gafă, mai mult decît de o scăpare, faptul este evident. Acceptînd totuşi ideea unei regretabile scăpări, nu dovedeşte oare şi acest incident că persoanele aflate la conducerea ţării, prezentate poporului prin propaganda fabricată în bucătăria casei, ca un fel de sfinţi fără de prihană, persoanele acestea, chiar cînd au sfătuitori plătiţi anume pentru a se evita incidentele neplăcute, pot să greşească şi şi greşesc, îşi dau în petec, cum se spune ? O dovedeşte !

Ce au făcut vameşii suedezi şi ce ar fi făcut, în situaţia lor, "principialii" vameşi români? "Principialii" vameşi români, mînă în mînă cu "secu", ar fi confiscat leopardul, aşa cum prevede Legea ocrotirii patrimoniului, cu discreţia profesională adecvată şi în plus, ar fi acordat excelenţei sale o amendă de lei una mie, redusă la jumătate în cazul în care ar fi fost plătită imediat, cu condiţia ca chitanţa CEC respectivă să fie şi ea predată organelor în drept, pentru ca nu cumva să încapă pe mîna indiscreţilor ziarişti suedezi.

Cu totul neprincipial după unii, s-au comportat vameşii suedezi. In ciuda legii drastice, prevăzînd ocrotirea patrimoniului natural, vameşii suedezi s-au făcut, cum se spune, că plouă. A fost poate în situaţia dată cel mai înţelept mod de a fi din partea lor, salvîndu-se astfel toate aparenţele.

Trecerea cu vederea de către vameşi a blăniii de leopard, a avut însă darul de a stîrni o adevărată furtună în presă din partea ziariştilor, a diverselor societăţi pentru ocrotirea animalelor etc., indignate, în virtutea principiilor democraţiei, pentru care în ţările nordice există un respect în fapte şi nu în vorbe, că s-a ţinut cont de persoane.

Citez iarăşi din ziarul "Extra Bladet", numărul din 11 nov. 1980:

« Se spune însă că în momentul sosirii soţiei preşedintelui la Stockholm, în blana sa de leopard, vameşii dormeau. Tratamentul trebuie să fie egal pentru toţi, chiar dacă este vorba de soţia preşedintelui român sau de soţia lui Jörgen Cizmăson ».

In ciuda nemulţumirii autorului, d-na Cizmăson nu are o asemenea blană. Dînsa este trecută în text pentru a nu o lăsa pe"tovarăşa viceprim" singură, fără companie, chiar şi într-un paragraf de ziar, ceea ce este mai mult decît elegant din partea unui ziarist.

Oricum, gazetarii au constatat ceea ce autorul numea a fi « o sfidare deschisă faţă de gazde» din partea oaspeţilor, la care am adăoga noi, fără îndoială involuntară, pînă ce aceştia s-au dumirit despre ce este vorba.

Odată faptul în sine redat, ne oprim aici cu citarea comentariului respectiv care mai cuprinde şi alte consideraţii, după cum nu ne folosim de a cita alte publicaţii.

Ceea ce ne interesează pe noi, românii, este reacţia Bucureştiului la acest scandal.

Deşi nu a răzbătut în presă, o reacţie trebuie să fi existat. In lipsa oricărei referinţe, nu ne rămîne decît să apelăm la prezumţii.

Cea mai probabilă reacţie după trecerea mîniei iniţiale este ignorarea, dacă nu chiar sfidarea, probabil în convingerea intimă a tovarăşiilor lor că toată chestiunea este un moft. Şi un sentiment de ofuscare la atitudinea presei scandinave, pentru care democraţia este cam...lăbărţată, întrucît şi-a "permis" să nu ţină cont de persoane şi să-şi exprime liber opiniile.

Ce articole de proslăvire a "fiului" şi "fiicei"

poporului român ar fi ieşit de sub condeiele lor, dacă ar fi fost şi ei îndrumaţi de secţia de presă a comitetului central. Dar vezi, nu sunt !

Dacă ar şti gazetarii scandinavi de ce toată chestiunea cu ocrotirea şi salvarea leoparzilor este un moft, într-adevăr nu şi-ar mai fi arătat perplexitatea în faţa necunoaşterii de către autorităţile române a înaltelor cauze de aiurea pentru care suferă întreaga Scandinavie. Perplexitatea lor la ignoranţa românească este ea însăşi manifestarea unei ignoranţe, admirabile prin naivitatea ei, faţă de ţara noastră, fireşte.

Ce ştiu ei , la urma urmelor ?

In timp ce la curtea regală a Danemarcei prinţul consort răscumpără păcatul aristocraţiei repetat din cele mai vechi timpuri de a-şi fi făcut din vînătoare un sport şi o distracţie, devenind preşedintele Societăţii internaţionale pentru ocrotirea animalelor sălbatece, "tovarăşii" de la Bucureşti cred că preluînd de la curţile regale medievale tocmai obiceiul vînătorii, vor înlătura handicapul lipsei lor de noblete.

In consecinţă, expediţii cinegetice cu caracter strict intern, adică bine ascunse de ochii lumii, se organizează periodic pentru "cel mai iubit vînător al poporului nostru". In cadrul lor, gonaci şi pădurari de vînătoare calificaţi aduc în bătaia puştii prezidenţiale anume exemplarul de cerb selecţionat cu cea mai mare responsabilitate partinică, pentru a se depăşi recordul de puncte, stabilit la o expediţie anterioară şi omologat la forurile corespunzătoare de către acelaşi vînător sportiv al cărui prestigiu internaţional se întinde acum şi pe alte domenii.

Lumea scandinavă ar afla lucruri extrem de interesante pentru eventualele societăţi de ocrotirea animalelor, dacă s-ar documenta de pildă asupra modalităţii de sacrificare a vitelor în multe din abatoarele

din țara noastră.

Ar fi interesant pentru ei dacă ar afla și ce se întîmplă cu cîinii abandonați de către proprietarii de case demolate sau aduși de către țărani și abandonați în capitală pentru că nu mai au cu ce să hrănească încă o gură, fie ea și de cîine. Și cum sunt prinși de către hingheri aceștia "prieteni ai omului" și care este tratamentul care li se aplică, cruzimi patronate de către stat într-o țară ce-și spune civilizată.

In sfîrșit, mulți dintre scandinavii stupefiați de faptul că în România problema leoparzilor și tigrilor bengali este tratată la nivel de stat ca o bagatelă, nu au prea multe cunoștințe și de alte aspecte ale ocrotirii mediului, în general.

Să luăm de pildă numai acel paradis de ape, vegetație, păsări și mamifere al întregii Europe care este Delta Dunării. Ei care nu posedă un asemenea miracol natural vor avea totuși convingerea la fel ca și noi care îl avem, că este sacru, iar obligația de a nu-l atinge cu nimic ce i-ar putea dăuna fiind de la sine sfîntă.

Dar așa cum s-au arătat lucrurile pînă acum, pericole tot mai grave și încercări de toate felurile i-au dat tîrcoale sau au și muşcat din natura Deltei, arătînd că și paradisul sau mai ales paradisul este vulnerabil, poate fi pierdut sau transformat în opusul lui.

Era cred în 1976, cînd un specialist în problemele Deltei, într-un moment de sinceritate, firește, într-o discuție între patru ochi, și-a arătat deznădejdea și totodată, stupefacția, dar și neputința de a face ceva în fața unei sarcini venită personal din partea celui care dă directive ce nu pot fi puse în discuție. Conform acelor directive cu valoare de ordin, trebuia să se treacă fără întîrziere la asanarea a o sută de mii de hectare de deltă în vederea cultivării lor cu porumb. O asemenea hotărîre pripită, nediscutată, necontrolată, pusă

în practică, spunea el atunci, avea să aibe grave urmări neprevăzute pe termen lung pe plan ecologic, pentru întreaga ţară şi că trebuia făcut ceva pentru a opri mîna pe cale să comită ceea ce califica el că putea deveni ireparabil.

Pentru că pe acel specialist nu l-am mai văzut după aceea, nu cunosc dacă proiectul cu pricina a început să fie pus în practică, dacă a fost cumva abandonat, clasat sau în stilul deja cunoscut al casei, aplicînd tactica de pîndă şi aşteptare a unui moment potrivit, cînd arbitrariului nu se va mai putea împotrivi nimeni, amînat pe termen.

Dacă s-a renunţat la proiect, cum ar fi fost absolut normal să se întîmple şi cu atît mai mult dacă a fost doar amînat, din acest episod - unul din multele necunoscute opiniei publice româneşti - trebuie extrasă morala corespunzătoare: omul ajuns la culmea beţiei de putere şi care şi-a verificat deja posibilităţile absolute în distrugerea deja a unor valori sociale, economice, politice, culturale, unele din ele aşezate prin activitatea umană desfăşurată pe parcursul a mai multor secole, simte nevoia să-şi extindă puterea sa totalitară şi asupra naturii. Şi într-adevăr, în euforia care din nefericire se prelungeşte, el poate constata că poate distruge nu numai un peisaj oarecare, ci un echilibru şi o armonie la care natura a lucrat milioane de ani şi este mîndru de aceasta ! In timp ce natura, în stihia ei, neştiind să imite supunerea şi răbdarea omului îşi pregăteşte în taină răzbunarea cruntă. Inundaţiile catastrofale, ambele sub dictatura conului de întuneric real şi metaforic care a fost adus peste ţara noastră de către Ceauşescu, au şi semnificaţia unui avertisment, fără nici cel mai neînsemnat element mistic în urgia lor apocaliptică.

Incît, citind gazetele din Suedia, Danemarca, Norvegia care erau oglinda stupoarei produsă în public la vederea mantoului de leopard, proaspăt sosit de la Bu-

cureşti şi a indignării lor la constatarea că pentru satisfacerea unei vanităţi personale a şefilor supremi practic nu există lege sau impediment de altă natură,nu ştii dacă trebuie să te entuziasmezi sau dimpotrivă, să te întristezi.

Oricum, ar trebui admiraţi pentru seriozitatea cu care tratează fenomene care se petrec la mii de kilometri depărtare, ca pe nişte chestiuni ce-i privesc direct.

In timp ce în România, deviza dictaturii personale în conducerea ţării pare să fie: « După noi,potopul ! »

« TERMINĂ, NICOLAE !»

In 1962, o delegație de partid și guvernamentală română, la cel mai înalt nivel, a fost invitată să viziteze Uniunea Sovietică.

Pînă atunci, Gheorghiu-Dej se dusese de multe ori la Moscova, dar întotdeauna ca prea-plecat supus. Trecuseră optsprezece ani de cînd în toamna lui 1944 făcuse prima sa călătorie pentru a primi directive fără intermediari.

Dar vremurile se schimbaseră. România începuse încă pe atunci, cu încetul, să se elibereze de chingile sovietice, iar Hrușciov, care nu mai avea trupe de ocupație în țara noastră, încerca să-l ia pe șeful de partid român, despre care se poate spune că își merita titlul de omolog al său, cu binișorul.

Așadar, Dej venea la Moscova ca șef al unui stat a cărui evoluție spre independență și ca un șef de partid a cărui hotărîre de a-și asigura autonomia, dacă nu puteau fi oprite, cel puțin trebuiau temperate și temporizate.

Din partea sa, Dej dorea să liniştească suspiciunile puternicilor săi vecini, pentru a putea continua în linişte lucrarea sa politică pe care avea s-o încheie în 1964.

Aşa că de ambele părţi s-a dat amploare maximă acestei vizite.

Dej a deplasat la Moscova o echipă forte. Cu el a mers mîna sa dreaptă, Ion Gheorghe Maurer, pe atunci preşedinte al Consiliului de miniştri. Dacă un om ar putea avea două mîini drepte, am putea spune că era acolo şi cealaltă mînă dreaptă a sa, specialistul în economie Alexandru Bârlădeanu. Făceau parte din delegaţie şi ministrul de externe de atunci, Corneliu Mănescu, apoi Leonte Răutu, întotdeauna la putere, precum şi Neculai Ceauşescu, pe atunci în vîrstă de numai 44 de ani, cel mai tînăr membru al delegaţiei.

De partea lor, gazdele au organizat un program forte. Pe lîngă convorbirile de rigoare, în care probabil că partenerii n-au avut prea multe lucruri să-şi spună, au făcut un adevărat tur de forţă, pentru că au fost vizitate oraşele Moscova, Leningrad, Kiev şi Tbilisi, delegaţiei i-au fost oferite spectacole şi recepţii, în cinstea ei, oriunde se deplasa, se ţineau mitinguri.

In calitate de trimis al Radiodifuziunii române, deşi eram un începător în profesie şi la prima experienţă de acest gen, aveam sarcina ca împreună cu colegul "S" să relatez despre desfăşurarea vizitei.

Aşadar, într-una din zile delegaţia vizitează uzina "X" din Moscova. Tot personalul întreprinderii figura ca membru colectiv al Asociaţiei de prietenie sovieto-română, o organizaţie cu funcţie protocolară şi oricît de încărcat ar fi fost programul, s-au consacrat mai multe ore prezenţei la fabrica respectivă.

Intr-una din hale, într-un moment de pauză s-a înjghebat un mic miting. Au vorbit, citindu-şi textele, cîţiva muncitori. Din partea delegaţiei a răspuns Le-

onte Răutu în limba rusă. Anii din epoca lui Stalin, cît a stat în emigrație în țara Cominternului, al cărui slujitor credincios fusese și el, nu-i petrecuse fără folos. Vorbea bine rușește, încît fiind și un talentat orator, cuvîntul a fost potrivit de scurt, cursiv si la obiect.

Manifestarea s-a consumat repede, avîndu-se în vedere că după încă un popas-două, în curtea uzinei urma să se organizeze un miting mai mare. Cînd s-a terminat de parcurs itinerariul fixat, în curte se aflau deja mai multe sute de oameni. Fusese ridicată și o tribună pavoazată cu o lozincă și cu portretele "marilor dascăli", din care lipsea însă cel al lui Stalin. Țara se afla încă în perioada dezghețului, care începuse cu celebrul discurs al lui Hrusciov la congresul partidului și cu mătrășirea trupului îmbălsămat al "geniului omenirii muncitoare" din mausoleu. Separat erau aninate portretele lui Hrușciov și Dej.

Mitingul a început imediat prin urcarea la tribună a întregii delegații și prin citirea cuvîntărilor pe care le aveau pregătite cîțiva aleși dintre gazde.

Protocolul acelor mitinguri cerea ca la urmă să ia cuvîntul unul din reprezentanții musafirilor. Cum pînă atunci, cu diferite ocazii, vorbiseră aproape toți, "șeful" îl delegă pe Nicolae Ceuașescu să rostească cele ce trebuiau spuse cu această ocazie.

Oratorul veni așadar la microfon - mitingul beneficia de amplificarea radio cuvenită - iar alături de el își făcu loc imediat și interpretul oficial.

Cum nu avea pregătit nici un text, vorbitorul de acum, asemenea lui Răutu în interior, trebui să improvizeze și el.

Surpriza cea mare pentru public fu faptul că discursul era rostit în limba rusă. Mai tîrziu, gazetari mai puțin informați dintre cei străini, care asistau la desfășurarea vizitei, îi întrebară pe purtătorii de cuvînt însărcinați a ține legătura cu presa, de unde știe Nico-

lae Ceauşescu rusa, dar ei nu putură să dea un răspuns precis, ci doar în particular le-au spus că era normal să vorbească ruseşte, întrucît a frecventat într-o perioadă cursurile Academiei Militare din Moscova.

Dar să revenim la discurs. După introducerea de rigoare, cu un patos pe care nu-l puteai bănui la un om care tot timpul se ţinea cu o modestie demnă de toată lauda, nu se dezlipea de şeful său şi nu făcea decît să încuviinţeze ce spunea acesta, sorbindu-i fiecare cuvînt, rosti continuarea.

Ascultătorii nu l-au mai întrerupt, evident preocupaţi să pătrundă misterul frazelor care păreau a fi fost rostite în limba lor, dar pe care totuşi nu le pricepeau. Interpretul era pus şi el într-o încurcătură fără precedent pentru cariera sa: dacă ar fi încercat să traducă din limba rusă în limba rusă, ar fi comis o autentică gafă. Se orientă bine şi nu interveni.

In schimb, ascultătorii, nedumeriţi că nu pricepeau ceea ce părea să fi fost propria lor limbă, mai erau nedumeriţi de ceva: deşi nu avea nici un text, oratorul nu vorbea cu ochii la ei.

Cu capul pe jumătate întors spre stînga, ochi săi mici erau pironiţi asupra unui om din tribună de la care nu-şi desprindea privirea. Oamenii aveau impresia că discursul nu li se adresează lor, ci acelui bărbat voinic, cu faţa agreabilă, care era Dej.

Cînd la un moment dat oratorul inspiră aer să-şi ia un nou avînt, omul cu faţa agreabilă care continua să fie privit ţintă, spuse cu glas destul de tare:

– Termină, Nicolae !

Dej se bizuia pe faptul că doar cei care ştiau româneşte puteau înţelege sensul îndemnului său, dar erau de-ai casei.

Discursul probabil că nu ajunsese decît pe la jumătate, încît oratorul trecu peste îndemnul trimis pe adresa sa, continuînd cu aceeaşi vigoare.

Dej avu impresia că nu fusese auzit, încît îi strigă ceva mai tare:

- Termină, Nicolae !

Vorbitorul continua să-l privească în ochi, dar nu dădea semne că urma să încheie:

- Ter-mi-nă, Nicolae ! repetă Dej, calm, rar şi apăsat.

Dialogul acesta, care într-o piesă ar conta ca un schimb de replici între protagonişti dincolo de textul destinat spectatorilor din sală, a mai continuat un timp, fără ca vreunul să fi cîştigat în faţa celuilalt.

- Nicolae, îţi spun, termină !

Oratorul se mai opinti o dată şi cedă îndemnului, terminîndu-şi cuvîntarea cu o lozincă la care mulţimea aplaudă, că totul s-a terminat şi că poate pleca acasă.

Scurt timp după miting, şeful grupului de presă a venit la mine spunîndu-mi confidenţial că "tovarăşul Dej" "mă roagă" să şterg banda cu înregistrările de la uzină. Şi să fac acest lucru în faţa lui. Desigur, dacă mi s-ar fi transmis această cerere ca o dispoziţie, n-aş fi ezitat să o îndeplinesc. M-a mirat şi mă miră şi astăzi că mi s-a transmis ca o "rugăminte"...

*

Se spune că Nicolae Ceauşescu evită să se ducă la impozantul Mausoleu din Parcul Libertăţii, în centrul căruia, sub o lespede de marmură roşie, se odihneşte pentru vecie Dej.

Şi într-adevăr, nu ne amintim să fi citit în presă, ani în şir, despre vreo asemenea vizită. Nu se ştie de ce!

Unii spun însă, că din cînd în cînd, de sub

piatra cea grea se poate auzi un oftat greu şi apoi un glas stins care repetă şi astăzi:

- Termină, Nicolae ! Termină...

Copenhaga - Aarhus
1980 -1981

sumarul

Scrisoare deschisă, adresată secretarului general al PCR 5

Trei scrisori adresate Congresului al XII-lea al PCR
- Scrisoarea I 19
- Scrisoarea a II-a 38
- Scrisoarea a III-a 55

Ţară fără disidenţi...
Ianus cel cu două feţe 59
Despre tăcerea românească 71
"Inteligheţia" şi libertatea 78
"Cauze individuale" 83
De fapt, o calamitate naţională 91
Ţară fără disidenţi, ţară fără libertăţi 107

Scurtă istorie a partidului, prin biografia unui activist/carierist de profesie 115

Comedia tragică
La început a fost conducătorul 149
Cîteva cuvinte "obscene" 152
Ecaterina pe Colentina 159
In vizită "de lucru" 162
Cu legea pre lege călcînd 170
Pe cînd aveam doi oratori 179
Spre un muzeu prezidenţial 184

Ziua „majestății sale" sau Tudorică-"Trompetistu' " 191
« După noi, potopul ! » 208
« Termină, Nicolae ! » 217

VICTOR FRUNZĂ

PENTRU DREPTURILE OMULUI ÎN ROMÂNIA, ediția a II-a. Ediția I a acestei cărți a apărut în 1982. Ediția de față a apărut în 1990. **Toate drepturile sunt rezervate autorului.**

Tiparul este executat la
Intreprinderea Poligrafică Bacău
Printed in Romania